

Analys av näringslivet i Blekinge

2020-12-07

Rapporten är framtagen av:

Region Blekinge

För frågor om innehåll, vänligen kontakta:

Simon.ljungqvist@gmail.com

Innehåll

Förteckning över figurer och modeller	3
Inledning	6
Bakgrund	6
Syfte och utgångspunkter för rapporten	7
Några ord om Covid-19 och omvärlden	8
Läsanvisningar	9
Metodval	10
Datakällor	10
Branschindelning och beräkningar	11
Definitioner	13
Centrala utgångspunkter	15
Strukturomvandling	15
Storlek, täthet och attraktivitet	15
Mindre och glesare regioner	17
Regionförstoring	17
Tillväxtens utveckling och drivkrafter	19
Tillväxtens dimensioner och drivkrafter	19
Utvecklingen från global till regional nivå	22
Regionala skillnader	24
Ett funktionellt perspektiv	26
Näringslivsstruktur och förutsättningar för tillväxt	29
En region med svag tillväxt sedan finanskrisen	29
Branschstruktur och utveckling	31
Branschbredd och regionförstoring	33
Shift-share analys	33
Företagsstruktur och internationalisering	36
Företagare och företagsamhet	37
Kompetens och innovation	39
Forskning och utbildning	42
Den regionala högskolan	42
Forskningsmässiga styrkeområden	43
Branschanalys	48
Förädlingsvärde, produktivitet och sysselsättning	48
Kritisk massa	52

Stora företag.....	53
Specialiseringsgrad i Blekinge.....	55
Produktivitet	57
Branschutvecklingen i Blekinge	58
Utvecklingen skiljer sig åt mellan grupper och mellan högproduktiva branscher.....	58
Utveckling anställda.....	60
Utveckling i förädlingsvärde.....	61
Utveckling i produktivitet.....	63
Utbildningsnivån varierar.....	64
Internationalisering	66
Utländskt ägande.....	67
Varuexport	68
Nya och växande företag	69
Sammanfattande diskussion och analys	71
Utgångspunkter för vägval och begränsningar.....	71
Styrkeområden och framtida styrkeområden.....	73
Fordonsindustrin och relaterade branscher	75
Livsmedel	76
IKT.....	77
Utmaningar och möjligheter i Blekinge.....	78
Branschstrukturen i Blekinge	78
Avsaknaden av kritisk massa och sårbarhet.....	78
Hög specialisering och ett diversifierat näringsliv.....	79
Appendix.....	81
Referenser.....	82

Förteckning över figurer och modeller

Figur 1. Antal företag i Blekinge fördelat efter bransch, 2018. Rosa markerade branscher är exkluderade i studien. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.....	12
Figur 2. Svensk ekonomis utveckling 1980–2018. Index med 1980=100. Källa SCB och bearbetning av Region Blekinge.....	20
Figur 3. Prognos över befolkningsutvecklingen efter ålder, 2017–2030. Index 2017=100 Källa: SCB och Arbetsförmedlingen med Bearbetning av Region Blekinge.....	20
Figur 4. Labour productivity growth in the OECD. Source: OECD. GDP per hour worked, percentage rate at annual rate. https://www.oecd.org/sdd/productivity-stats/	23
Figur 5. Näringslivets tillväxt i svenska regioner, 2000–2016. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.....	24
Figur 6. Befolknings- och jobbtillväxt, 2004–2018 i svenska regioner. Källa SCB.....	25
Figur 7. Befolknings- och jobbtillväxt i Sveriges kommuner, 2004–2018. Källa: SCB.....	25
Figur 8. Befolknings- och jobbtillväxt i Blekinge och länets kommuner, 2004–2018. Källa: SCB.....	26
Figur 9. Antal arbetsmarknadsregioner i Sverige. Källa SCB och egna bearbetningar. Prognos om utveckling fram till 2025 av Tillväxtanalys.	27
Figur 10. Svenska arbetsmarknadsregioner. Källa: SCB och egna bearbetningar.....	27
Figur 11. Arbetsmarknadsförstoring Malmö-Lund-Helsingborg och Karlskrona. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.	28
Figur 12. Utveckling av näringslivets BRP i fasta priser, 2000-2018, (2010 års priser). Statistik för 2018 är preliminär. källa: SCB och bearbetning av region Blekinge.....	29
Figur 13. Näringslivets tillväxt i Sydost och Sverige. Avser förädlingsvärdet i näringslivet i fasta priser. SCB och Handelskammaren.....	30
Figur 14. Sysselsättningsutveckling 2007–2018 i Blekinges kommuner. Avser dagbefolkning 20–64 år. Källa: SCB och egna bearbetningar.	30
Figur 15. Sysselsättnings- och produktivitetstillväxt i näringslivet i sydost, 2000–2016. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.	31
Figur 16. Sysselsatt dagbefolkning, 20–64 år efter branschaggregat. Källa: SCB.....	32
Figur 17. Olika branschgrupper bidrag till näringslivets tillväxt i Blekinge. 2000-2016. Källa: SCB regionalräkenskaperna och Handelskammaren.....	33
Figur 18. Branschbredd i FA-regioner i södra Sverige samt Blekinges kommuner. I Karlskrona FA-region ingår samtliga länets kommuner bortsett Sölvesborg som återfinns i Kristianstad-Hässleholm. Antal branscher representerade av 831. Källa: SCB och Tillväxtverket.....	33
Figur 19. Shift-share analys i Blekinge 2007–2018. Källa: SCB och egna bearbetningar.....	35
Figur 20. Shift-share för Blekinges kommuner 2007–2018.Källa: SCB och egna bearbetningar.....	36
Figur 21. Sysselsatt dagbefolkning i näringslivet efter arbetsställets storlek, 2018. Källa: SCB.....	37
Figur 22. Andel av den sysselsatta dagbefolkningen som är företagare, 2018. Källa: SCB.	38
Figur 23. Antal företag med minst 1 sysselsatt per 1000 sysselsatta, 2018. Källa: SCB och egna bearbetningar.....	39
Figur 24. Andelen av befolkningen 25–64 år med minst treårig eftergymnasial utbildning, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.....	40
Figur 25. Andel av de sysselsatta i näringslivet i Blekinge med en minst treårig eftergymnasial utbildning, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.	40
Figur 26. Andel sysselsatta med STEM-utbildning och förändring, 2016-2008. Källa: SCB.....	41

Figur 27. Näringslivets FoU-utgifter som andel av BRP i näringslivet, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.....	42
Figur 28. Medelcitering per ämnesområde på BTH och för samtliga lärosäten. Medelvärde 2015-2018. Notera att endast ämnesområden som finns representerade på BTH redovisas. Källa: Vetenskapsrådet och Region Kalmar.....	45
Figur 29. Impact, specialisering och storlek efter ämnesområde. Källa: Vetenskapsrådet och Region Kalmar.....	46
Figur 30. produktivitetsnivå efter bransch i Blekinge, 2018. Källa Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	49
Figur 31. Antal anställda efter bransch i Blekinge, 2018. Källa Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	51
Figur 32. Förädlingsvärde efter bransch Blekinge (tkr), 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	52
Figur 33. Genomsnitt antal anställda per bransch i näringslivet i Blekinge, 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	54
Figur 34. Företag med arbetsställe i Blekinge med minst 250 anställda efter bransch, 2018. Källa Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	55
Figur 35. specialiseringsgrad efter bransch. en kvot större än 1 indikerar regional specialisering. Källa: SCB. Notera att specialiseringsgraden är beräknad utifrån SCB RAMS, vilket innehåller offentlig sektor och medför att antalet sysselsatta ökar kraftigt inom bland annat hälso- och sjukvård.....	56
Figur 36. produktivitetskvot i relation till riket och produktivitetsnivå i Blekinge, 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	57
Figur 37. Utveckling av antal anställda i näringslivet i Blekinge, 2010-2018 efter grupp. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	58
Figur 38. Utvecklingen av förädlingsvärdet i näringslivet efter grupp, 2010-2018. index 2010=100. Källa: Bisnode och Bearbetning av Region Blekinge.....	59
Figur 39. Utvecklingen av förädlingsvärde och antal anställda i branscher med hög produktivitet, 2010-2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	59
Figur 40. Utvecklingen av antal anställda efter bransch, 2010–2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	61
Figur 41. Utvecklingen av förädlingsvärdet efter bransch, 2010–2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	62
Figur 42. Utvecklingen i produktivitet efter bransch, 2010–2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	64
Figur 43. Andel högutbildade (minst treårig eftergymnasial utbildning) 25–64 år per bransch i Blekinges näringsliv, 2018. Källa: SCB och bearbetning av Region Blekinge.....	66
Figur 44. Andel anställda i företag med utländskt ägande, Blekinge 2018. i flera av de i studien inkluderade branscherna finns inget utländskt ägande och redovisas således inte i figuren. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.....	67
Figur 45. Varuexport tkr per sektor i Blekinge 2018. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.....	69
Figur 46. Andel anställda i företag 0-3 år efter bransch i Blekinge, 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.....	70
 Modell 1: Illustration över processen i arbetet med smart specialisering i sex steg. Källa: Tillväxtverket.....	7
Modell 2. Beräkning av förädlingsvärde i Bisnode företagsdatabas. Källa: Bisnode.....	14

Modell 3: Tillväxtens två dimensioner. Källa: Sydsvenska handelskammaren	19
Modell 4. Globala värdekedjan. Källa: OECD Observer och illustration från Tillväxtanalys.	22
Modell 5. Branschindelning av Blekinges näringsliv i branscher med specialisering och eller kritisk massa.	74
Tabell 1. Indelning i grupper efter produktivitet. Antal branscher som innefattas, andel av det totala förädlingsvärdet och andel anställda. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.	48
Tabell 2. Branscher med ett större antal anställda och högre förädlingsvärde än genomsnittet för näringslivet totalt i länet Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.	53
Tabell 3. Inkluderade utbildningar. Källa: SCB.	81

Inledning

Bakgrund

Redan i mitten av 00-talet rekommenderade en expertgrupp utsett av EU med syfte att främja hållbar tillväxt i unionen att smart specialisering skulle vara ett vägledande metod. Åren som följde integrerades konceptet successivt in i EU:s sammanhållningspolitik och Europa 2020-strategin innehöll därför också en rekommendation till regioner att arbeta med smart specialiseringsstrategier (S3) och blev senare också villkor för att ta del av vissa medel. Som konsekvens har länder och regioner efter hand tagit fram specialiseringsstrategier. Konceptet som sådant har blivit allt mer centralt i sammanhållningspolitiken och mycket talar också för att vikten av att arbeta med Smart specialisering kommer att betonas än mer i den kommande programperioden (2021–2027) och kommer vara vägledande för flera av EU-programmen.

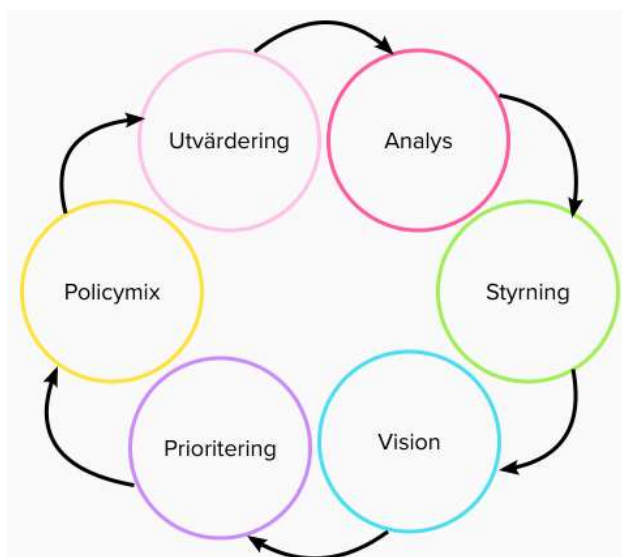
Smart specialisering är ett verktyg för regional utveckling, för att mobilisera inför framtiden. Genom att identifiera gemensamma arbetssätt och fokusområden kan ett starkare näringsliv skapas som arbetar närmre omkringliggande forskningsmiljöer. Ett näringsliv som står bättre rustat för framtiden och som kan bidra till lösningar på samhällsutmaningar. Smart specialisering handlar således om att fånga en regions framtida möjligheter för innovation, forskning och sysselsättning. Genom att identifiera och prioritera områden med potential för framtida tillväxt kan regionernas konkurrenskraft stärkas.

Europa står inför stora ekonomiska- och samhällsutmaningar, även bortsett de senaste månadernas händelseutveckling och pandemi. I en allt mer globaliserad och integrerad värld utmanas unionen av konkurrens från resten av världen. Konkurrensen tilltar om bland annat idéer och innovationer men också om kapital och kompetens. Blekinge är i en europeisk kontext en liten region och kan inte likt större europeiska metropoler ha en för bred ansats. Istället finns möjligheter att kraftsamla kring färre områden och dra nytta kring de befintliga specialiseringar med konkurrensfördelar som finns i regionen och utveckla näringslivet baserat på de existerande kunskaper som finns inom olika nischer.

EU-kommissionen har presenterat sju uppfyllnadskriterier i arbetet med smart specialisering som senare också blivit skallkrav i samband med programmeringen av Europeiska Regional och Utvecklingsfonden (ERUF), vilket innebär att de måste uppfyllas för att få del av medel:

1. En uppdaterad analys av flaskhalsar för innovationsspridning och digitalisering
2. Behöriga regionala/nationella institutioner eller organ som ansvarar för förvaltningen av strategin för smart specialisering
3. Verktyg för övervakning och utvärdering för att mäta resultaten i förhållande till strategins mål
4. En effektivt fungerande entreprenöriell process, med fokus på Quadrupel helix.
5. Nödvändiga åtgärder för att förbättra nationella eller regionala forsknings- och innovationssystem
6. Åtgärder för att hantera industriell omvandling
7. Åtgärder för internationellt samarbete, med fokus på internationalisering

Smart specialisering kan ses som ett arbetssätt och som en process och presenteras ofta och förenklat i en modell i sex steg som illustreras nedan.

Modell 1: Illustration över processen i arbetet med smart specialisering i sex steg. Källa: Tillväxtverket

Förstudien - *S3 Blekinge*¹ - påbörjade arbetet mot en Smart specialiseringsstrategi i Blekinge. Studien konkluderade att ett första steg var ta fram en analys av flaskhalsar och föreslagna prioriteringsområden, vilket ligger i linje med EU:s guide för Smart specialisering där en bakgrundsanalys ska utgöra grunden för en ökad koncentration av resurser till en begränsad uppsättning forsknings- och innovationsprioriteringar. Något förenklat kan Smart specialisering förklaras som en konkretisering av den regionala utvecklingsstrategin - Attraktiva Blekinge – inom området som syftar till att få en tydligare prioritering av utvecklingsresurser och på så sätt utveckla Blekinge och skapa hållbar regional tillväxt.

Varje region tolkar Smart specialisering utifrån sina egna förutsättningar och behov, men centralt är att Blekinges konkurrensfördelar betonas. En konsekvens blir att bakgrundsanalysen inte enbart kan fokusera på de egenskaper som finns i Blekinge utan också måste beakta omvärlden. Vidare kan en region välja olika inriktningar i arbetet med specialiseringar och förstudien presenterade olika tilltänkta områden att arbeta vidare med i Blekinge. Specialisering kan ta formen av tematisk spets, horisontell diversifiering eller som metod för att arbeta med samhällsutmaningar eller missions.

Syfte och utgångspunkter för rapporten

I förstudien till en Smart specialiseringsstrategi i Blekinge län presenterades ett förslag på vision för den kommande strategin;

Blekinges smarta specialisering ska bidra till ökad sysselsättning genom forskning och innovation, ökat entreprenörskap och växande företag samt kompetensförsörjning med inriktning mot framväxande branscher.

Med den visionen som utgångspunkt är tanken att den föreliggande rapporten ska utgöra nästa steg i framtagandet av en strategi. Syftet är att beskriva näringslivets utveckling i Blekinge i ett brett perspektiv och genom en branschanalys ge underlag till potentiella styrkeområden näringslivet som kan användas för vidare dialog. Rapporten utgör av de underlagsrapporter som tas fram och ligger till grund för en framtida Smart specialiseringsstrategi och i val av prioriteringar i det regionala tillväxt- och innovationsarbetet. Vidare är underlaget tänkt att bidra till att öka förståelsen för Blekinges näringslivsstruktur och utveckling.

¹ S3 - Smart specialiseringsstrategi

Det är viktigt att redan så här tidigt poängtera att dessa styrkeområden inte i sig är någon prioritering som medel ska styras mot. Identifierande styrkeområden ska tolkas som betydelsefulla för det regionala näringslivet och Blekinges tillväxt. Nya specialiseringar i näringslivet utvecklas ofta från befintliga styrkor och kunskapar med ett visst stigberoende (från engelskans path dependency), vilket ytterligare framhäver vikten av en god förståelse för näringslivsstrukturen i länet. Genom att fokusera ofta begränsade resurser till färre insatser och investeringar med potential och kritisk massa för hållbar tillväxt kan synergier uppstå. För att vidareutveckla regionens styrkor i en tid med tilltagande konkurrens behöver kunskapsintensiteten öka och arbetet bör främja ökade kunskapsinslag.

Med ovan resonemang i åtanke har följande sex vägledande kriterier använts för att identifiera branscher som styrkeområden i Blekinge län;

- Branschen bör innehålla en kritisk massa av anställda och förädlingsvärde och vara betydande för ekonomin och sysselsättningen i regionen. Vidare bör branschen haft en god utveckling i länet.
- Branschen bör vara konkurrenskraftig i jämförelse övriga Sverige och andra branscher i regionen och således vara specialiserad i Blekinge. Därtill präglas av en hög produktivitetsnivå.
- Branschen bör ha en kritisk massa av verksamma företag samt en god mix av stora och små men med minst ett större företag.
- Branschen bör präglas av hög internationalisering och konkurrenskraft
- Branschen bör ha högt kunskapsinnehåll och kopplingar mot forskningsmiljöer.
- Branschen bör präglas av förnyelse och entreprenörskap genom förekomsten av nya och växande företag i branschen, men förnyelseförmågan fångas även i branscutvecklingen över tid.

Ovan har tagits fram utifrån teoretiska resonemang, underlag till uppfyllnadskriterierna för smart specialisering från EU-kommissionen, Förstudien för S3 i Blekinge som innefattat dialoger med aktörer i länet och som lett fram till visionsförslaget samt utifrån den data som finns att tillgå på regional nivå. Kriterierna har varit vägledande men de bör tolkas som en samlad bedömning kring resonemangen och utvecklingen i en bransch.

Några ord om Covid-19 och omvärlden

Utvecklingen i världen under våren och sommaren 2020 går nästintill inte att begripa och det sker snabba förändringar i Sverige och i omvärlden i spåren av pandemin. Därtill finns det stora osäkerheter kring den framtida ekonomiska utvecklingen i världen. I april bara några veckor efter att konjunkturinstitutet presenterat sin rapport ”Konjunkturläget april 2020” reviderades BNP-förväntningarna ned kraftigt för Sverige, vilket i sig visar på svårigheterna att prognostisera utvecklingen under rådande omständigheter. I en konjunkturuppdatering från augusti konstaterar konjunkturinstitutet att det finns flera tecken på att efterfrågan och produktionen har börjat vända uppåt igen, vilket är positivt för svensk ekonomi. Trots det spås arbetsmarknadens återhämtning ta tid med stundande lågkonjunktur.

Ett mer positivt scenario över utvecklingen är att återhämtningen av ekonomin kan påbörjas relativt snart och där världen undviker en andra våg av smittspridning som återigen tvingar länder till att återinföra tuffa restriktioner. Ett sådant scenario skulle innebära att varsel kan dras tillbaka och tillfällig personal kan återvända till sina arbetsplatser. Ett mer negativt scenario är en mer utdragen pandemi som innebär att tillfällig personal och varsel leder till uppsägningar och ökad arbetslöshet som i sin tur leder till att företag skjuter på investeringar, hushållen sparar i högre grad och sysselsättningen faller. Den minskade

aktiviteten skulle på så vis innebära att krisen utvecklas till en mer traditionell efterfrågekris med än mer betydande konsekvenser för ekonomin.

Även om det är allt för tidigt för att uttala sig om de långsiktiga implikationerna av krisen på näringslivet och arbetsmarknaden är det inte sällan som kriser förstärker och driver på trender i samhället och i näringslivet. Utvecklade digitala mötesplatser och arbetssätt är exempel på områden där utvecklingen snabbats på som en konsekvens av att tidigare lösningar inte längre är tillämpbara. Krisen kan på så vis driva på strukturomvandlingar i näringslivet när företag tvingas till nya lösningar. Det ställer krav på omstruktureringar och en god omställningsförmåga för att komma stärkta ut på andras sidan pandemin.

Det är inte bara den rådande pandemin som påverkar utvecklingen i Blekinge utan en rad andra omvärldsfaktorer. Världen är så pass intrigerad idag att omvärldstrender så kallade megatrender påverkar också näringslivsutvecklingen i Blekinge. Demografisk förändring och urbanisering, globalisering, digitalisering och automatisering för att nämna några. Dessa kommer vid tillfällen belysas i rapporten men för en mer utförlig beskrivning av omvärldstrender finns ett avsnitt i *Blekinges funktionella geografi* som behandlar megatrender men även i nulägesanalysen som är en underlagsrapport till den kommande regionala utvecklingsstrategin behandlas megatrender och hur dessa påverkar lokala förutsättningar.

Läsanvisningar

Efter det inledande kapitalet ges en genomgång av metodval och en beskrivning av datakällor, branschindelningar och definitioner. Därefter följer ett kortare kapitel med några betydelsefulla utgångspunkter och teoretiska resonemang med drivkrafterna bakom tillväxt och regional utveckling. Det fjärde kapitlet belyser tillväxtens olika dimensioner samt beskriver utvecklingen med särskilt fokus på de regionala skillnaderna i Sverige. Det nästföljande kapitlet beskriver näringslivsstrukturen i Blekinge och på en övergripande nivå redogör för Blekinges förutsättningar för fortsatt tillväxt. Därtill innefattar kapitlet en shift-share analys. I det sjätte kapitlet ges en bred genomgång och analys av de vägledande kriterierna för branschanalysen. Det sjunde och sista kapitlet innehåller en sammanfattande analys och diskussion om identifierade styrkeområden och vilka utmaningar och möjligheter det finns för framtida tillväxt i Blekinge.

Metodval

Det finns flera olika tillvägagångssätt och analysmetoder att använda sig av i framtagandet av styrkeområden. Datatillgången på regional- och kommunalnivå fördelat på branscher styr i viss mån valet av analysmetod. Vi anser att en god förståelse för hela ekonomin är betydelsefullt för att identifiera styrkor och svagheter, vilket medför att den bredare genomgången av Blekinge även inkluderar offentlig sektor. Men studien syftar även till att studera näringslivet och i branschanalysen (sjätte kapitlet) studeras endast näringslivets utveckling med hjälp av en företagsdatabas.

Vår förhoppning är att studien ger en inflygning från ett bredare makroperspektiv till enskilda branscher och företag på mikronivå. På en mer finfördelad branschindelning kan vi fånga dynamiken i branschen på ett nytt sätt samtidigt som länets specialiseringar kan identifieras. Nya databaser möjliggör också studier av produktivitetsskillnader och ett nytt sätt att studera dynamiken inom branscher.

Datakällor

I huvudsak har två datakällor använts i framtagandet av rapporten. Dels Statistiska centralbyrån (SCB) för data avseende utbildning, national- och regionalräkenskaper, företagens ekonomi och den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS), och dels Bisnodes företagsdatabas när utvecklingen på bransch- och företagsnivå studeras. Utöver det förekommer - Tillväxtverkets enkätundersökningar och exportstatistik och Tillväxtanalys statistik och studier över multinationella företag, utländskt ägande och nystartade företag.

En viktig del i studien har varit dynamiken inom branscher på företagsnivå, vilket är möjligt med Bisnodes företagsdatabas för Blekinge. Databasen innehåller omfattande data om alla företag och arbetsställen i Blekinge län. I framtagandet har framför allt förädlingsvärden och antal anställda per arbetsställe varit av intresse och därigenom också implicit produktivitetsnivån. Näringslivet står för den övervägande majoriteten av förädlingsvärdet i Sverige, vilket motiverar att studera just näringslivet. Dessutom tillkommer svårigheter med att mäta värdet i offentlig sektor eftersom det allra mesta som ”produceras” i sektorn inte säljs på en marknad och således saknas ett marknadspris. Utöver det har databasen använts för att studera nyföretagandet och snabbväxande företag samt internationaliseringen i branscher.

Branschanalysen syftar till att visa på var tyngdpunkten i ekonomin finns och vilka specialiseringar länet har samt hur branscherna har utvecklats över tid. Vanligtvis vill vi studera utvecklingen från finanskrisen 2007–2008, eftersom Blekinge har haft en relativt svag återhämtning av ekonomin vilket motiverar en närmare studie av strukturomvandlingen och för att datatillgången med vald branschindelning finns tillgänglig från 2007. I de fall SCB har använts som datakälla för att studera branschutvecklingen har tidsperioden därför begränsats till 2007–2018, men istället har inte näringslivet och aktiebolag kunnat särskiljas från andra bolagsformer.

Vad gäller Bisnodedatabasen innehåller den ekonomisk data från 2008 för aktiebolag och större ekonomiska föreningar och för övriga företagsformer från 2010. Aktiebolagen motsvarar inte hälften av samtliga företag i Blekinge men utgör 90 procent av både antalet anställda och förädlingsvärdet i näringslivet. Det skulle därför vara möjligt att fånga länets styrkor genom att enbart studera aktiebolag. Men vi anser trots det att det är mer lämpligt att analysera hela näringslivet och samtliga bolagsformer och i de fall Bisnodes företagsdatabas används studeras perioden 2010–2018. Den valda perioden innebär en begränsning eftersom

vi i mångt och mycket fångar återhämtningsperioden i ekonomin och när vi studerar utvecklingen kan branscher som drabbades hårt av finanskrisen framstå som tillväxtbranscher när det teoretiskt kan handla om en krympande bransch över tid.

Bisnode fördelar företagens ekonomiska värden på arbetsställen med antalet anställda som fördelningsnyckel, vilket speglar näringslivet i regionen väl. I jämförelse med data från SCB som i mångt och mycket fördelas efter företagsnivå med resultatet att värden i hög grad fördelas till huvudkontorets lokaliseringsställe som företrädesvis finns i storstadsregionerna. En snabb titt på Blekinges tio största företag, sett till antalet anställda, har sju av dessa sitt säte utanför Blekinge, vilket innebär att arbetsställefördelningen är nödvändig för att kunna analysera Blekinges näringsliv. Blekinge är också det län där huvudkontorsdata i relation till data per arbetsställe skiljer sig mest, vilket tydligt motiverar valet av arbetsställefördelad statistik.

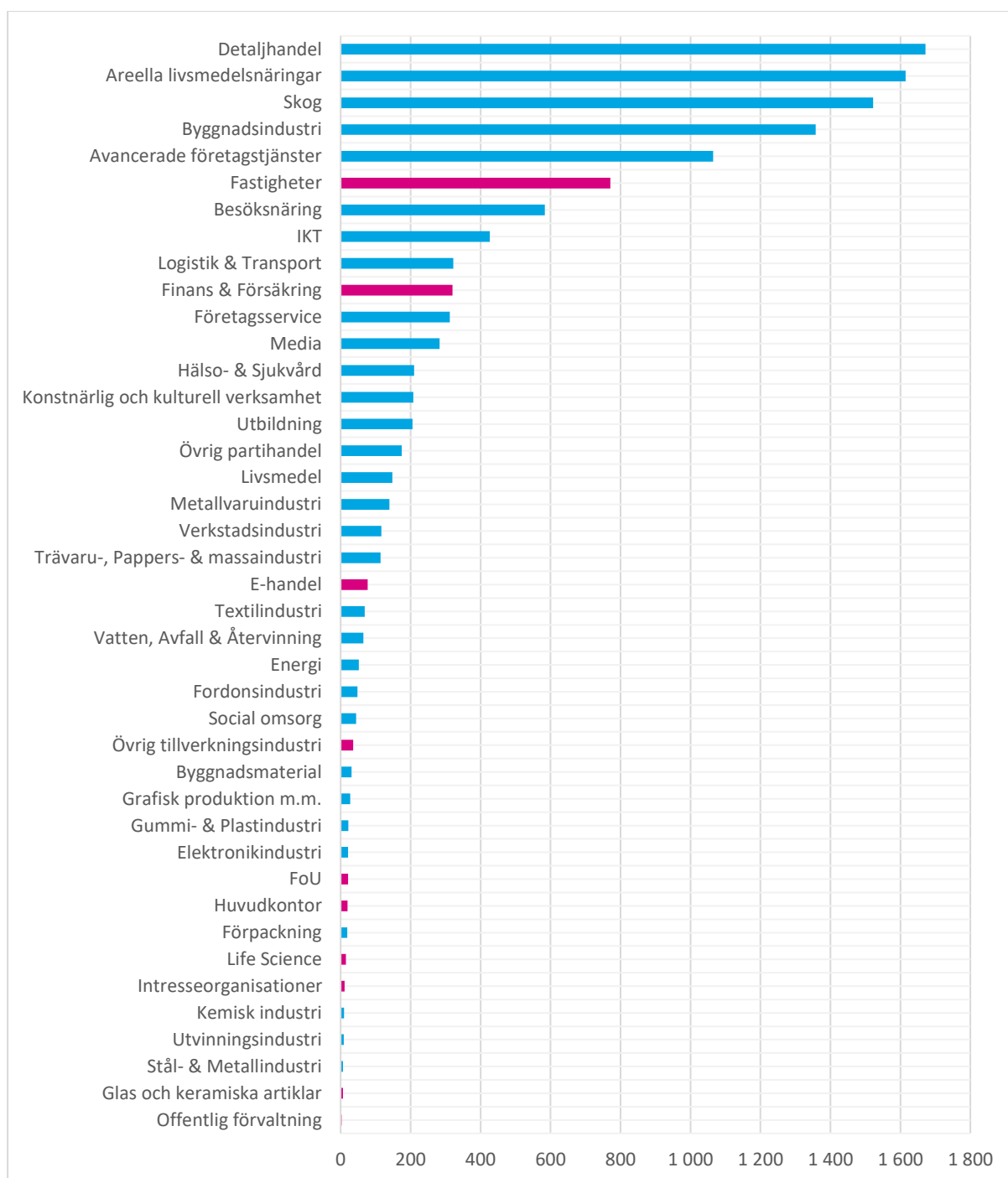
De allra flesta företagen har bara ett arbetsställe och för dessa finns inga problem i fördelningen. För övriga företag finns vissa osäkerheter i fördelningen eftersom det exakta antalet anställda per arbetsställe är belagt med sekretess. Bisnode har därför endast tillgång till klassindelade uppgifter och använder flera olika metoder för att uppskatta antalet anställda och få det att summera till företagsnivå. Eftersom det är belagt med viss osäkerhet finns det också osäkerheter i förädlingsvärdena som har tagits fram utifrån antalet anställda. Metoden innebär också att varje anställd i ett företag bidrar i lika hög grad till företagets ekonomi. Det vill säga att varje anställd i ett företag står för en lika stor del av förädlingsvärdet och företagets export. Fördelningen innebär en källa för osäkerhet i beräkningar, men studien motiverar ändå vikten av att arbeta med data som i hög grad är regionaliserad.

Branschindelning och beräkningar

Valet av branschindelningen är ett viktigt moment där hög detaljeringsgrad ställs mot överskådlighet och användbarhet. I rapporten används officiell branschindelning från SCB (SNI2007). På en finfördelad nivå finns över 800 branscher och på en aggregerad nivå används ofta 16 övergripande sektorer. Dessa 16 ger en god bild över strukturen i länet och används i den större beskrivningen av näringslivsstrukturen och i shift-share analysen. Men för att identifiera styrkeområden anser vi att en mer finfördelad indelning är nödvändig. Som en konsekvens har vi i studien valt en annan branschindelning² som resulterar i drygt 40 branscher utifrån de 830 branscherna, vilka listas i tabellen nedan.

Efter att ha studerat tillgängliga data har flera åtgärder vidtagits. Flera av branscherna har ett litet förädlingsvärde, består av få företag och eller anställda. Branscher som totalt omfattar färre än 50 anställda har därför exkluderats. Dessa branscher är e-handel, FoU, glas och keramiska artiklar, huvudkontor, intresseorganisationer, life science, offentlig förvaltning och övrig tillverkningsindustri. För att exemplifiera har FoU ett, till antalet anställda, högt förädlingsvärde men branschen består av få företag och anställda, vilket resulterar i högst förädlingsvärde av samtliga branscher. Vidare har branscherna fastigheter och finans & försäkring exkluderats på grund av att branscherna har stora kapitalflöden, vilket gör att förädlingsvärdena varierar kraftigt mellan åren utan att antalet anställda förändras nämnvärt, vilket troligen snarare beror på större kapitalrörelse än på en kraftigt varierad produktivitet mellan åren.

² Vi vill rikta ett särskilt tack till analysavdelningen inom regional utveckling på Region Skåne som arbetat fram den använda branschindelningen och valt att dela med sig av den till Region Blekinge.

Figur 1. Antal företag i Blekinge fördelat efter bransch, 2018. Rosa markerade branscher är exkluderade i studien. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.

I vissa fall sker nya klassificeringar för företag utan att någon förändring av verksamheten har skett. I de fall Bisnodes företagsdatabas har använts för att studera utvecklingen över tid har därför branschklassningen för 2018 hållits konstant för företagen med över 100 anställda (det har inte varit möjligt i den mån data från SCB använts). Det vill säga att företag har klassificerats med samma branschtillhörighet för åren 2010 till 2018. Åtgärden minskar kraftiga rörelse mellan branscher som inte beror på faktiska förändringar samtidigt som väsentliga verksamhetsförändringar är enklare för arbetsgruppen (av analysen) att identifiera för större företag. Givetvis kan det finnas företag under 100 anställda som har bytt inriktning, men det har inte varit möjligt att göra den handpåläggningen för samtliga bolag. Dessutom uppstår en ny potentiell felkälla om branschklassningen hålls konstant för alla bolag, då klassningen inte förändras för de bolag som faktiskt har

bytt verksamhetsinriktning mellan åren. Oaktat detta så bedöms det vara ett bättre alternativ att hålla SNI-indelningen konstant för de större företagen då större företag annars hade flyttat mellan branscherna, vilket kan indikera missvisande utvecklingstrender.

I de fall utvecklingen av förädlingsvärden och indirekt produktivitet är intressant har data räknats om till fasta priser på olika sätt. Från SCB och regionalräkenskaperna har volymutvecklingen använts för att fastprisberäkna förädlingsvärden. I Bisnodes företagsdatabas har BNP-deflatorer från nationalräkenskaperna använts för att ta hänsyn till prisförändringar.³ Slutligen är det värt att notera att företag förekommer i flera branscher genom att de är organiserade i olika bolag.

Sammanfattningsvis belyser kapitlet ovan ett par potentiella felkällor i statistiken. Trots det är den samlade bedömningen att det går att få en samlad bild av utvecklingen och strukturen i Blekinges näringsliv. Ju mindre branscher, företag och anställda desto mer försiktig bör läsaren vara i att dra långtgående slutsatser.

Definitioner

Arbetsmarknadsregion

På flera ställen i rapporten används lokala arbetsmarknadsregioner (LA) i analysen för att beskriva regionförstoring och arbetsmarknadens funktionssätt oberoende av administrativa gränser. Syftet med dessa är att använda en mer funktionell indelning baserat på hur pendlingsströmmarna går. Vid enstaka tillfälle använd Funktionell analysregion (FA-region) istället, av statistikskäl. Indelningen i FA-regioner bygger på LA-regioner men innehåller också prognoser om framtiden för att kunna användas under en lägre period.

Tillväxt

Eftersom tillväxt, förädlingsvärde och produktivitet är centrala begrepp i rapporten är det nödvändigt utveckla förståelsen för dessa. Begreppet tillväxt likställs allt som oftast med ekonomisk tillväxt, vilket också är fallet i rapporten. Den ekonomiska tillväxten mäts oftast som förändringen i Bruttonationalprodukten (BNP) mellan två tidsperioder. Det ekonomiska välståndet i ett land definieras istället som nivån på BNP vid en viss tidpunkt. För att Blekinge ska utvecklas till en attraktiv och konkurrenskraftig region som kan möta framtidens behov i en värld med tilltagande global konkurrens behövs tillväxt som kommer från ett konkurrenskraftigt näringsliv.

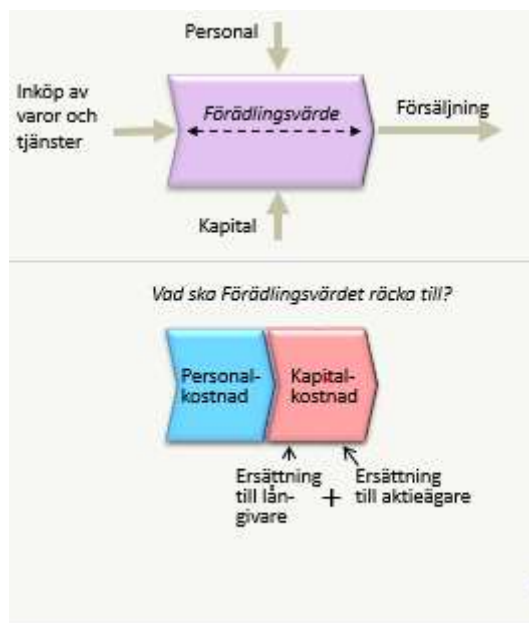
Förädlingsvärde

Ett företags förädlingsvärde är det värde som skapas i verksamheten, eller enklare uttryckt det värdet som företaget självt skapar. Förädlingsvärdet mäts vanligen som värdet av företagets produktion minus värdet av insatsvarorna i produktionen och utgör ett företags bidrag till landets BNP. Summan av alla förädlingsvärden vid samtliga arbetsställen utgör landets BNP. På motsvarande sätt är summan av de förädlingsvärden som genereras vid samtliga arbetsställen i en region bruttoregional produkten (BRP). Per definition summerar regionernas BRP upp till landets BNP.

Förädlingsvärdet ska enkelt uttryckt täcka att betala kostnaderna för personal och kapital. I analysen används både SCB och Bisnode som båda skattar ett förädlingsvärde, men måtten är inte helt jämförbara. Bisnode skattar ett förädlingsvärde enligt Simpler-metoden, som illustreras i figuren nedan. Värdet utgörs av skillnaden mellan företagets intäkter (nettoomsättningen) och företags kostnader för inköp av varor och tjänster samt avskrivningar (kapitalförslitning). Förädlingsvärdet ska sedan räcka till att ersätta personal

³ Ingen regional prisstatistik finns att tillgå, vilket betyder att nationella prisindex har använts för att fastprisberäkna regionala värden.

(löner och sociala avgifter) samt kapital (ränta och avkastningskrav till ägare). Nettoomsättningen innehåller även företagets utgifter, vilket innebär att ett företag eller bransch kan ha en hög omsättning men ett lågt förädlingsvärde. Därför är förädlingsvärdet ett i sammanhanget bättre mått för att fånga den konkurrenskraft som finns i regionen.

Modell 2. Beräkning av förädlingsvärde i Bisnode företagsdatabas. Källa: Bisnode.

Produktivitet

För att mäta produktivitet används arbetsproduktiviteten som definieras som förädlingsvärdet per arbetsinsats (vanligen antal arbetade timmar). Enklare uttryckt visar arbetsproduktiviteten hur mycket värde som skapas per arbetad timma. På regional nivå finns inte arbetade timmar tillgängligt, vilket innebär att produktiviteten mäts genom förädlingsvärdet dividerat med antal sysselsatta. I RAMS mäts antalet sysselsatta medan Bisnode utgår från bokslut och mäter anställda i form av årsarbeten vilket gör utvecklingen delvis kan skilja sig åt mellan de olika statistikällorna.

Specialisering

I inledningen lyftes vikten av specialisering i arbetet med smart specialisering. Specialiseringsgraden – relativ specialisering - visar hur specialiserad en bransch är i Blekinge. Graden beräknas genom andelen sysselsatta i en bransch av det totala antalet sysselsatta i Blekinge i relation till motsvarande andel i en jämförelseregion (oftast riket). En branschkvot över ett (1) innebär att regionen är specialiserad i branschen.

Till skillnad från relativ specialisering tar absolut specialisering hänsyn till storleken på branschen både i jämförelse andra branscher och i en nationell kontext. Branschen bör således vara stor i faktiska tal i jämförelse med branschen i andra regioner och med andra branscher i regionen och på så vis utgöra en betydelsefull del av den regionala ekonomin.

Centrala utgångspunkter

Historiskt sett kan den ekonomiska utvecklingen, i relativa termer, fram till den industriella revolutionen i mitten av 1700-talet beskrivas som blygsam. De enorma landvinningar som gjordes ökade produktiviteten kraftigt och innebar en stor omstöpning och strukturomvandling av samhället från ett primärt jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle. Den starka produktivitetstillväxten under 1900-talet bidrog till hög tillväxt i många länder, vilket har lyft en stor del av jordens befolkning från fattigdom till välstånd. Det finns också starka samband mellan välstånd och utveckling av samhället, mellan den ekonomiska utvecklingen i ett land och exempelvis medellivslängden i landet.

Strukturomvandling

Vi lever i en föränderlig värld där utveckling är en naturlig del av samhället. Strukturomvandling av näringslivet är en ständigt pågående process som är förenad med både positiva och negativa konsekvenser. Omvandling medför att företag som en gång varit konkurrenskraftiga försvinner och ersätts av nya växande företag. Det har visat sig genom historien från ett traditionellt jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle och mer utpräglat tjänstesamhälle. Förenklat innebär strukturomvandling i näringslivet att resurser flyttas från mindre produktiva branscher till mer produktiva branscher. I praktiken har således arbetskraften och den ekonomiska aktiviteten förflyttats från den lågproduktiva jordbrukssektorn till de traditionellt mer högproduktiva industri- och tjänstesektorerna. Den övergången innebär att arbetsproduktiviteten i ekonomin ökar, vilket är positivt för den långsiktiga ekonomiska tillväxten.

Ökat omvandlingstryck i kölvattnet av globalisering och den tekniska utvecklingen har inneburit att många arbetstillfällen har automatiserats och nya landvinningar innebär att fler kommer automatiseras i framtiden, vilket ställer krav på god omställningsförmåga för både individer och näringslivet. En god omställningsförmåga främjar på så sätt förnyelsen i näringslivet, vilket är centralt. Annars riskerar produktivitetsoökningar att utebli som en konsekvens av inlåsning i äldre strukturer och att arbetskraft inte förflyttas till nya mer lönsamma näringar i önskad utsträckning. Dessa tankegångar går tillbaka till Schumpeters ”kreativ förstörelse” där i nya företag, processer och produkter konkurrera ut och ersätter det gamla genom nya, innovativa och mer lönsamma lösningar.

För Sverige som helhet leder ofta strukturomvandlingar generellt till ökad konkurrenskraft och ökat välstånd, vilket är positivt. Men inom landet finns platser som har svårare att hantera omvandlingar. Nya växande företag behöver inte växa på samma platser som drabbats av nedläggningar och frigjort arbetskraft. På dessa platser kan omvandling leda till bestående negativa konsekvenser som hög arbetslöshet och bidra till ökade skillnader. Det är därför centralt för regioner att ha en god omvandlings- och förnyelseförmåga i näringslivet där nya arbeten också växer fram på platser där andra näringar krympt eller försvunnit.

Storlek, täthet och attraktivitet

Vad som förklarar regional utveckling och tillväxt är heller ingen ny frågeställning utan har diskuterats under lång tid. Den neoklassiska tillväxtskolan med Solow (1956) som förgrundsgestalt lyfte vikten av kapital och arbetskraft medan tekniska framsteg antogs vara exogen (förklaras utanför modellen). De vidareutvecklade endogena tillväxtmodellerna menade istället att teknikutvecklingen inte är exogen utan endogen (förklaras inom modellen) och är avgörande för tillväxt och ökad produktivitet. Investeringar i mer kunskap som utbildning och FoU som leder till ökad innovationskraft är därför betydelsefullt. Enkelt uttryckt implicerar

tillväxtmodellerna att de regioner som investerar mycket i kunskap kan ta till sig teknikutvecklingen bättre och snabbare och på så sätt få en högre tillväxt.

De senaste decennierna har dock geografin och platsens (städernas) betydelse fått ny kraft med utvecklandet av det teoretiska ramverket den så kallade Nya Ekonomiska Geografin (NEG). Var de nya jobben växer fram har diskuterats länge och som vi resonerade ovan är det inte säkert att nya företagsetableringar sker där gamla företag tidigare var lokaliserade. Sveriges utvecklingen vittnar om omflyttningar och urbanisering. Från att 90 procent av befolkningen bodde på landsbygden och städernas storlek var relativt liten på 1800-talet till ett industrisamhälle med stora flyttströmmar från landsbygd till tätorter. De senaste decennierna har framväxten av tjänstesamhället drivits på en omflyttning av människor delvis från landsbygd men också från mindre städer och tätorter till primärt större städer, vilket skapat en större befolkningskoncentration kring landet större städer.

Grunden i lokaliseringsval är att företag etablerar sig där det är mest förmånligt och där fördelarna är som störst. Längre tillbaka handlade det främst om ekonomiska lokaliseringsteorier för industrin. Där transportkostnaderna var avgörande för lokaliseringen av företag och faktorer som tillgången till råvaror och närheten till marknader var avgörande. Med ny infrastruktur och tekniska framsteg har transportkostnaderna minskat kraftigt. Det har inneburit att både människor och företag är mer rörliga. Industrins relativa tillbakagång, tjänstesamhällets framväxt och minskade transportkostnader torde minska platsbundenheten i Sverige. Trots det har koncentrationen av människor, företag och den ekonomiska aktiviteten fortsatt. De större städernas ställning i landet har stärkts och tillgången till marknader är centralt. Det indikerar att städerna även erbjuder andra fördelar än mindre och mer glesa miljöer.

I teorin anses täthet och storlek vara två viktiga komponenter och konkurrensfördelar där stora och täta platser i grunden har bättre utvecklingsförutsättningar än små och glesa. Ökat kunskapsinnehåll i ekonomin har inneburit att tillgången till kvalificerad arbetskraft har blivit allt viktigare för den regionala utvecklingen och är kanske den främsta insatsvaran. Det finns därmed fördelar för företag att etablera sig i miljöer som erbjuder ett stort utbud av människor och kompetens. Attraktiviteten beror på att avsättningsmarknaden för varor och tjänster är större (närheten till kunder) och koncentrationen av företagen innebär att kunskapsutbyte och spridning samtidigt som företagets kompetensförsörjning underlättas i större och täta miljöer. För den enskilde arbetstagaren underlättas också processen att hitta ett arbete som passar dennes kompetensprofil. Det finns således vissa stordriftsfördelar av att vara lokaliserade i större och täta miljöer. Omfattningen varierar självklart mellan företag och branscher, men det ökade kunskapsinnehållet och vikten av kompetens har inneburit en ökad konkurrens om välutbildad arbetskraft globalt, nationellt och regionalt.

Täta miljöer ger andra fördelar som förklarar den högre produktiviteten och tillväxten, som vi berört tidigare, så kallade agglomerationsfördelar - där delning, matchning och lärande är centralt. Delning för att företagets täta placering ger upphov till delning av infrastruktur men också av kunder och kompetens. Matchning eftersom en större befolkningscentrum underlättar och förbättrar matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, vilket underlättar högre specialisering och kan öka produktiviteten när människor arbetar med arbetsuppgifter som bättre matchar ens kompetenser. Lärande för att kunskapsspridning mellan människor och företag förenklas. Dessa skapar positiva utvecklingsspiraler och koncentrationen ger upphov till självförstärkande effekter i större städer. Vidare visar forskning att tidigare kunskapsintensiva och produktiva verksamheter attraheras dit (selektion), vilket också attraherar arbetskraft och kan förklara varför storleken är avgörande för produktivitet och tillväxt. Sammanfattningsvis

finns det en rad fördelar med lokalisering i storlek och täthet, vilket kan förklara den tilltagande koncentrationen av ekonomisk aktivitet och de regionala obalanser som finns.

Mindre och glesare regioner

Hittills har kapitlet lyft förklaringarna till städernas starka tillväxt. Men det finns också faktorer som förklarar varför verksamheter väljer att lokalisera sig i utanför de större städerna. Överallt finns företag som är platsbundna antingen i form av råvaror eller att platsen i sig är det unika (exempelvis naturturism). En anledning till att en stor andel av de tillverkningssektorn inom industrin finns i mer glesa miljöer är att de inte sällan ställer krav på stora ytor och fastighets- och markpriser tenderar att vara lägre utanför storstäderna. Tillsammans med kraftigt sjunkande transportkostnaderna och stora volymer kan glesa geografier vara konkurrenskraftiga eftersom de inte behöver vara lokaliserade nära kunderna utan kan transporteras. På samma sätt som kluster och närliggande företag leder till ökad kunskapspridning i större städer kan sådana fördelar uppnås inom en bransch eller nisch som leder till regionala specialiseringar med utbyte, spill-over och att specifik kompetens byggs upp på platsen. Platsen kan därför bli attraktiv inom den aktuella branschen, vilket kan bli en viktig faktor när nya företag i branschen ska besluta om lokalisering.

Hög specialisering inom färre branscher kan ge mindre regioner möjlighet att utveckla så kallade agglomerationsfördelar i dessa nischer. Inom litteraturen för ekonomisk geografi betonas relaterade verksamheter (från engelskans *relatedness*) och relaterad diversitet (*related variety*) inom branscher. Med det menas att kluster inom en bransch kan skapa fördelar genom den närhet som finns mellan företagen, men att diversifieringen av bland annat produkter behöver vara relaterade med varandra för att positiva synergier och utbyte ska uppstå. Dessa tankar har varit utgångspunkter till konceptet smart specialisering. Men utveckling och förnyelse av näringslivet genom smart specialisering handlar inte bara om att stärka befintliga regionala specialiseringar utan också hur dessa kan stärka näringslivet och samtidigt som det diversifieras. Det är ingen motsägelse utan utvecklingen i en region tenderar att vara spårbinden (*Path dependency*) där specialiseringar i högre utsträckning än inte växer fram från det existerade näringslivet. Genom entreprenörskap och innovation kan nya specialiseringar som är relaterade till befintliga styrkor och som bygger på de kunskaper som finns i det befintliga näringslivet utvecklas och bli framtida styrkeområden.

Regionförstoring

Resonemangen i kapitlet har hittills till stor del byggt på fördelarna av storlek och täthet och de stordriftsfördelar som de inneboende utvecklingsegenskaperna och förutsättningarna ger upphov till. Det belyser vikten av funktionella arbetsmarknadsregioner. Satsningar på infrastruktur och förtätning har lett till avsevärt bättre kommunikationer och ökad tillgänglighet i Sverige de senaste decennierna. Det har inneburit att människors pendlingsmöjligheter har ökat och vidgat vardagsgeografin. Människor kan istället för att flytta till arbetsorten numera förflytta sig längre för att arbeta, vilket har resulterat i en minskad betydelse av de administrativa gränserna. Processen med att allt fler människor pendlar över kommungränser brukar benämnas regionförstoring.

Regionförstoring uppstår helt enkelt när fler reser längre sträckor för att arbeta och lokala arbetsmarknader växer samman och bildar större så kallade funktionella arbetsmarknadsregioner (FA-regioner). De funktionella förutsättningarna är viktig ur flera perspektiv för att utveckla regionen, inte minst ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Relativt sämre funktionella förutsättningar ger därför svårare utgångsläge att stärka regionens position och lyckas med en omställning av näringslivet som leder till nya långsiktigt

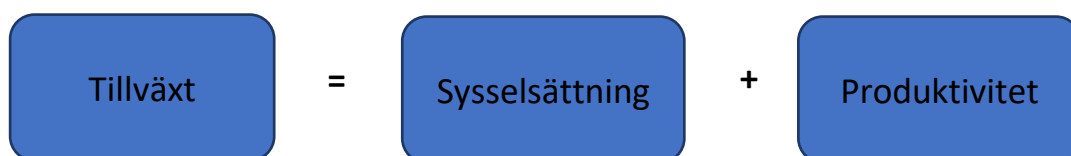
bärkraftiga företag. Genom att ingå i ett större funktionellt sammanhang kan mindre regioner kompensera för bristen på storlek och täthet och det blir ett sätt att stärka konkurrenskraften i regionen.

Benägenheten att pendla avtar kraftigt efter 45 minuter, men genom att utveckla goda förbindelse kan avstånden minska i tid och den geografiska omfattningen öka. Med det menas att vi kommer längre och når fler människor på samma tid. Förstoring skapar på så vis möjligheter för regioner att bli en attraktiv boendeplats där det inom rimligt avstånd finns arbete som matchar ens kompetens. Större arbetsmarknadsregioner bidrar till ett mer diversifierat näringsliv och minskad sårbarhet. Lokala ekonomier med stort beroende av enskilda branscher kan gynnas av sammankoppling med andra kommuner med en annan näringslivsstruktur som skapar en ökad robusthet. Det är därmed eftersträvansvärt att arbetsmarknadsregionerna blir så stora som möjligt för att skapa de synergier och förstärkningseffekter som kommer med storlek.

Tillväxtens utveckling och drivkrafter

Tillväxtens dimensioner och drivkrafter

För ökat välstånd och god välfärd är tillväxt och avgörande, vilket innebär att den totala produktionen ökar. Det kan något förenklat ske antingen genom att antalet arbetade timmar ökar eller genom att produktiviteten ökar. Sysselsättningen kan öka genom att fler personer arbetar eller genom att varje sysselsatt arbetar flera timmar. Produktiviteten kan öka genom nya arbetssätt eller genom effektivare processer. Dels per definition genom att varje sysselsatt arbetar fler timmar, dels genom att företag arbetar smartare och blir effektivare genom att använda ny teknik och nya innovationer.⁴ Ökad produktiviteten innebär således att vi effektiviserar, rationalisera och helt enkelt blir bättre på att göra någonting och får därför ut ett högre värde per arbetsinsats, vilket också kan leda till ökad hållbarhet. Företag som arbetar med nya innovationer i tillverkningsprocessen bidra till minskad materialanvändning som sparar kostnader och ökar vinster. På samma sätt kan nya material eller återanvändning av insatsvaror bidra till ett mer hållbart samhälle samtidigt som företagen växer.

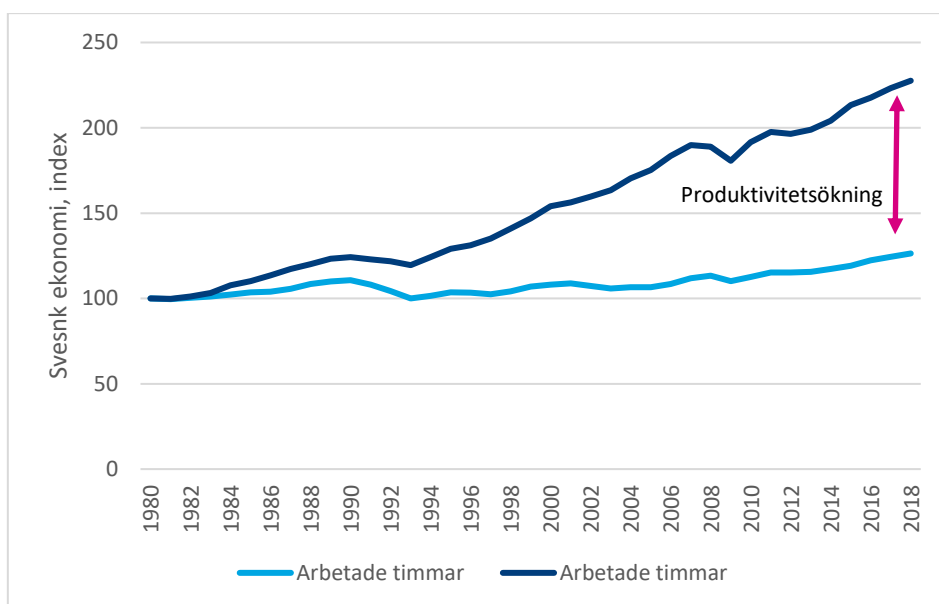
Modell 3: Tillväxtens två dimensioner. Källa: Sydsvenska handelskammaren

För regionens långsiktiga utveckling och konkurrenskraft är relationen mellan produktivitet och sysselsättning betydelsefull. När produktiviteten ökar genom kraftiga rationaliseringsprocesser kan det medföra att ofta enklare och mer rutinmässiga arbetstillfällen försvinner. Ökad produktivitet kan därför ske på bekostnad av antalet jobb i regionen. Omvandling och förnyelse med förflyttningar av arbetstillfällen till nya ofta mer kunskapsintensiva näringar blir därför viktigt för en region. Skapas inte nya arbetstillfällen i regionen riskerar den ökade produktiviteten att leda till ökad arbetslöshet, lägre sysselsättning och att de positiva effekterna av produktivitetstillväxten i regionen uteblir. Men en ökad produktivitet kan också vara en katalysator för ökad sysselsättning. Eftersom att stärkt konkurrenskraft skapar en större efterfrågan på varor och tjänster leder det till expansion som i sin tur skapar arbetstillfällen i företagen och eller att dessa företag efterfrågar varor och tjänster av andra regionala företag.

Stort fokus riktas mot sysselsättning och antalet arbetstillfällen och det finns många fördelar med att fler arbetar både för individen och för samhället. Dock är ökad produktivitet avgörande för BNP-tillväxten och betydelsen har ökat över tid. En hög produktivitet är centralt för att en bransch ska vara konkurrenskraftig, inte minst för de företag som verkar på en internationell marknad och konkurrerar med låglöneländer. Sedan 1980-talet har antalet arbetade timmar ökat i en betydligt lägre takt än utvecklingen av Sverige BNP under samma period.⁵ Skillnaden mellan dessa förklaras av produktivitetsökningar, där värdet av varje arbetad timme har ökat kraftigt och förklarar 80 procent av tillväxten. På så sätt driver produktiviteten välståndet i Sverige.

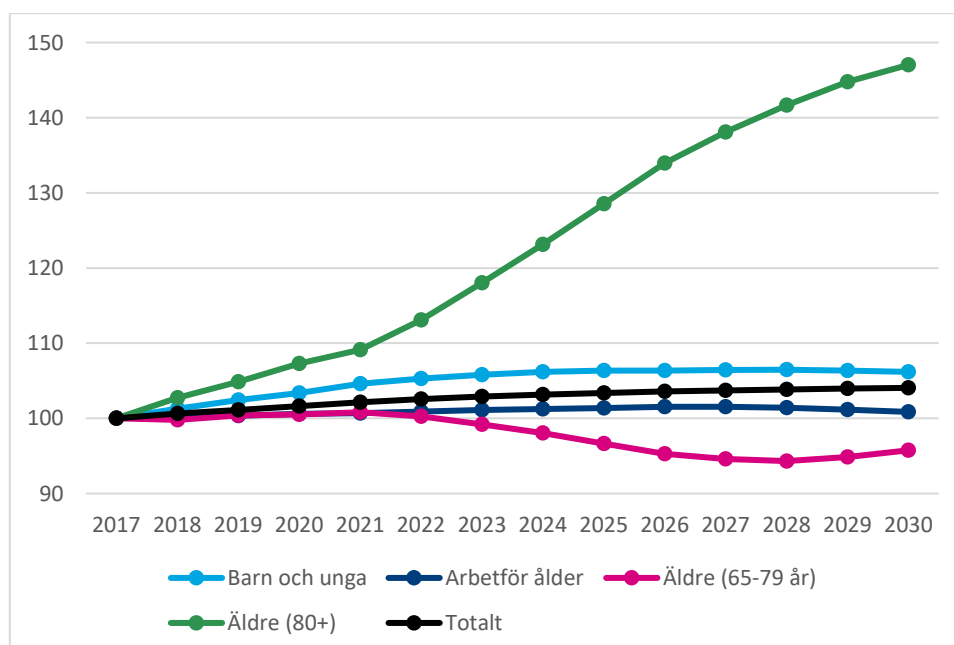
⁴ Per definition kan också produktiviteten öka genom att sysselsättningen sjunker för de mindre produktiva.

⁵ I Sverige har utvecklingen av välståndet inneburit att vi idag arbetar mindre samtidigt som inkomster och levnadsstandard har ökat kraftigt.

Figur 2. Svensk ekonomis utveckling 1980–2018. Index med 1980=100. Källa SCB och bearbetning av Region Blekinge

Figuren nedan visar befolkningsprognosen för Blekinge. Antalet 80 år eller äldre, den mest kostnadsdrivande gruppen inom välfärden, förväntas öka kraftigt medan utvecklingen förväntas vara blygsam för personer i arbetsför ålder.⁶ Samtidigt pekar arbetsmarknadsprognoser på stor efterfrågan på arbetskraft på flera områden framöver, inte minst inom offentlig sektor. Låg arbetskraftstillväxten i kombination med stora behov av arbetskraft även inom näringslivet förstärker ytterligare vikten av att arbeta med starkt produktivitet för att tillgodose framtida behov. SKR:s rapport *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden* visar att effektiviseringar i verksamheter kan minska det stora rekryteringsbehovet de kommande åren. På sikt blir produktivitet helt avgörande för att klara välfärdsuppdraget.

Figur 3. Prognos över befolkningsutvecklingen efter ålder, 2017–2030. Index: 2017=100. Källa: SCB och Arbetsförmedlingen med Bearbetning av Region Blekinge.

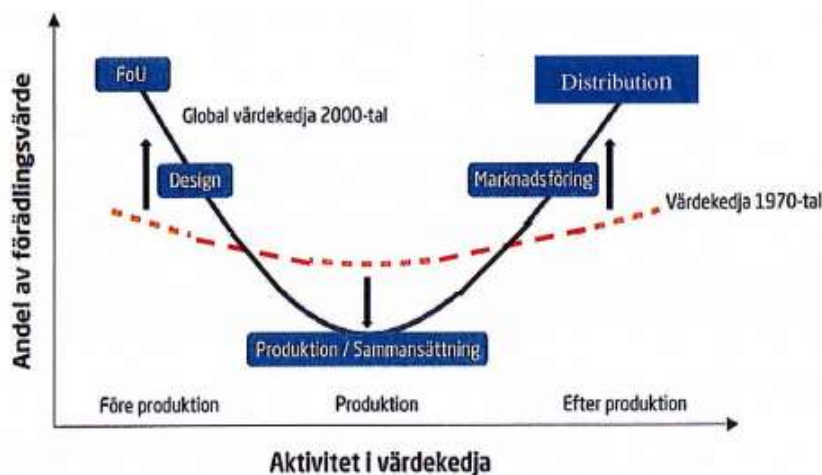
⁶ Notera att ett relativt stort antal människor i arbetsför ålder inte arbetar (studier, sjukskrivningar osv) och ingår inte i arbetskraften.

Regionala skillnader i produktivitetstillväxt förklarar delvis också inkomstskillnader⁷ i Sverige och påverkar investeringar som är möjliga att göra i välfärden, vilket skapar regionala obalanser. Tidigare studier visar att skillnader i produktivitetstillväxt mellan svenska regioner till stor del förklarar skillnader i BRP. Men hur uppstår skillnader och vilka företag är mer produktiva? På ett övergripande plan förklaras produktivitetstillväxten av tre sammanlänkande faktorer – investeringar i mer och bättre kapital (Infrastruktur och produktionsanläggningar), investeringar i humankapital (Kunskaphöjande åtgärder och utbildning) och totalfaktorproduktiviteten som innefattar övriga faktorer (bland annat forskning, teknisk utveckling och nya innovationer). För en större geografi som en region lyfts även faktorer som näringslivsstruktur och storleken på arbetsmarknaden och branschspecialiseringar för att skapa så kallade agglomerationsfördelar inom branschnischer.

Näringslivsstrukturen i regionen är betydelsefull eftersom branscher är olika produktiva och på så sätt påverkar strukturomvandlingen och omvandlingstrycket i ekonomin också produktiviteten. Större och utlandsägda företag är viktiga för näringslivet och betydande för produktivitetstillväxten. Anledningen kan vara skalfördelar i produktion hos större företag och att det finns andra möjligheter till investeringar i ny teknik och FoU som leder till nya innovationer och ökad kunskap. Utlandsägda företag och multinationella företag verkar ofta på en global marknad med internationell handel, vilket gör dem betydelsefulla eftersom de företagen tenderar att vara mer produktiva. Lägre transportkostnader och handelshinder har inneburit att ekonomin har blivit mer internationaliserad där företag ingår i komplexa värdekedjor och en slutprodukt kan bestå av komponenter från en mängd länder. Konsekvensen har blivit att regioner har specialiserat sig i olika delar av värdekedjan. FoU-satsningar kan också, genom internationella företag, komma en region till gagn även om själva forskningen inte sker i regionen genom spridning och lärande inom internationella koncerner. På så vis är dessa företag särskilt betydelsefulla för produktivitetstillväxten i en region.

Tillkomsten av globala värdekedjor har för Sverige inneburit en generellt högre specialisering i de mer kunskapsintensiva delarna av produktionen som FoU. Det har medfört en minskad efterfrågan på mindre kvalificerad arbetskraft som gynnat storstadsregioner som i högre grad attraherat mer produktiva verksamheter och välutbildad arbetskraft (även selektion). Utvecklingen visar på vikten av utbildning och att arbeta med kompetensförsörjning för att ha en god omställningsförmåga. Tillväxtanalys beskriver i rapporten *Effekter av direktinvesteringar på svenskt näringsliv* att produktionsprocesserna över tid har blivit mer uppdelade mellan och inom länder. I multinationella företag med verksamheter i Sverige har funktioner före och efter produktion ökat sina andelar av förädlingsvärdet medan produktionsandelen minskat, vilket delvis kan förklaras av att produktion förflyttats till andra länder. Analysen visar också att storstadsregionerna är specialiserade i de växande delarna av värdekedjan medan övriga regioner är mer specialiserade i själva produktionsfasen. Utvecklingen kan delvis förklara de skillnader i ekonomisk tillväxt och produktivitet som observeras mellan regioner och varför de tenderar att öka. En konsekvens av att globala värdekedjor går tvärs mellan branscher är att ett för snävt branshperspektiv riskerar att leda till andra och eller felaktiga slutsatser.

⁷ Ökad produktivitet kan enkelt uttryckt fördelas mellan löneökningar, återinvesteringar eller utdelningar.

Modell 4. Globala värdekedjan. Källa: OECD Observer och illustration från Tillväxtnalys.

Sverige har byggt sig konkurrenskraftig genom att verka högt upp värdekedjan med ett högt kunskapsinnehåll. När fler länder lyfts ur fattigdom med en växande befolkning och ett ökat humankapital kommer konkurrensen tillta i dessa produktionsled. Det finns därför incitament för regioner att specialisera sig på de nischer och branscher där de finns komparativa fördelar för att stärka konkurrenskraften och flytta fram sina positioner. Men det gäller också för regioner som Blekinge att stärka sina positioner i den regionala hierarkin för att nå ha en fortsatt konkurrenskraft samt attrahera nyinvesteringar i konkurrens med regioner som lockar till sig produktiva verksamheter och välutbildad arbetskraft.

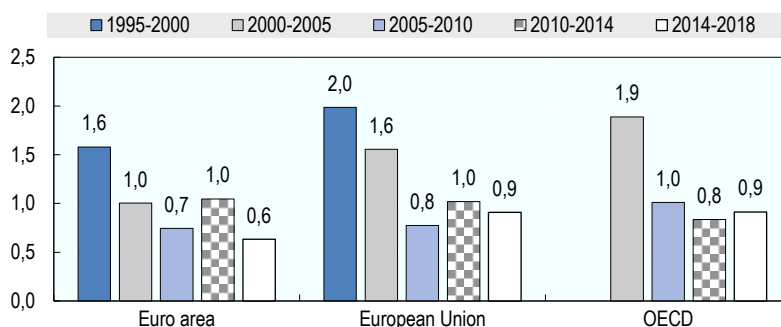
I sammanhanget vill vi notera att en bransch med relativ specialisering inte behöver utgöra en stor andel av samtliga sysselsatta. Relativ specialisering ger en indikation på var en region har sysselsättningskoncentrationer i förhållande till en jämförelseregion. Analysen av styrkeområden behöver således också väga in och beakta absolut specialisering. Teoretiskt kan de mest specialiserade områdena utgöra en liten andel av den totala ekonomin, sett till förädlingsvärden och anställda. I val av strategisk inriktning finns således en uppenbar risk att viktiga delar av näringslivet lämnas utanför om inte faktiskt storlek och kritisk massa beaktas.

Utvecklingen från global till regional nivå

Den ekonomiska utvecklingen skiljer sig åt mellan länder, vilket implicerar olika tillväxttakter i produktivitet. Tidigare fanns starkt stöd för att mindre utvecklade länder med lägre BNP hade en högre tillväxttakt och växte ikapp länder med högre initial BNP och att den ekonomiska tillväxten konvergerade på lång sikt. De senaste decennierna har detta förhållande försvagats och istället tenderar skillnader mellan länder och regioner att öka, som en konsekvens av tidigare diskuterade drivkrafter.

Västvärlden har de senaste decennierna upplevt en lägre tillväxt och betydligt lägre än många av utvecklingsekonomierna. Produktivitetstillväxten har i Europa och Sverige avtagit och där liknande mönster kan observeras i USA och OECD-länderna. En förklaring kan vara en avklingande effekt efter den exceptionellt höga tillväxten under efterkrigstiden. Ytterligare en förklaring kan vara att många av de avancerade ekonomierna har "tömt" fördelarna av den så kallade tredje industriella revolutionen med ny informationsteknik. Sedan finanskrisen och den efterföljande lågkonjunkturen har produktivitetstillväxten i stora delar av OECD, Europa och Sverige mattats av ytterligare.⁸

⁸ Samtidigt finns det svårigheter att mäta effekterna av digitalisering och implementering av ny teknik.

Figur 4. Labour productivity growth in the OECD. Source: OECD. GDP per hour worked, percentage rate at annual rate.
<https://www.oecd.org/sdd/productivity-stats/>

I Sverige har den ekonomiska återhämtningen sedan finanskrisen varit relativt sett god. Det finns dock stora skillnader mellan regionerna och utvecklingsbanorna skiljer sig kraftigt åt. Södra Sverige drabbades hårt av finanskrisen, men återhämtningen skiljer åt mellan regionerna.

De två tillväxtdimensionernas bidrag till utvecklingen varierar kraftigt mellan regionerna. Halland och Uppsala har till stora delar en sysselsättningsdriven tillväxt, medan Blekinge och Kronoberg präglas av en produktivitetssdriven tillväxt. Storstadsregionerna Stockholm och Västra Götaland är Sveriges tillväxtmotor som uppvisar både hög sysselsättnings- och produktivitetstillväxt. Det finns också ett antal regioner som har en lägre tillväxt sett till båda perspektiv och sysselsättning, däribland Dalarna och Kalmar. Det faktum att endast ett fåtal regioner har haft en högre tillväxt än riket som helhet visar således en ökad koncentration av den ekonomiska koncentrationen till storstäderna. För Blekinge har produktivitetstillväxten varit helt avgörande för den totala tillväxten eftersom sysselsättningen i länets näringsliv minskade mellan 2000–2016. Men även när det gäller produktivitetstillväxten har den bromsat in under senare år, vilket vi återkommer till längre fram i rapporten. Under krisen drabbades länets näringsliv hårt och förädlingsvärdet föll kraftigt. Som starkast var utvecklingen under perioden 2000–2007 då produktivitetstillväxten översteg riksgenomsnittet med råge.

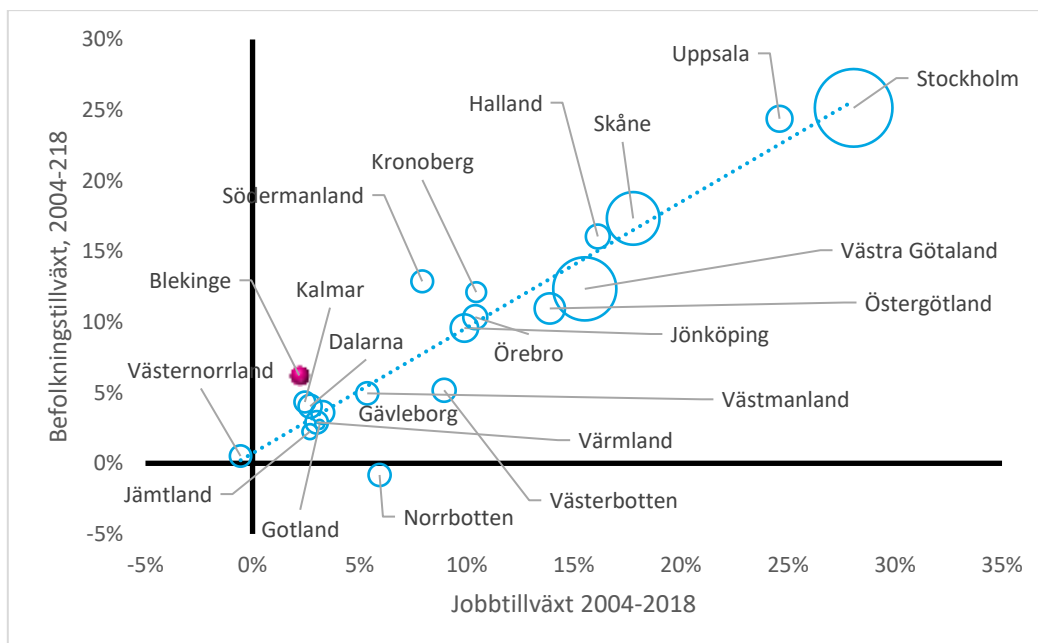

Figur 5. Näringslivets tillväxt i svenska regioner, 2000–2016. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.

Regionala skillnader

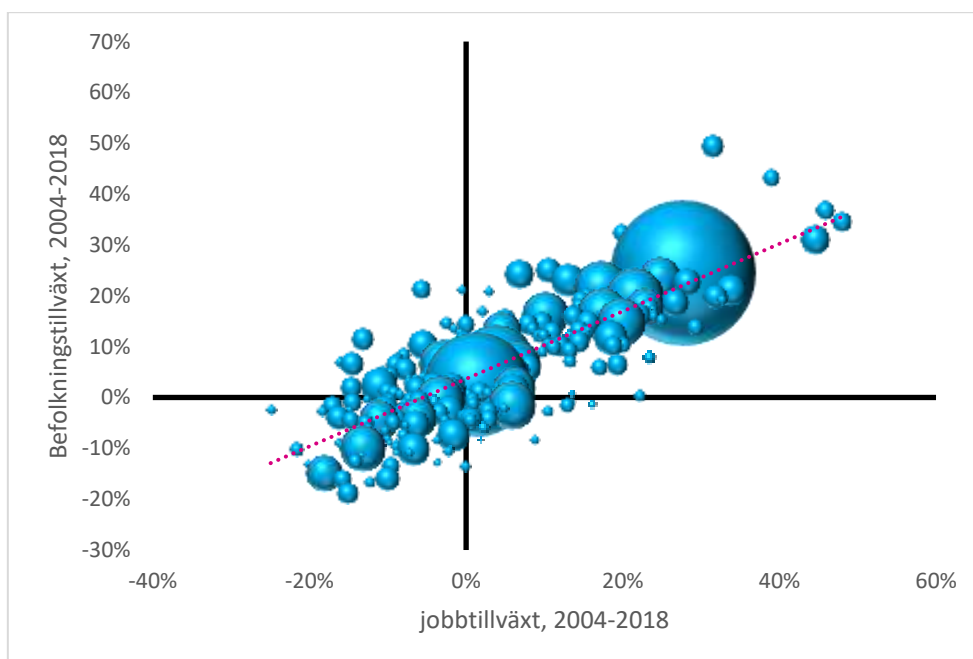
I ett längre tidsperspektiv har befolknings- och jobbtillväxten framför allt skett i större befolkningscentra med resultatet att den ekonomiska aktiviteten i högre utsträckning har koncentrerats till storstäderna. Sedan 1990 har bara åtta av regionerna i landet haft en jobbtillväxt och högst har tillväxten varit i landets tre storstadsregioner samt de närliggande pendlingsregionerna Uppsala och Halland. Mellan 2007–2019 uppgår befolkningstillväxten i Sverige till 12 procent och endast fyra regioner har högre tillväxt än i riket. De tre storstadsregionerna står för 69 procent av befolkningstillväxten och av tillväxten av personer i arbetsför ålder står de för 83 procent. Vidare har bara fem regioner en jobbtillväxt över riksgenomsnittet på 10 procent sedan finanskrisen (2007–2018). De tre storstadsregionernas betydelse för tillkomsten av nya arbetstillfällen i landet är än större och de står tillsammans för 79 procent av jobbtillväxten under perioden.

Blekinge har sedan 2004 haft en relativt svag befolknings- och jobbtillväxt. De senaste åren har befolkningstillväxten tagit fart, som i stora delar av landet, som en konsekvens av ökad invandring. Jobbtillväxten har varit svag och bara Västernorrland har haft en svagare utveckling. Mellan 2007–2009 minskade antalet sysselsatta i Blekinge med 7 procent, vilket i relativa tal är största nedgången av samtliga regioner. Mellan 2007–2018 har återhämtningen gått långsamt och det dröjde tio år innan länet var tillbaka på samma nivå i antal sysselsatta som före krisen.

Figur 6. Befolknings- och jobbtillväxt, 2004–2018 i svenska regioner. Källa SCB.

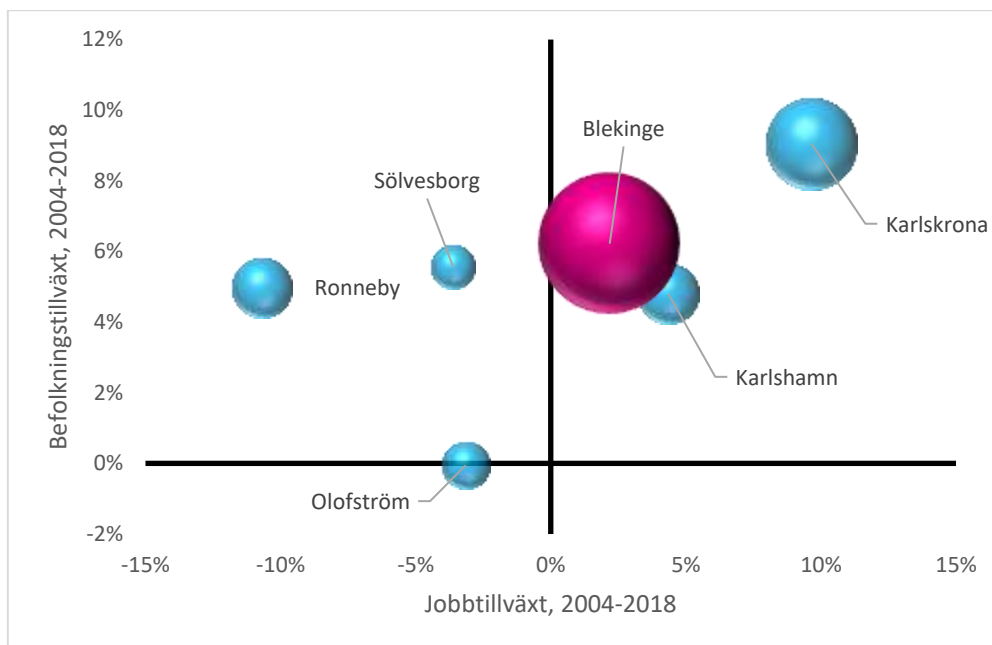
Skillnaderna finns inte bara mellan regionerna utan även mellan kommunerna. Var fjärde kommun har haft en negativ befolknings- och jobbutveckling medan närmare hälften har haft en positiv utveckling. Sedan finanskrisen har det framför allt varit svårare för mindre kommuner och traditionella industrikommuner att lyckas med en god omställningsförmåga och kompensera för den långsiktiga nedgången inom tillverkningsindustrin, sett till antal anställda. Omvandlingstrycket tycks vara svagare och en gång dominerade näringar har inte ersatts av nya arbetstillfällen i andra branscher i tillräckligt hög utsträckning. Den trenden förstärker ytterligare den urbaniseringen som sker i näringslivet och att tillväxten inte är jämnt fördelad inom landet.

Figur 7. Befolknings- och jobbtillväxt i Sveriges kommuner, 2004-2018. Källa: SCB.

Urbaniseringen sker också inom Blekinge och framför allt har utvecklingen, sett till befolkning och jobb, varit god i Karlskrona men i viss mån även i Karlshamn. Många mindre kommuner krymper och bland

länets kommuner har utvecklingen varit särskilt svag i Ronneby. I kommunen fanns över 1500 färre i arbete 2018 jämfört med 2007, vilket relativa tal är en sysselsättningsminskning med 13 procent. En slutsats av att studera befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i landets kommuner är att många mindre kommuner har svårt att kompensera för minskade arbetstillfällena inom de tidigare dominerande industrinäringarna.

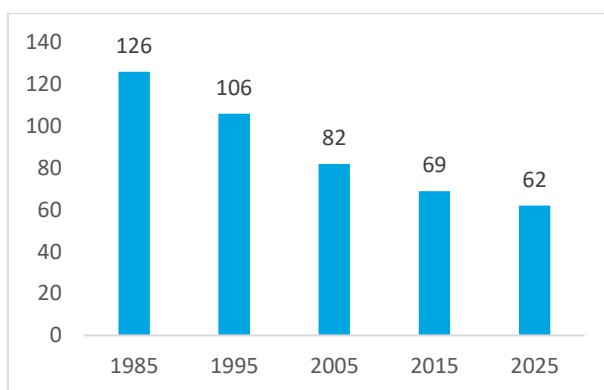

Figur 8. Befolknings- och jobbtillväxt i Blekinge och länets kommuner, 2004–2018. Källa: SCB.

Ett funktionellt perspektiv

Befolknings- och jobbkoncentration har inneburit att pendlingen till storstadsregioner och större kommuner har ökat. Utbyggd infrastruktur har skapat bättre kommunikationer och tillgänglighet med förkortade restider och mer pendling som konsekvens. En större arbetsmarknad med mer pendling gör det nödvändigt att studera arbetsmarknadsregioner och en större geografi för att fånga näringslivsutvecklingen.

Antalet arbetsmarknadsregioner i Sverige baseras på pendlingsströmmarna mellan bostad och arbete och har sedan 1985 nästan halverats. Färre men större arbetsmarknadsregioner har inneburit en kraftig regionförstoring i Sverige med möjlighet att arbetspendla längre avstånd. Av landets 69 arbetsmarknadsregioner har sex haft en tillväxt som överstiger riksgenomsnittet. De tre arbetsmarknadsregionerna - Stockholm-Solna, Göteborg och Malmö-Lund - förklarar närmare tre fjärdedelar av befolkningsstillväxten under perioden. Deras betydelse för jobbutvecklingen är än starkare och de står tillsammans för 83 procent av tillväxten sedan finanskrisen. Större regioner drabbades också av finanskrisen men omvandlingstrycket och förnyelseförmågan tycks vara starkare i större regioner, vilket inneburit en snabbare återhämtning. Utvecklingen visar att även inom storstadsregionerna fokuseras den ekonomiska aktiviteten till arbetsmarknadsregionerna.

Figur 9. Antal arbetsmarknadsregioner i Sverige. Källa SCB och egna bearbetningar. Prognos om utveckling fram till 2025 av Tillväxstanlys.

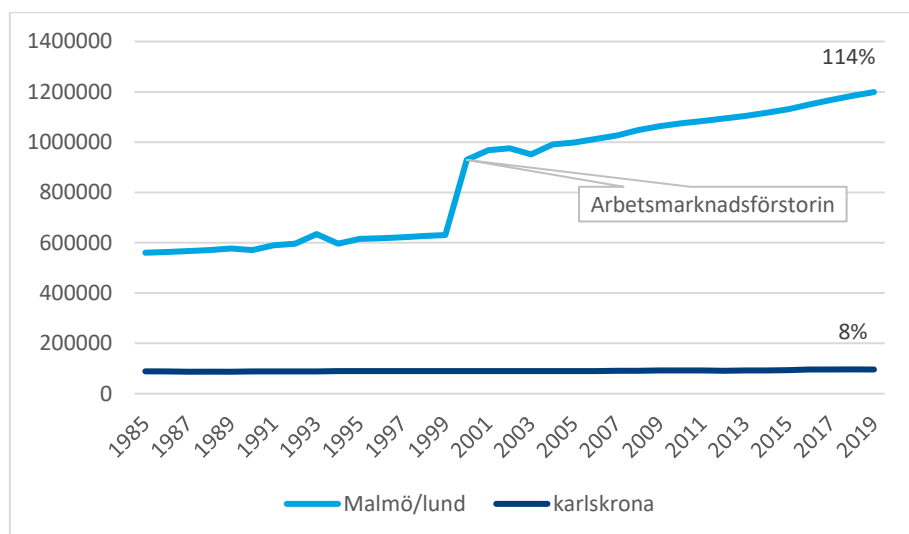
Blekinges kommuner finns fördelade i tre arbetsmarknadsregioner: Karlskrona som Ronneby kommun också ingår i, Karlshamn-Olofström samt Kristianstad-Hässleholm som inkluderar Sölvesborgs kommun. Från 1985 har Olofström och Karlshamn blivit en arbetsmarknadsregion på grund av ökad pendling mellan kommunerna och Sölvesborg som tidigare ingick i Karlshamn är numera en del av Kristianstad-Hässleholm. Mellan 2007–2018 har jobbtillväxten i regionen till stor del skett i Karlshamn-Olofström som mellan 2015–2017 hade högst tillväxt av samtliga arbetsmarknadsregioner. För Karlskrona som största kommun har ingen förstoring skett de senaste decennierna och jobbtillväxten har varit negativ, vilket förklaras av Ronneby kommuns svaga utveckling.

Figur 10. Svenska arbetsmarknadsregioner. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Den funktionella geografien i Blekinge har inte utvecklats i samma takt som i övriga Sverige. Trots det har pendlingen ökat kraftigt och antalet boende i Blekinge som arbetar i en annan kommun har nästan fördubblats sedan 1980. Samtidigt är sammankoppling ett sätt att växa befolkningsmässigt och nå fler arbetsställen och skapa försörjningsmöjligheter för invånare i regionen genom att ”låna” storlek. Exempelvis växte Malmö-Lund genom hopslagning med Helsingborg och regionens befolkningsunderlag ökade

drastiskt år 2000. Karlskrona arbetsmarknadsregionen har å andra sidan bara växt med befolkningstillväxten utan någon regionförstoring och utvidgad arbetsmarknad.

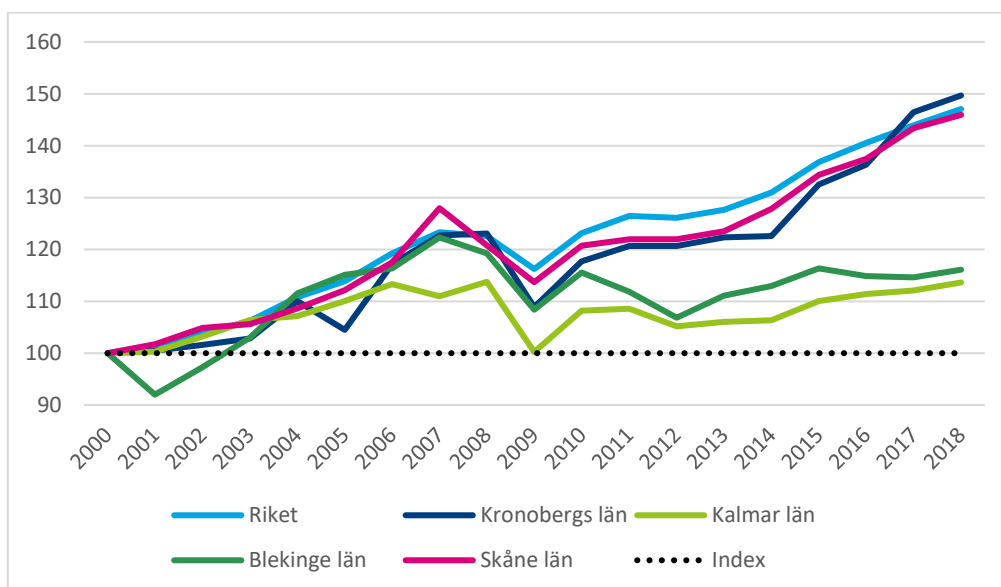
Figur 11. Arbetsmarknadsförstoring Malmö-Lund-Helsingborg och Karlskrona. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.

För att knyta ihop Blekinge till en arbetsmarknadsregion (alternativt bli en del av än större sydregion) behövs förbättrade restider och kommunikationer inom länet. I både produktivitetsstudien, *Så utvecklas sydöstra Sverige*, och *Blekinges funktionella Geografi* framhålls regionförstoring som avgörande för utvecklingsmöjligheterna. I framtiden betonas särskilt betydelsen av att vara uppkopplad i ett större geografiskt sammanhang och dra nytta av koncentrationen till centralorter. Förstoringen ger då spridningseffekter som kan leda synergier och ömsesidiga förstärkningseffekter med bättre matchning, delning och lärande samt skalfördelar. Men också för att det minskar sårbarheten för sektoriella chocker, vilket för Blekinges del är intressant. Länet relativt begränsade avsättningsmarknad i närområdet skapar ett beroende av köpstarka exportmarknader och en känslighet för konjunktur nedgångar och minskad global efterfrågan.

Näringslivsstruktur och förutsättningar för tillväxt

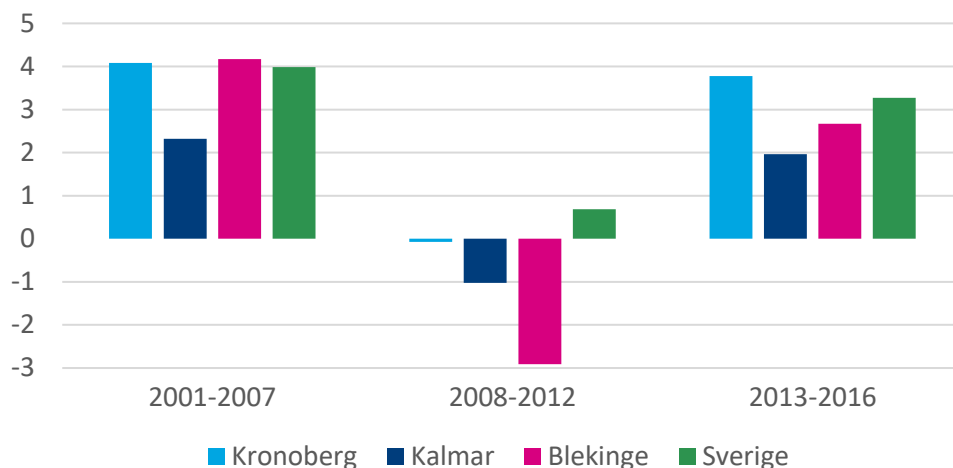
En region med svag tillväxt sedan finanskrisen

Blekinge hade en god ekonomisk tillväxt, i nivå med riksgenomsnittet, under perioden 2000–2007. Men länet drabbades hårt av finans- och fordonskrisen 2007–2008 och tillväxttakten har varit svag sedan dess och långt under riksgenomsnittet. I riket ökade näringslivets BNP mellan 2007–2018 med 19 procent samtidigt som det minskade med 5 procent i Blekinge. Ser vi till hela 2000-talet uppgår tillväxten i länets näringsliv till 16 procent, vilket är under riksgenomsnittet som uppgår till 47 procent. Noterbart är att hela tillväxten i länet under denna period tillkom tiden före finanskrisen. Produktiviteten i länets näringsliv har under 2000-talet ökat med 18 procent och i riket ökade den med 22 procent under samma period. Differensen är i detta avseende betydligt mindre än sett till den totala tillväxten. Anledningen till att länet har haft en svagare ekonomisk tillväxt än riket är att antalet anställda inom näringslivet minskat sedan krisen.

Figur 12. Utveckling av näringslivets BRP i fasta priser, 2000–2018, (2010 års priser). Statistik för 2018 är preliminär. källa: SCB och bearbetning av region Blekinge.

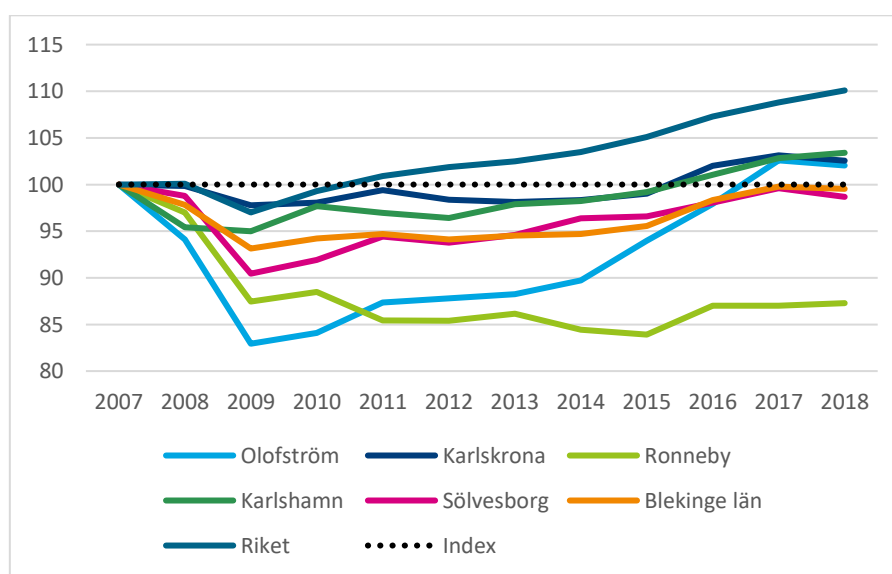
I *Så utvecklas sydöstra Sverige*, studerar Johansson (2019) tillväxt, sysselsättning och produktivitetens utvecklingen i sydost. Studien visar att förädlingsvärdet i Blekinges näringslivet föll med närmare 3 procent per år mellan 2008–2012. Perioden efter 2012 har tillväxten åter varit positiv men inte på samma nivå som före krisen. Intressant är att Blekinges tillväxt var i linje med genomsnittet i Sverige och Kronoberg före finanskrisen men har sedan dess haft en tuffare återhämtning. Kronobergs tillväxt sjönk också kraftigt under krisåren och mer än i riket, men återhämtningen har varit god och tillväxten har mellan 2013–2016 varit högre än i riket.

Figur 13. Näringslivets tillväxt i Sydost och Sverige. Anser förädlingsvärdet i näringslivet i fasta priser. SCB och Handelskammaren.

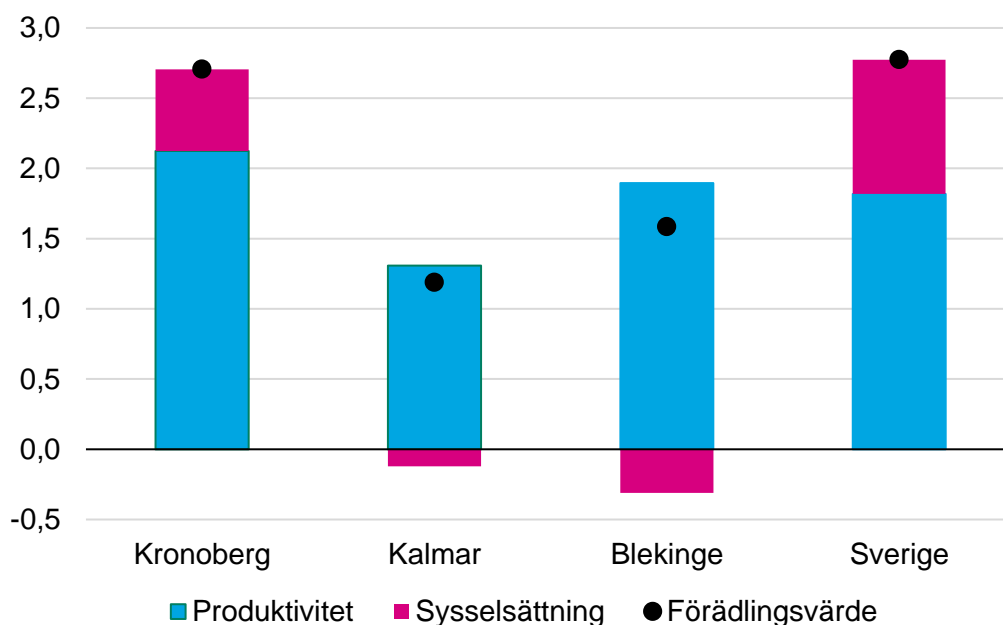
Studerar vi den totala sysselsättningen förklaras den svaga utvecklingen i relation till riket av både den offentliga och privata sektorn. I riket ökade antalet jobb i den offentliga sektorn mellan 2007–2018 med 5,6 procent och med 12 procent i näringslivet. Under samma period ökade sysselsättningen i den offentliga sektorn i Blekinge med 1,2 procent medan den stora skillnaden finns inom näringslivet, där antalet jobb i Blekinge minskade med 1,5 procent. Blekinges näringsliv är relativt litet, både sett antal anställda och i jämförelse med offentlig sektor. Bara 61 procent av de sysselsatta arbetar i den privata sektorn, vilket är den näst lägsta andelen av samtliga regioner.

Återhämtningen det senaste decenniet har också varierat mellan kommunerna. Ronneby sticker ut där både den offentliga- och privata sektorn har bidragit till att antalet jobb i kommunen har minskat med 13 procent. Antalet jobb har ökat i Karlshamn, Karlskrona och Olofström. För Karlskrona har utvecklingen i jämförelse med Kalmar och Växjö varit blygsam där tillväxten uppgick till 12 respektive 11 procent mellan 2007–2018, vilket är mellan nästan 10 procentenheter högre än i Karlskrona. Av jobbtillväxten i länet är Karlskrona fortsatt väldigt betydelsefull och står för 57 procent av jobbtillväxten under perioden. I Olofström var nedgången i sysselsättning störst under finanskrisen men utvecklingen de senaste åren med en global högkonjunktur har gynnat det industripräglade näringslivet i kommunen.

Figur 14. Sysselsättningsutveckling 2007–2018 i Blekinges kommuner. Anser dagbefolkning 20–64 år. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Produktivitetens ökade betydelse för tillväxt har vi belyst flera gånger tidigare och Johansson (2019) visar på den avgörande betydelse produktivitetstillväxt har varit för sydostregionen under 2000-talet. I riket förklarar ökad produktivitet två tredjedelar av tillväxten. Inom sydost finns stora skillnader med Kronoberg som har haft en liknande utveckling som i riket medan för Blekinge och Kalmar har produktiviteten varit helt avgörande och stod för över 100 procent av tillväxten mellan 2000–2016. För Blekinge var, som poängterats tidigare, tillväxten i paritet med riket före krisen men har sedan finanskrisen varit svag.

Figur 15. Sysselsättnings- och produktivitetstillväxt i näringslivet i sydost, 2000–2016. Källa: SCB och Sydsvenska handelskammaren.

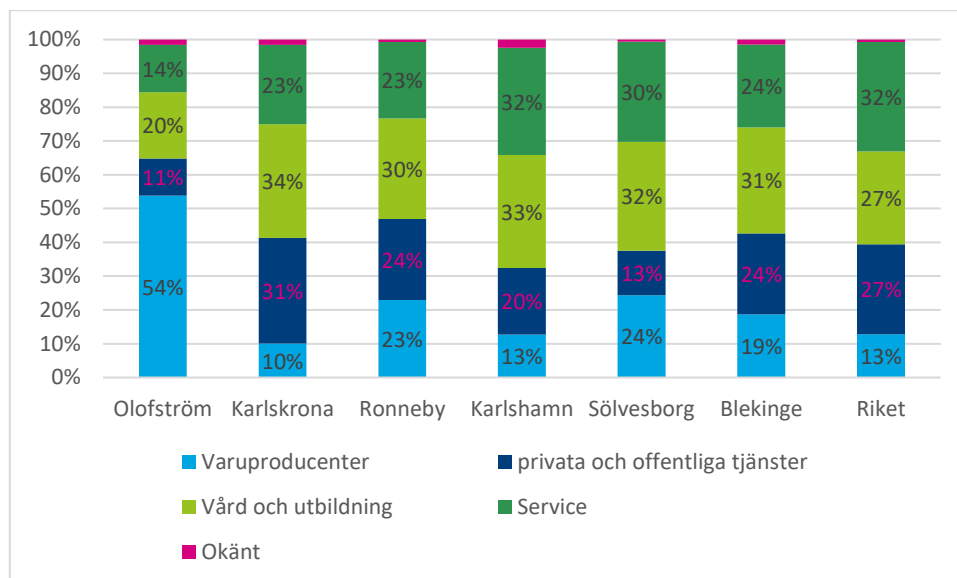
Branschstruktur och utveckling

Regioner har olika profil på sitt näringsliv och tillväxten i näringslivet skiljer sig åt. Olika branscher bidrar i varierande utsträckning till sysselsättnings- och produktivitetstillväxt. Förekomsten och utveckling i branscher blir således betydelsefull för att förstå regionens näringslivsstruktur.

På en aggregerad nivå återfinns nästan var femte jobb i länet i den varuproducerande sektorn som innehåller stora exportföretag. Dessa har stora delar av sin avsättningsmarknad utanför länets och i många fall landets gränser. Det skapar möjligheter för länet och bidrar med inkomster utifrån regionen, vilket i det närmaste är en förutsättning för ett litet län där den regionala närmarknaden är begränsad. Samtidigt medför det risker och en ökad konjunkturkänslighet när regionen har ett stort beroende av enskilda branscher. Sektoriella chocker eller en globalt vikande efterfrågan kan få stor betydelse för regionen med är beroende av köpstarka exportmarknader. Den stora offentliga sektorn innebär att en högre andel av jobben återfinns inom vård och utbildning. Blekinge har i jämförelse med övriga regioner lägst andel sysselsatta inom servicesektorn. En annan skillnad jämfört med riket är att en lägre andel av jobben återfinns inom den privata- och offentliga tjänstesektorn. Det beror på att länet har en lägre jobbkoncentration till den privata tjänstesektorn och framförallt inom företagstjänster, som är en av de mest växande branscherna i landet.

Bland kommunerna skiljer sig branschstrukturen avsevärt och den skiljer sig i flera fall särskilt tydligt mot riket. I Olofström finns hälften av arbetstillfällena inom den varuproducerande sektorn. Karlskrona har en låg andel arbetstillfällen inom denna sektor men en hög koncentration av arbetstillfällena till den privata och offentliga tjänstesektorn samt vård och utbildning. De resterande kommunerna har en större andel

sysselsatta inom den varuproducerande sektorn än i riket. Karlshamn skiljer sig åt genom att ha en förhållandevis stor servicesektor, vilket också är fallet för Sölvesborg. I näringslivet är koncentrationen i Olofström än större till varuproducerande sektorn och närmare 70 procent av arbetstillfällena finns i sektorn. I Karlskrona är istället servicesektorn och den privata tjänstesektorn relativt stor. När vi studerar näringslivet i Karlshamn återfinns över hälften av arbetstillfällena i servicesektorn.

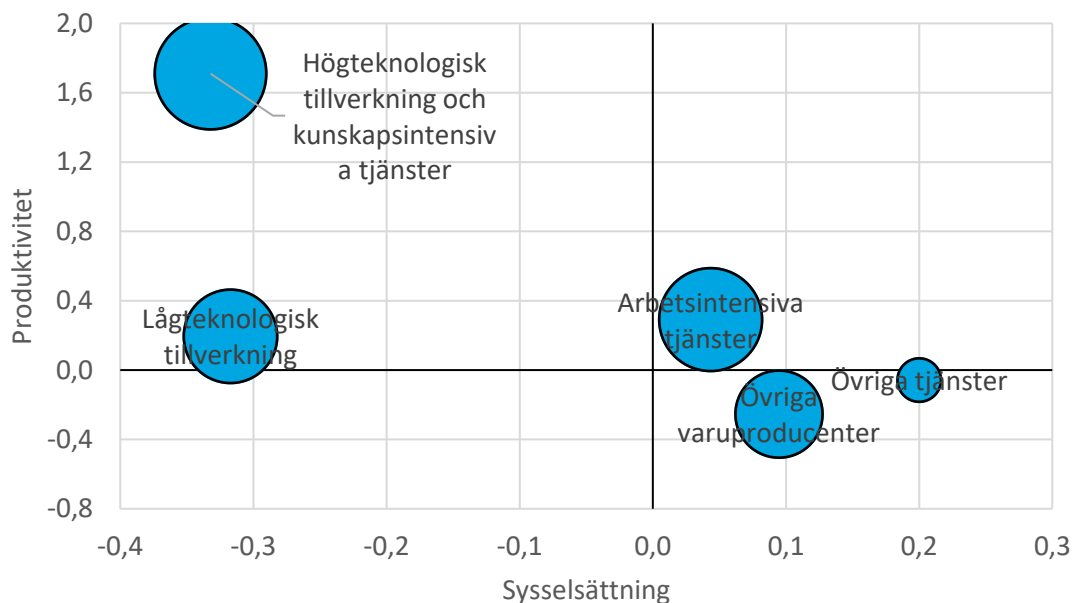

Figur 16. Sysselsatt dagbefolkning, 20–64 år efter branschaggregat. Källa: SCB.

Rapporten så utvecklas sydöstra Sverige analyserar breda branschaggregats bidrag till tillväxten i form av produktivitet och sysselsättning. I Blekinge är det framför allt inom högteknologisk tillverkning och kunskapsintensiva tjänster som tillväxten har skett. Utöver det sker tillväxten inom arbetsintensiva tjänster. Den lågteknologiska industrin och övriga varuproducenter står i stället för en relativt stor del av förädlingsvärdet i regionen men har inte bidragit till tillväxten i förädlingsvärdet under perioden.

Den högteknologiska industrin och de kunskapsintensiva tjänsterna bidrar positivt till tillväxten i förädlingsvärde genom att en god produktivitetstillväxt, men att de samtidigt har haft en negativ sysselsättningstillväxt och är den stora förklaringen till att antalet sysselsatta i näringslivet minskat under 2000-talet. Högteknologisk industri tenderar att växa genom produktivitet bland annat genom FoU-investeringar och kapitalintensiteten. Kunskapsintensiva tjänster växer generellt genom både anställda och produktivitet, vilket inte verkar vara fallet i Blekinge. Arbetsintensiva tjänster och övriga tjänstebranscher (bland annat detalj- och partihandel och hotell- och restaurangverksamheter) bidrar istället till sysselsättningstillväxt även om produktivitetstillväxten varit lägre. Tillväxten i den högtekniska industrin och de kunskapsintensiva tjänsterna skedde fram till finanskrisen och har sedan 2008 varit negativ i länet.⁹

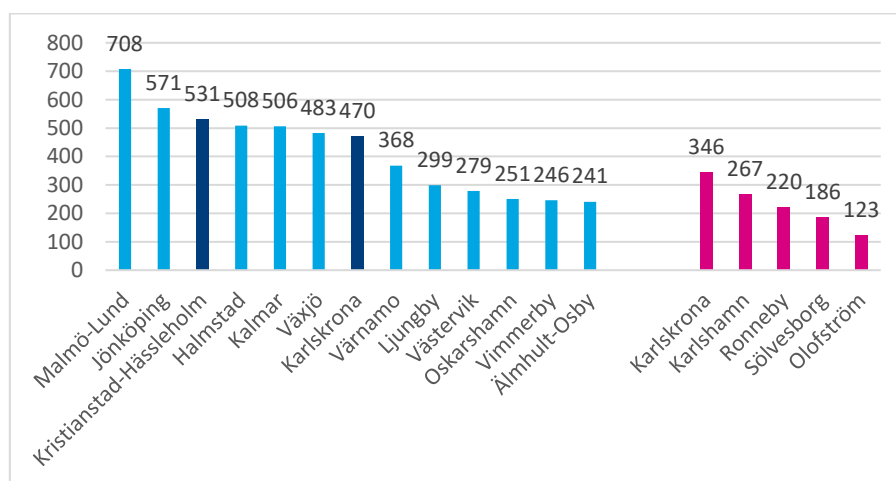
⁹ . Det är svårt att i Blekinge dra slutsatser för enskilda branscher eftersom Ericsson omklassificerades, vilket påverkar resultaten. Men för dessa branscher ihop har bidragit varit negativt sedan finanskrisen.

Figur 17. Olika branschgruppers bidrag till näringslivets tillväxt i Blekinge, 2000-2016. Källa: SCB regionalräkenskaperna och Handelskammaren.

Branschbredd och regionförstoring

Ett av skälen till att arbeta för regionförstoring är för att minska beroendet av enskilda branscher och på så sätt minska sårbarheten. Genom att knyta ihop arbetsmarknadsregioner kan näringsliv med delvis komplementära egenskaper knytas samman och branschbredden öka. Figuren nedan visar branschbredden i södra Sveriges FA-regioner samt Blekinges kommuner. Karlskrona arbetsmarknadsregion som inkluderar alla kommuner i länet, förutom Sölvesborg, är branschbredden relativt god och i paritet med Växjö och Kalmar. I de enskilda kommunerna är branschbredden begränsad i egentligen i alla kommuner förutom möjligtvis Karlskrona. Olofströms starka koncentration till industrisektorn visar också på kommunens relativt höga sårbarhet. En robust och funktionell arbetsmarknad skapar således motståndskraft mot nedgångar i enskilda branscher.

Figur 18. Branschbredd i FA-regioner i södra Sverige samt Blekinges kommuner. I Karlskrona FA-region ingår samtliga länets kommuner bortsett Sölvesborg som återfinns i Kristianstad-Hässleholm. Antal branscher representerade av 831. Källa: SCB och Tillväxtverket

Shift-share analys

En vanlig metod för att analysera utvecklingen är att använda sig av en så kallad shift-share analys. Metoden är ett verktyg för att identifiera dels inom vilka branscher länet växer, dels hur väl länet har presterat i relation

till riket. Givet utvecklingen av svensk ekonomi och konjunkturen i branscher kan vi identifiera ett förväntade utfall som relateras till det faktiska utfallet i sysselsättning. Analysen kvantifierar således den regionala prestationen och gör det möjligt att identifiera branscher med en särskilt god utveckling i länet och som inte kan förklaras av den svenska ekonomins utveckling i stort eller av branschens konjunkturutveckling oavsett om det är växande eller krympande bransch. I de branscherna antas länet ha en särskilda fördelar och stark konkurrenskraft. Analysen syftar således till att besvara hur stor del av utvecklingen i en bransch som kan förklaras av regionala faktorer.

Resultatet av analysen för Blekinge visar att jobben skapats både i det privata och det offentliga med högst jobbtillväxt inom framför allt vård- och omsorg, utbildning, företagstjänster och information och kommunikation.¹⁰ Trots det har den regionala prestationen, med få undantag, varit negativ för samtliga branscher. Totalt förväntades en positiv jobbtillväxt på 5000 personer i länet under perioden, men istället har jobben minskat och Blekinge har således presterat långt under förväntningarna mellan 2007–2018.¹¹ Inom tillverkningssektorn har flest antal jobb försvunnit i länet, men givet den nationella konjunkturen och utvecklingen av tillverkningsindustrin i Sverige är också en minskad sysselsättning förväntad. Dock har den faktiska sysselsättningsutvecklingen i branschen varit svagare i Blekinge, vilket innebär att den regionala prestationen blir negativ. Inom industrisektorn finns stora skillnader, fordonsindustrin och elektronikindustrin har en under perioden presterat betydligt bättre än förväntat medan bland annat verkstadsindustrin haft en betydligt svagare utveckling än branschen som helhet i riket.

Även om sysselsättningsminskningen varit störst inom tillverkning är det inom offentlig förvaltning och försvar som regionen presterat svagast. Den svaga prestationen kan också förklaras av växande branscher – företagstjänster, byggverksamhet och utbildning - har alla haft en god tillväxt, sett till anställda, i länet, men den regionala prestationen har trots det varit under förväntan.

Analysen visar på en ogynnsam branschammansättning så till vida att Blekinge har en relativt stor andel sysselsatta koncentrerade till branscher som inte växer, sett till anställda, och en lägre koncentration till växande branscher i Sverige. Blekinges näringslivsstruktur ter sig ogynnsam givet den strukturomvandling som sker och drivit tillväxten. Resonemanget torde nästan varit det omvända på 60- och 70-talet när industrin blomstrade och växte i Sverige. Sverige växte, industrin som bransch växte och Blekinge med en stark koncentration av anställda till branschen premierades istället av en gynnsam branschstruktur.

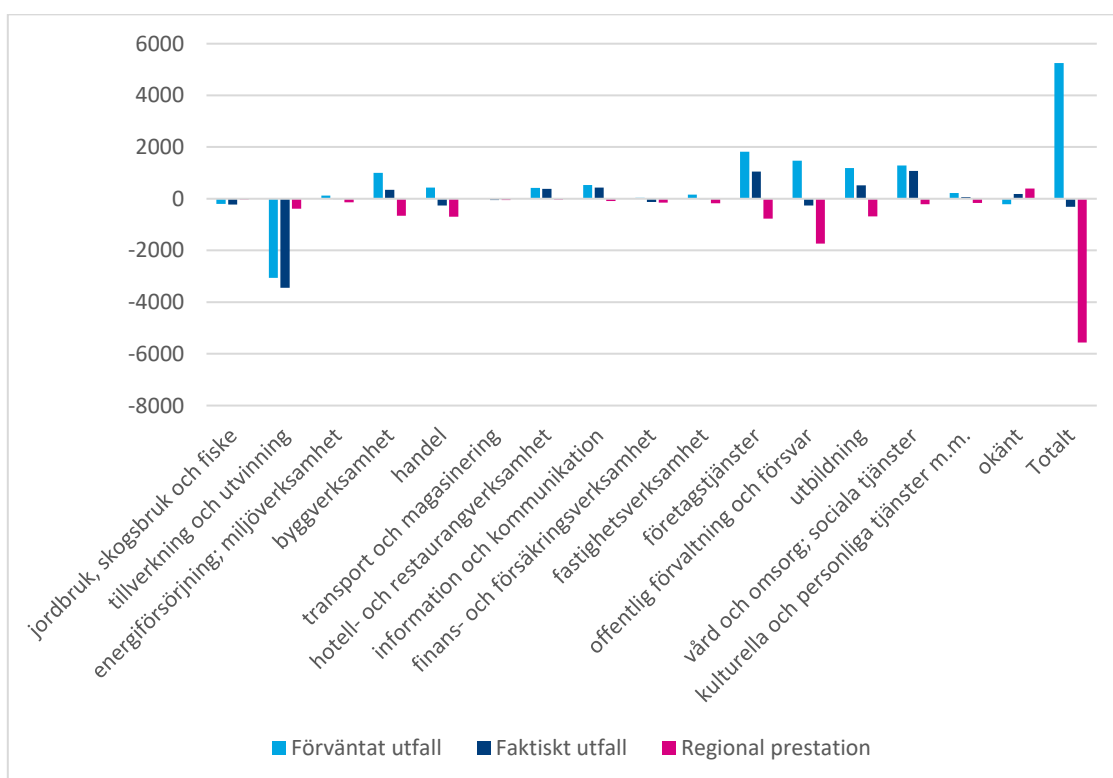
Storstäderna med omnejd står för fyra femtedelar av befolknings- och jobbtillväxten och följaktligen förklaras rikets tillväxt till stor del av branschutvecklingen i dessa regioner. Stockholm har haft en hög tillväxt, vilket också är i linje med förväntningarna. I de befolkningsrika regionerna skapas också en kritisk massa i fler branscher, vilket delvis kan förklara den urbaniseringen av näringslivet som skett. Branscher med ett stort fokus på inhemsk konsumtion (som i hög grad förklarar tillväxten i Sverige det senaste decenniet), med en lokal avsättningsmarknad har gynnats av en hög befolkningstillväxt. Blekinges befolkningsutveckling har varit relativt svag och för att dessa branscher ska utvecklas och växa i Blekinge i takt med riket behöver rimligen också befolkningstillväxten vara i nivå med tillväxten i riket. Företagstjänster är en växande bransch både i riket och i Blekinge men länets relativa avsaknad av kritisk massa och

¹⁰ I branschanalysen finns det ett problem med statistiken för Blekinge. SCB genomförde 2016 förändringar i klassificeringen av forskning och utveckling, Det har inneburit att Ericsson har klassificerats om från tillverkningsindustri till dataprogrammering. Läs mer om detta på: <https://www.scb.se/om-scb/nyheter-och-pressemeddelanden/forandringar-i-klassificeringen-av-fou-samt-ericssonab>.

¹¹ En analys har också gjorts utan branscherna offentlig förvaltning och försvar, utbildning och vård- och omsorg i ett försök att få att minska offentlig sektors påverkan på resultatet visar på liknande utveckling.

begränsade avsättningsmarknad kan vara en anledning till att utvecklingen i branschen varit svagare än förväntat. Samtidigt kan en rimlig förklaring till utvecklingen att tjänstenäringarna i länet är kopplade till och beroende av industrin i högre grad än i riket.

Eftersom Sveriges tillväxt i allt högre grad förklaras av utvecklingen i ett fåtal regioner blir analysen snarare en jämförelse med utvecklingen i dessa. En slutsats är att den tilltagande urbaniseringen av den ekonomiska aktiviteten gör det svårt för Blekinge att nå samma tillväxttal som uppvisas i storstadsregioner. I sammanhanget behöver vi betona att gränsdragningar mellan olika branscher inte alltid är helt enkel. Ökat kunskaps- och tjänsteinnehåll i de producerande industrierna innebär att företag inte bara är det en eller det andra. Producerande företag kan koppla servicetjänster till verksamheten samtidigt som vissa tjänstenärings växer av att producerande företag förlägger viss typ av verksamhet utanför det egna företaget. Industrin kan med en god konkurrensförmåga således skapa spridningseffekter som leder till nya jobb i andra näringar.

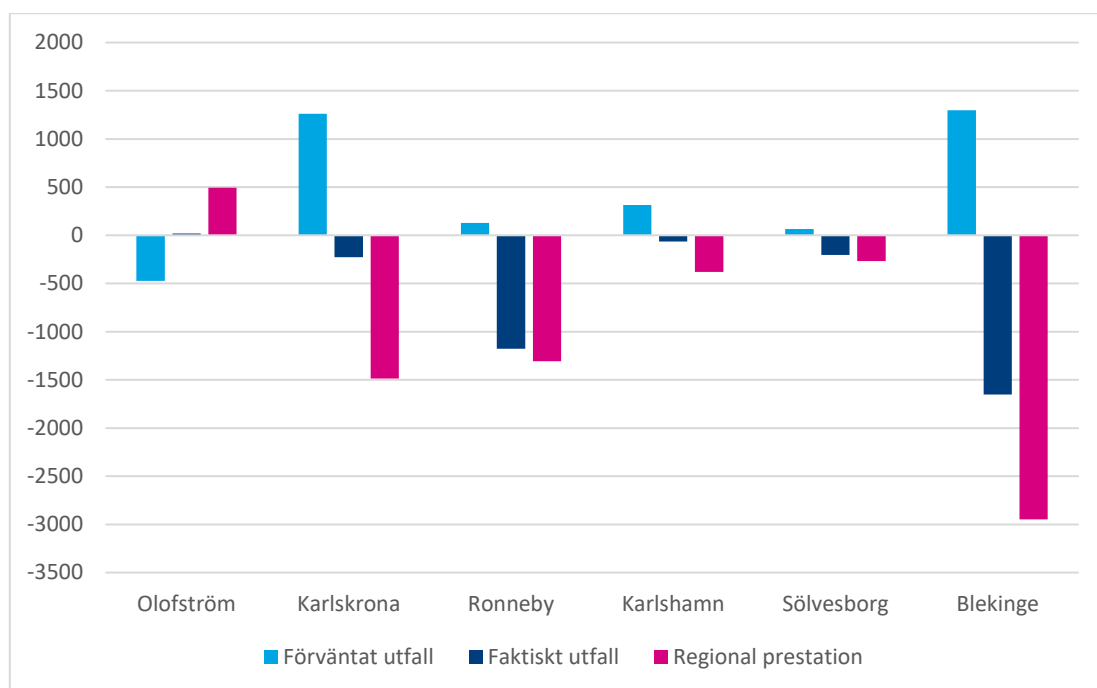

Figur 19. Shift-share analys i Blekinge 2007–2018. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Det faktum att branschstrukturen skiljer sig åt mellan kommunerna motiverar en Shift-share analys på kommunnivå. Karlskrona är den kommun som har den mest gynnsamma branschstrukturen, vilket inte är ovanligt för regionala centrumstäder dit bland annat regionala högskolor ofta är lokaliserade och folkmängden större. Men kommunen lyckas inte omvandla det till högre tillväxt och tycks ha svagare konkurrensförmåga än närliggande centrumstäder som Växjö och Kalmar som haft högre tillväxt. Dessa kommuner har också en krympande industri, dock har Karlskronas prestation i sammanhanget varit betydligt svagare än förväntat inte minst i de växande tjänstebanscher. Förutom i Karlskrona är det framför allt i Ronneby där utvecklingen skiljer sig och prestationen är långt under förväntningarna.

Stark konkurrensförmåga och god motståndskraft kan återigen finnas i krympande branscher, sett till antalet anställda. Ett sådant mönster kan urskiljas i analysen för Olofström. Kommunen är ensam om att ha en positiv regional prestation sedan finanskrisen som förklaras huvudsakligen av att industrin har haft en god

konkurrensförmåga och haft en jobbtillväxt medan förväntningen är en kraftig minskning. Den starka koncentrationen till industrin i kommunen kan vara en förklaring till den goda utvecklingen och starka konkurrenskraften.

Figur 20. Shift-share för Blekinges kommuner 2007–2018. Källa: SCB och egna bearbetningar.

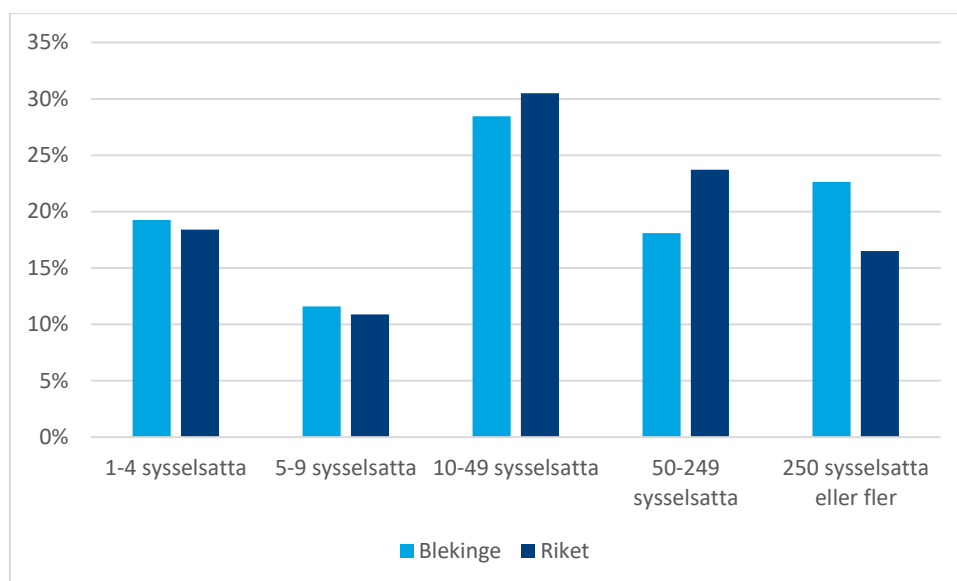
Företagsstruktur och internationalisering

För att förstå näringslivsstrukturen räcker det sällan att studera sysselsättningsutvecklingen och branschfördelningen. Företagsstrukturen och de internationella kopplingarna med handelsintensiteten och förekomsten av utländskt ägande är också betydelsefulla.

I Blekinge län återfinns 23 procent av arbetstillfällena i näringslivet¹² hos arbetsgivare med minst 250 anställda. Detta är den högsta andelen i Sverige och över riksgenomsnittet som ligger på 16 procent. Länet skiljer sig i relation till riket även genom att ha en lägre andel anställda inom medelstora företag med 10–249 sysselsatta. Däremot är andelen som är verksamma inom bolag med 1–9 anställda i nivå med riksgenomsnittet. Det är framför allt inom den varuproducerande sektorn som en stor, över femtio procent, av de sysselsatta återfinns på arbetsställen över 250 sysselsatta och i Olofströms kommun är koncentrationen till stora arbetsgivare särskilt påtaglig.

Över tid har antalet anställda ökat medelstora företag medan det minskat i små företag. Det är också bland små företag som många arbetstillfällen skapas men också där många försvinner. Datatillgången möjliggör inte studier av flödena mellan storleksklasser, vilket komplicerar analysen avsevärt. En ökning av antalet sysselsatta i medelstora företag kan bero på 1) företagen i gruppen växer, 2) små företag växer och blir medelstora eller 3) större arbetsställen krymper och hamnar i gruppen medelstora företag. Trots det, kan vi konstatera att antalet anställda hos arbetsgivare med minst 250 anställda de senaste tio åren bara har ökat marginellt, medelstora företag växer, sett till anställda och små företag har minskat.

¹² Här är näringslivet definierat som samtliga branscher exklusive utbildning, vård- och omsorg samt offentlig förvaltning och försvar.

Figur 21. Sysselsatt dagbefolkning i näringslivet efter arbetsställets storlek, 2018. Källa: SCB.

Blekinge är precis som Sverige en liten öppen ekonomi med en liten närmarknad och en hög koncentration av arbetstillfällena till den varuproducerande sektorn. Som en konsekvens har Blekinge utvecklats till en exportintensiv region. Exporten är viktig för att, precis som redogjorts för tidigare, kompensera för det relativt begränsade befolkningsunderlaget. Det innebär att inkomster och investeringar kommer till Blekinge utifrån och kan omsättas lokalt och bidrar till arbetstillfällena även i andra branscher. Men det innebär också att regionen har en hög konjunkturkänslighet då sektorn är beroende av köpstarka exportmarknader. Vidare återfinns en relativt stor andel av de anställda i multinationella företag där kommunernas andel överstiger riksgenomsnittet.

I relation till antalet invånare har länet den högsta varuexporten. Totalt exporterar Blekinge län för 220 000 kr per invånare, vilket är långt över riksgenomsnittet som ligger på 142 000 kr. I faktiska tal uppgår det sammanlagda exportvärdet för länet till 35,1 miljarder kronor. Mellan 2014–2018 ökade exportvärdet från länet med hela 67 procent, vilket var den högsta ökningen i riket under perioden. Under samma period har utvecklingen av antalet exporterande företag i regionen varit mer blygsam och svagare än utvecklingen i riket. Av de exporterande företagen är antalet oförändrat bland de med minst 250 anställda samtidigt som dessa företag står för både 90 procent av exportvärdet och för över 90 procent av exportvärdetsökningen under perioden. I sammanhanget är det viktigt att notera att det saknas statistik både vad det gäller exporten inom Sverige men också för att det på regional nivå saknas statistik på tjänsteexport.

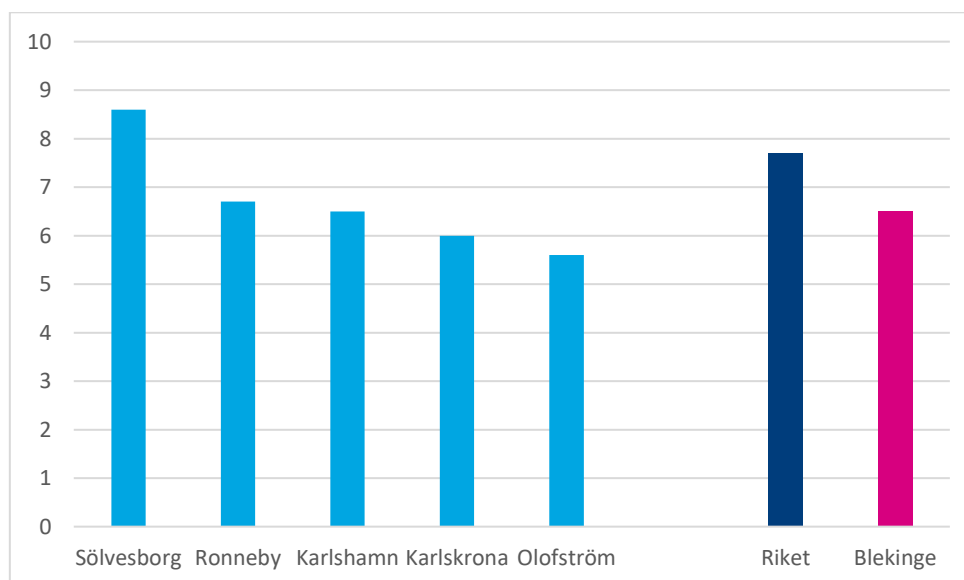
Företagare och företagsamhet

För en stark konkurrenskraft behövs en god omvandlingsförmåga och näringslivsdynamik. Ökat Entreprenörskap och företagsamma individer som i förlängningen leder till nya och utvecklingsbara företag är viktiga inslag för regionens långsiktiga utveckling. Omvandlings- och förnyelseförmågan fångas delvis in i utvecklingen av branscherna över tid, vilket presenterats tidigare.

Det är inte helt enkelt att fånga företagsamheten i en region. Ett sätt är att studera hur stor andel av de sysselsatta som är företagare. I Blekinge är 6,5 procent av de sysselsatta företagare, vilket är lägre än riksgenomsnittet som ligger på 7,7 procent och den fjärde lägsta andelen i landet. Högst andel företagare finns på Gotland och i Jämtland. Den höga företagsamheten i dessa län kan delvis förklaras av att turismnäringen har en mer framträdande roll i ekonomin. De turismfokuserade näringarna har generellt en

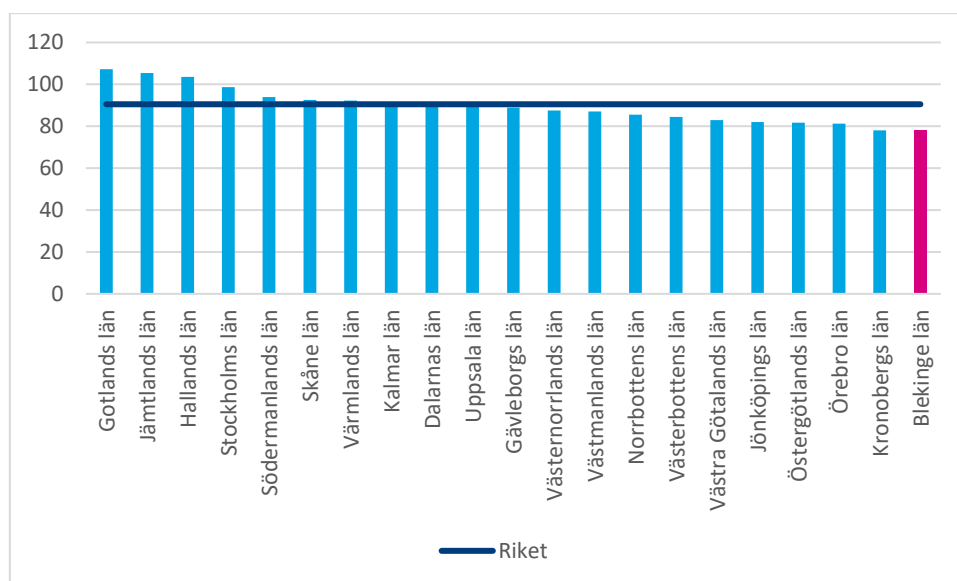
mer småskalig företagsstruktur än industrisektorn som dominerar i Blekinge och Västerbotten, som båda har en låg andel företagare. Regioner med en lägre andel sysselsatta i större företag tenderar att ha en större andel företagare.

Av kommunerna i länet är företagsamheten som högst i Sölvesborg (8,6 procent). Sölvesborgs kommun har ett mer småskaligt näringsliv med en större andel sysselsatta i små och medelstora företag och en lägre andel sysselsatta hos stora arbetsgivare, vilket delvis kan förklara den höga företagsamheten i kommunen. I jämförelse är andelen företagare lägre i Olofström som har en stor dominerande arbetsgivare och i Karlskrona där det till viss del kan förklaras av att andelen sysselsatta i offentlig sektor (högskola, sjukvård och myndigheter) är relativt hög.

Figur 22. Andel av den sysselsatta dagbefolkningen som är företagare, 2018. Källa: SCB.

Många arbetsställen saknar anställda men om vi exkluderar dessa finns 5245 arbetsställen med minst en sysselsatt i Blekinge. I relation till antalet sysselsatta (per 1000 sysselsatt) är det lägsta av samtliga regioner och tillväxten sedan finanskrisen varit relativt svag, vilket är en direkt avspeglning länets storskaliga företagsstruktur. Högst är den i utpräglade turistdestinationer som Gotland och Jämtland, vilket återigen delvis kan förklaras av att regionerna är typiska turismdestinationer. Företag i turismnäringar, vilket ofta är serviceinriktade företag har till sin natur en mer småskalig struktur och är ofta färre anställda.

Figur 23. Antal företag med minst 1 sysselsatt per 1000 sysselsatta, 2018. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Genom att studera hela företagsstocken identifieras nettoutvecklingen, vilket ger en indikation på hur väl näringslivsklimatet i regionen är. Intressant i sammanhanget är också att studera hur nyföretagandet har utvecklats. Företag försvinner och ersätt av nya och förnyelseförmågan är viktig för att utveckla regionen.

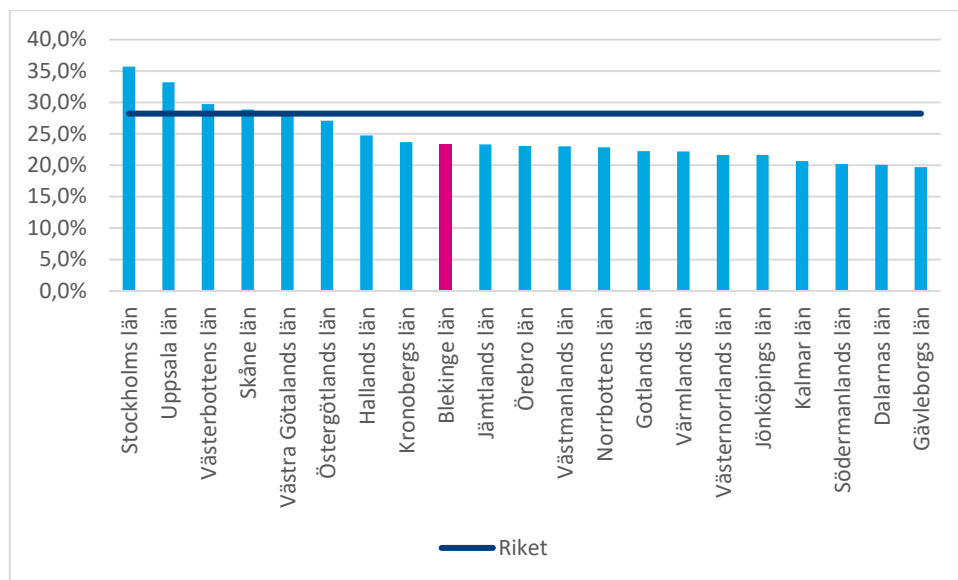
Antalet nystartade företag mäts ofta genom den så kallade etableringsfrekvensen, antalet nystartade företag per 1000 invånare. I Blekinge uppgår etableringsfrekvensen till 8 företag per 1 000 invånare, vilket är under riksgenomsnittet som ligger på 10,8. I jämförelse med övriga regioner har Blekinge den fjärde lägsta etableringsgraden i landet. Under 2011 låg frekvensen i länet på 9,2, vilket innebär en minskning över tid och en liknande nedgång över tid har också skett i riket. Det förhållandevis låga nyföretagandet avspeglar sig även i befolkningens attityder till företagande. I Tillväxtverkets rapport *Entreprenörskapsbarometern* framkommer att 38 procent av befolkningen mellan 16–70 år i länet kan tänka sig att bli företagare. Detta är den lägsta nivån i riket och förhållandevis långt under riksgenomsnittet som ligger på 47 procent. På den skarpare frågan om man kan hellre vill vara företagare än anställd svara 21 procent av länets befolkning instämmande, vilket är långt under riksgenomsnittet som ligger på 31 procent.

Kompetens och innovation

Kunskapsintensiteten i näringslivet har ökat avsevärt och för att stärka regionens konkurrenskraft i en värld som präglas av tilltagande global konkurrens är utbildning centralt. För att fånga regionens kompetens är ett vanligt mått att se på hur stor andel av befolkningen som har en minst treårig eftergymnasial utbildning. I Blekinge har 23,3 procent en minst treårig eftergymnasial utbildning, vilket är en lägre än i riket (28,2 procent). Riksgenomsnittet påverkas kraftigt av den höga utbildningsnivån i storstadsregioner och deras grannlän. För att vara en mindre region utanför storstadsområdena är utbildningsnivån i Blekinge förhållandevis hög. Utbildningsnivån i Sverige har ökat markant de senaste decennierna vilket dels beror på en kraftig utbyggnad av högskoleplatser som resulterat i att fler studerar längre, dels på grund av att många äldre, med lägre utbildningsnivå, lämnat arbetskraften och ersatts av personer med en genomsnittligt högre utbildningsnivå.

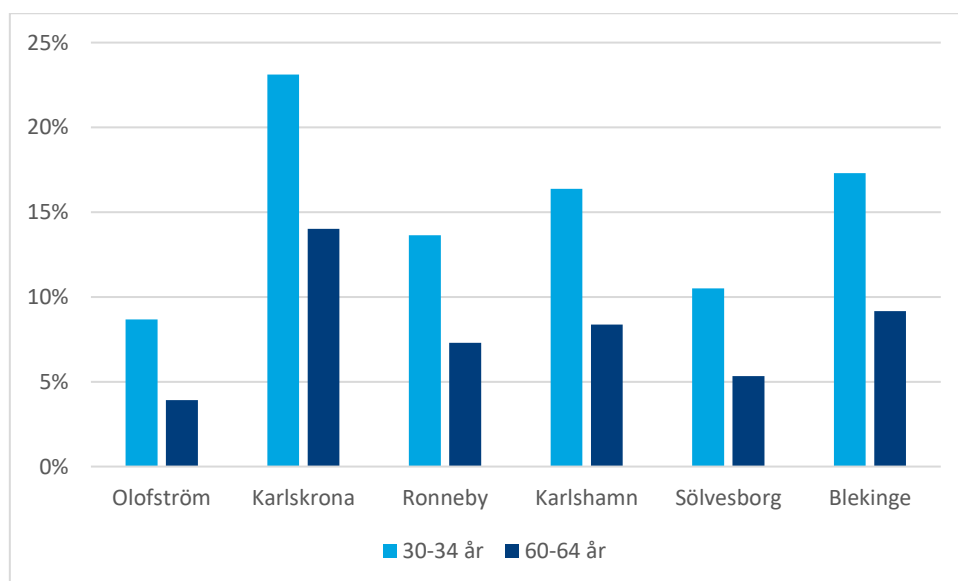
Samtidigt uppger arbetsgivarna i Blekinge att det är svårt att rekrytera den kompetens de söker och att matchningsproblematiken i regionen har tilltagit. I den senaste enkätundersökningen genomförd av

Tillväxtverket (2020) uppger hela 42,3 procent av företagen i länet att bristen på lämplig kompetens är ett stort hinder för tillväxt. I jämförelse med övriga regioner var detta den tredje högsta nivån i riket och en ökning med 2,2 procentenheter jämfört med 2017. Konsekvensen blir att företag inte kan utveckla sina verksamheter i den takt som önskas och bristen på kompetens blir ett allt större tillväxthinder.

Figur 24. Andelen av befolkningen 25–64 år med minst treårig eftergymnasial utbildning, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.

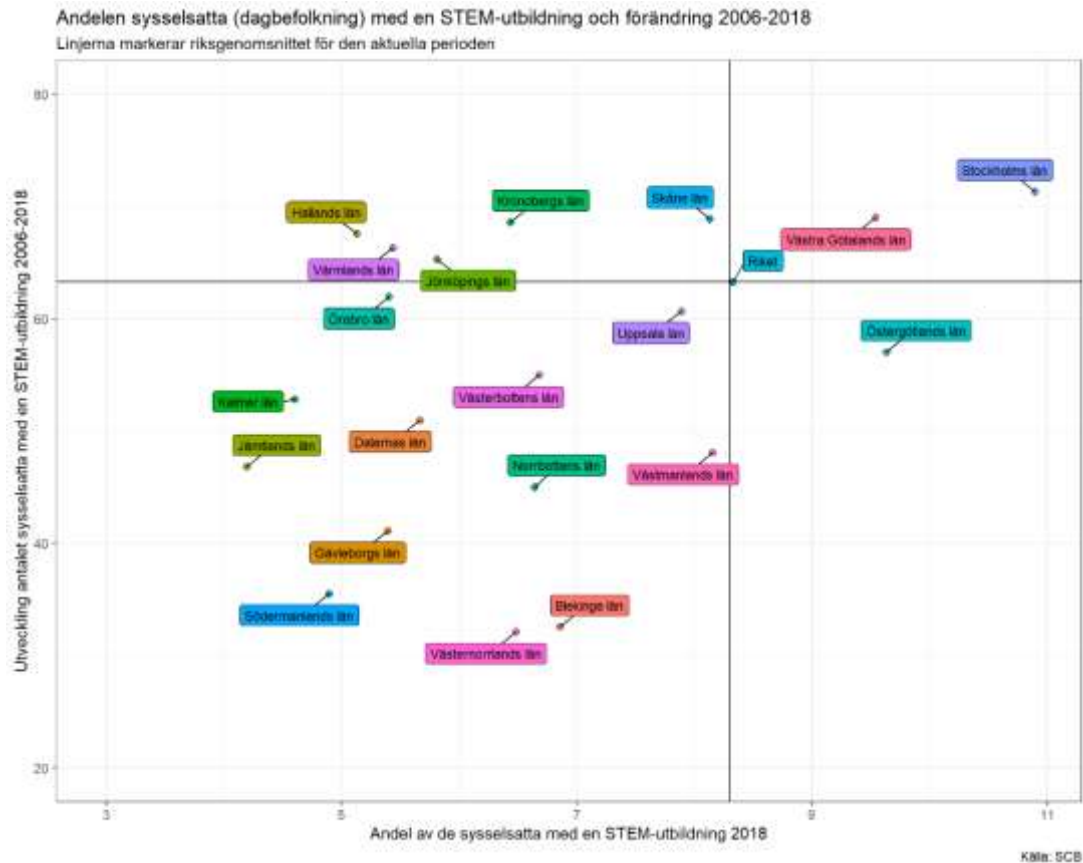
Genom att studera skillnader i utbildningsnivån för personer mellan 30–34 år och 60–64 år i näringslivet kan vi identifiera omvandling och en ökad kunskapsintensitet. Utbildningsnivån är betydligt högre för personer mellan 30–34 år. Utan att dra några förhastade slutsatser kan vi konstatera att de som förväntas lämna arbetskraften inom en överskådlig framtid ersätts av personer som i hög grad träder in på arbetsmarknaden med eftergymnasial kompetens. Det indikerar ökade kunskapsinslag i ekonomin. Av kommunerna är omvandlingen särskilt tydlig i Olofström där kvoten mellan utbildningsnivå för de som träder in på arbetsmarknaden och de som förväntas lämna är hög.

Figur 25. Andel av de sysselsatta i näringslivet i Blekinge med en minst treårig eftergymnasial utbildning, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Ökad kunskapsintensitet kan bero på strukturomvandling och en växande tjänstesektor, men kan också bero på ökad kunskap i produktionen i exempelvis industrin. För det sker samtidigt en yrkesomvandling med ett

ökat antal högutbildade i industrin medan flera yrken utan krav på längre utbildning istället har minskat sedan finanskrisen. Det kan illustreras genom andelen sysselsatta i Blekinge med en eftergymnasial utbildning inom STEM¹³ är högre än i flera andra mindre regioner. För ett teknikintensivt län som Blekinge är det viktigt att även främja utbudet av eftergymnasial kompetens inom STEM.

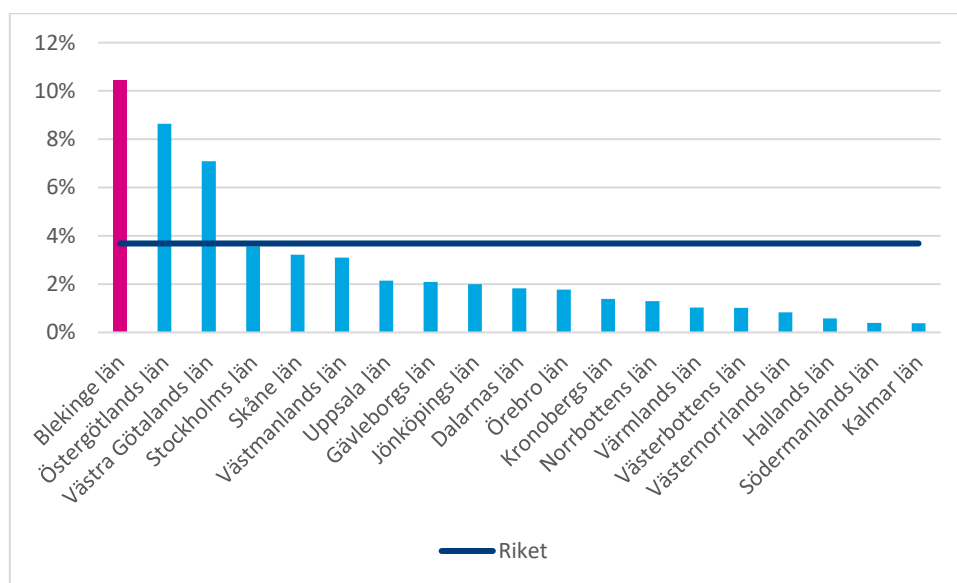
Figur 26. Andel sysselsatta med STEM-utbildning och förändring, 2016-2008. Källa: SCB.

Därtill är investeringar i kunskap i form av FoU-medel och utbildning centralt för produktivitet och innovation. Ett sätt att fånga innovationsförmågan i en region är att undersöka hur mycket företagen investerar i forskning och utveckling (FoU). Mer investeringar i FoU borde, även om det inte alltid är fallet, innebära att innovationsförmågan i regionen stärks.

Över 70 procent av Sveriges FoU-verksamhet bedrivs inom företagssektorn och FoU-utgifterna uppgick 2017 till nästan 111 miljarder kronor i Sverige. Tillväxtanalys visar i rapporten *Forskning och utveckling i internationella företag 2017* att av företagens totala investeringar i forskning och utveckling i Sverige stod de utlandsägda företagen för ungefär 48 procent och mellan 2007–2017 har andelen växt samtidigt som det absoluta värdet ökat. Utlandsägda företag betydelse för svensk forskning och utveckling har således stärkts. Multinationella företagsinvesteringar kan, även ifall FoU-verksamheten är förlagd utanför länet, komma regionens företag till gagn genom spridningen genom företagskoncerner. Multinationella företags betydelse för Blekinge stärks av att 95 procent av FoU-investeringarna sker bland antingen svenska internationella eller utlandsägda företag (2017).

¹³ Science, Technology, Engineering and Mathematics. Lista med inkluderade utbildningar finns i appendix.

På nationell nivå finns en stark koncentration av FoU-medel inom näringslivet. Mer än tre fjärdedelar investeras i någon av de tre storstadsregionerna. I Blekinge län uppgår företagens FoU-utgifter till 10 procent av näringslivets totala förädlingsvärde¹⁴, vilket är högst av samtliga regioner och över riksgenomsnittet. Utvecklingen i den senaste rapporteringen skiljer sig avsevärt från utvecklingen den senaste tioårsperioden (2007–2017) och totalt investerar näringslivet i länet 3 680 miljoner kronor på FoU-verksamhet, vilket är en stor ökning jämfört med 2007 då summan uppgick till 1 284 miljoner kronor och en exceptionell ökning från 2017 års 400 miljoner kronor. En högre kvalitet i regionaliseringen av FoU har förmodligen stor betydelse för utvecklingen. Men statistiken visar att FoU-utgifterna har ökat med 185 procent över tid och i relation till övriga län har Blekinge haft den starkaste utvecklingen.

Figur 27. Näringslivets FoU-utgifter som andel av BRP i näringslivet, 2019. Källa: SCB och egna bearbetningar.

Forskning och utbildning

Den regionala högskolan

För att identifiera länets styrkeområden och framtida potentiella utvecklingsområden kan inte enbart näringslivsstrukturen studeras. Vilken forskning och utbildning som bedrivs regionalt är också av stor betydelse. Blekinge Tekniska Högskola (BTH) är länets enda högre lärosäte med tillstånd att utfärda examina på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. BTH har cirka 5300 studenter (2600 helårsstudenter) på grund- och avancerad nivå samt cirka 100 forskarstuderande (där en fjärdedel har sin anställning utanför högskolan, exempelvis vid någon av BTH:s samverkanspartners). På forskningssidan arbetar ett 40-tal professorer, närmare 100 lektorer (med varierande balans mellan forskning och utbildning) och en handfull postdoktorer och forskarassistenter inom ramen för elva forskningsområden. Totalt har BTH cirka 460 anställda.

BTH erbjuder utbildningar inom utbildningsområdena teknik och hälsa. Inom ingenjörsområdet finns både högskoleingenjör- och civilingenjörutbildningar inom maskinteknik och IT-säkerhet, samt

¹⁴ Statistik för 2019 visar på en kraftig ökning av FoU i Blekinge, vilket främst förklaras av förändringar i rapporteringen av FoU-verksamhet. Rapporteringen har inneburit en förflyttning från huvudkontor utanför länet till arbetsställen i Blekinge. SCB, bedömer att rapporteringen för 2019 håller högre kvalitet för Blekinge än tidigare. Läsaren bör därför vara medveten om att rapporteringen kan förklara utvecklingen av FoU. Dessutom har statistik avseende 2019 för BRP har inte publicerats, vilket medför att beräkningen av näringslivet FoU-utgifter som andel av näringslivets BRP baseras på data för olika år, läsaren bör vara uppmärksam på att resultaten kan påverkas.

civilingenjörsutbildningar inom AI och maskininlärning, datorsäkerhet, industriell ekonomi, mjukvaruutveckling, spel- och programvaruteknik, marin teknik och maskinteknik. Därtill finns kandidat-, magister- och masterprogram inom datavetenskap, telekommunikationssystem, design av digitala och immersiva upplevelser, digital bildproduktion, digital ljudproduktion, industriell ekonomi och management, strategiskt ledarskap för hållbarhet, samt software engineering. BTH bedriver dessutom ett MBA-program på distans, antar ungefär 100 sjuksköterskestudenter per år samt erbjuder Sveriges enda utbildning till planeringsarkitekt.

BTH bedriver forskning med fokus på digitalisering och hållbarhet i bred mening. Forskningen bedrivs inom ämnen som datavetenskap, mjukvaruutveckling, signalbehandling, telekommunikation, maskinteknik, matematik, systemteknik, strategisk hållbar utveckling, industriell ekonomi, fysisk planering och hälsoteknik. I praktiken är många forskningsprojekt av tvärvetenskaplig karaktär och kan därför inte klassificeras inom ett specifikt ämne. Merparten av BTH:s forskning bedrivs i nära samverkan med externa partners med företag som Ericsson, Volvo, Telenor och NKT. Samverkan inkluderar även offentliga partner som Blekinges alla kommuner, Region Blekinge, Boverket, Marinen, Kustbevakningen, Trafikverket och Naturvårdsverket.

BTH har även flera akademiska partners - Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Luleå tekniska universitet samt lärosätena inom Lärosäten Syd, vilket innefattar BTH, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kristianstad, Lunds universitet, Malmö universitet och Sveriges lantbruksuniversitet Alnarp (SLU) - i strategiska samverkansprojekt. I det regionala innovationssystemet samverkar BTH nära med NetPort Science Park, Tectank, Blue Science Park och Blekinge Business Incubator inom ramen för ett antal olika projekt med fokus på regional utvecklings- och innovationskraft däribland PreInk, Health and Sports Technology Initiative, Test Arena Blekinge, Smart Industri i Blekinge 2.0 och Tectank S3. BTH har även två relativt nya centrumbildningar som fungerar för samverkansplattformar för forskning, utveckling och innovation inom hälsoteknik (BTH utbildnings- och forskningsklinik) samt marin teknik (Nationellt Undervattentekniskt Centrum, NUC).

Forskningsmässiga styrkeområden

BTH bedriver flera större forskningsmiljöer i samverkan med näringslivspartners via så kallade ”KK-profiler”, där KK-stiftelsen¹⁵, BTH och näringslivet totalt har satsat ungefär 300 Mkr inom följande områden:

- **Nästa generations hållbara produkter**

Den ena forskningsmiljön fokuserar på framtagning av digitala metoder och verktyg för att utveckla nästa generations hållbara produkter inom tillverkande industri. Satsningen innebär att ta fram modelldrivna stödsystem för att produktutveckling, prototyper och visualisering ska bli effektivare och mer värdeskapande. Forskningen genomförs tillsammans med ett flertal företag, till exempel Volvo, Tetra Pak och GKN Aerospace.

- **Värdet av stora datamängder**

Den andra forskningsmiljön fokuserar på att skapa resurseffektiva system för analys av stora datamängder. Forskningen genomförs i samarbete med ett flertal företag, till exempel Ericsson, Telenor och Sony Mobile Communications.

¹⁵ Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling.

- **Nya arbetssätt för mjukvaruindustrin**

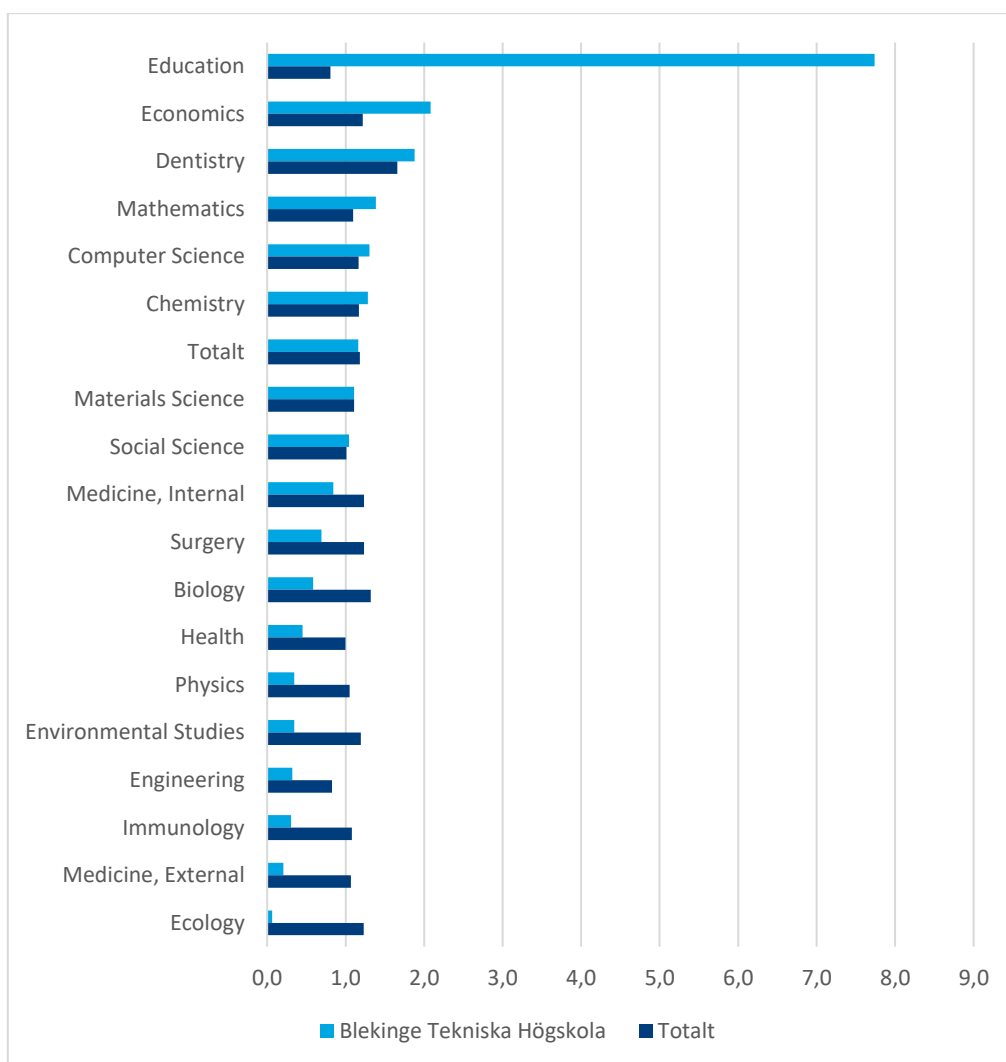
Den tredje miljön fokuserar på att ta fram nya arbetssätt och metoder så att svenska företag ska kunna utveckla framtidens mjukvaruintensiva produkter och tjänster på ett konkurrenskraftigt sätt. Forskningen genomförs i samarbete med till exempel Ericsson, Sony, Telia Company, Handelsbanken, Swedbank och Fortnox.

BTH har dessutom ett stort projekt som genomförs tillsammans med flera företag med finansiering av KK-stiftelsen där målet är att utveckla visuella och interaktiva system med människan i centrum.

För att komplettera den mer kvalitativa beskrivningen ovan följer en mer kvantitativ del. Region Kalmar gjorde våren 2020 en genomgång av forskningsmässiga styrkeområden i Kalmar och grannlänerna i en bibliometrisk analys. Analysen bygger på Vetenskapsrådets bibliometriska-index med statistik över de universitet och högskolor som finansieras via Vetenskapsrådet, baseras på en fyraårsperiod, 2015–2018.¹⁶ Indexen innehåller antalet publicerade artiklar av forskare vid lärosätet (kvantitet) och hur många gånger det har citerats (kvalitet) samt uppskattningar om hur många artiklar i genomsnitt en forskare publicerar inom olika ämnesområden (specialiseringsgraden).

För att mäta forskningens genomslag används citeringsgraden (impact) som visar antalet citeringar per publikation vid BTH jämfört med riket. Det är ett vanligt förekommande mått eftersom det indikerar hur många andra forskare som använder andras resultat. Medelciteringen per publikation och område vid Blekinge tekniska högskola (BTH) jämfört med samtliga universitet och högskolor visar på en högre citeringsfrekvens och därmed hög genomslagskraft inom framför allt education (pedagogik) men också inom economics (nationalekonomi), dentistry (tandvård), Mathematics (matematik) och computer science (ungefär datavetenskap). I relation till riket (beräknat Hoover-index genom medelciteringen per lärosäte och ämnesområde dividerat med rikets motsvarighet) visar att citeringsfrekvensen är högre vid BTH inom education, economics, mathematics, dentistry, computer science och chemistry (kemi) och social science.

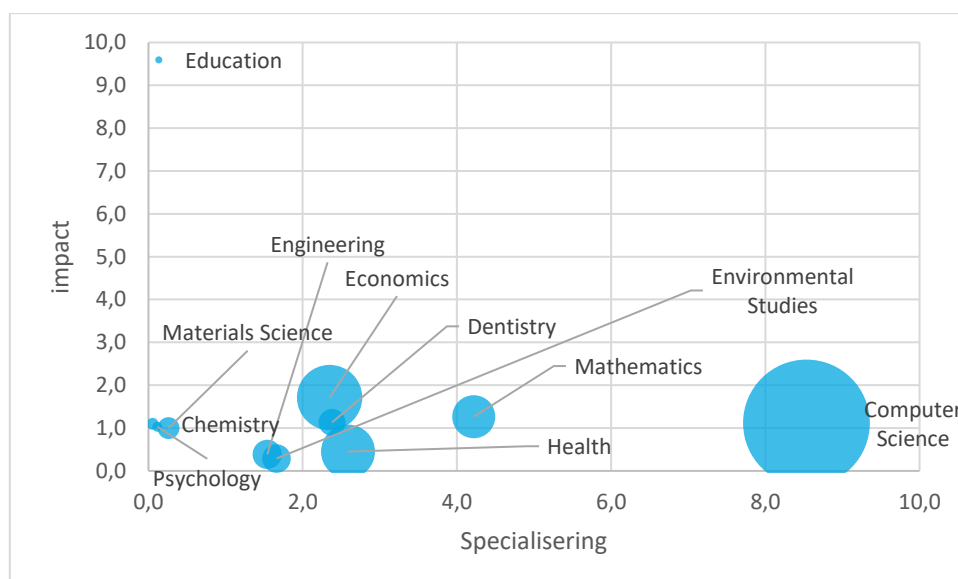
¹⁶ Vi vill rikta ett stort tack till analysavdelningen på Region Kalmar som delat med sig av underlag, vilket gjort det möjligt att utföra liknande beräkningar av impact och specialiseringar för Blekinge tekniska högskola.

Figur 28. Medelcitering per ämnesområde på BTH och för samtliga lärosäten. Medelhärde 2015-2018. Notera att endast ämnesområden som finns representerade på BTH redovisas. Källa: Vetenskapsrådet och Region Kalmar.

Utöver genomslagskraften kan hänsyn tas till andelen publikationer i relation rikets andel inom respektive område (specialiseringsgraden).¹⁷ I figuren nedan redovisas specialiseringsgraden och impact. BTH:s forskning har hög impact inom education men att det är ett litet forskningsfält (storleken på bubblorna) samt en låg specialisering, vilket implicerar att det är litet i relation till riket. En slutsats av det blir att det finns få, men ofta citerade artiklar. Hög impact finns också inom ämnesområdena economics, mathematics, dentistry och computer science samtidigt som de tillhör högskolans specialiseringar. Computer science och economics tillhör också större forskningsfält, tillsammans med health som är ett specialiseringsområde men som har låg impact. Även Engineering och environmental studies tillhör ämnesområden med hög specialisering men med låg impact.

¹⁷ Antalet publikationer är beräknat fraktionerat. Det innebär att om en publikation har två författare tilldelas varje författare en halv publicering och delas upp på mellan lärosäten om författarna tillhör olika lärosäten.

Figur 29. Impact, specialisering och storlek efter ämnesområde. Källa: Vetenskapsrådet och Region Kalmar.

Med ovanstående analys i åtanke är det mycket viktigt att poängtera att Vetenskapsrådet primärt fokuserar på finansiering av grundforskning, medan BTH:s övergripande profil är tillämpad forskning, vilket de stora forskningsprojekten beskrivna ovan tydligt visar. BTH söker således relativt lite medel från Vetenskapsrådet och fokuserar istället på finansiärer som KK-stiftelsen, VINNOVA och EU-kommissionen. Därför kompletteras den bibliometriska analysen från Vetenskapsrådet med en några slutsatser från nyligen genomförda utvärderingar av två ovannämnda forskningsmiljöer vid BTH:

- **Nästa generations hållbara produkter (MD3S):**

“Den vetenskapliga produktionen håller även en hög kvalitet, vilket indikeras i såväl andel publikationer listade i Scopus, som i antal citeringar. Den vetenskapliga genomslagskraften är hög inom profilen i relation till nivåer inom Norden och OECD. Publikationerna inom MD3S citeras 30 procent mer än motsvarande publikationer i Norden, och 41 procent mer jämfört med OECD. Publikationerna publiceras även i högt rankade tidskrifter. 17 procent av den vetenskapliga produktionen publiceras i topp 10 procent högst rankade tidskrifter inom forskningsfältet, vilket är en hög andel jämfört med andra KK-profiler. Dock har profilen inte lyckats nå de allra högst rankade tidskrifterna.

Samarbetet mellan näringslivet och högskolan inom MD3S har fungerat bra. 34 procent av de artiklar som produceras inom profilen författas tillsammans med näringslivet, vilket är en högre andel än i andra KK-profiler. Enligt de samverkande företagen fungerar samarbetet med BTH mycket bra.”¹⁸

- **Värdet av stora datamängder (BigData@BTH):**

”Andelen publikationer som finns registrerade i Scopus ligger omkring samma nivå som tidigare analyserade KK-profiler, något under sett till artiklar i tidskrifter och något över bland konferensbidrag. Publikationerna vid profilen uppnår ett högre genomslag än genomsnittet bland tidigare analyserade KK-profiler. Publikationer från profilen blir också citerade i högre grad än genomsnittet bland KK-profiler. Samtidigt har profilen haft utmaningar med att publicera i högt rankade tidskrifter.

¹⁸ Damvad Analytics: Utvärdering av två forskningsprofiler – ESS-H och MD3S. 2018-12-07.

Andelen sampublicationer mellan företag och profilen är också högre än genomsnittet bland tidigare granskade KK-profiler. Sammanlagt har ungefär en tredjedel av publikationerna publicerats tillsammans med författare från näringslivet.”¹⁹

¹⁹ Damvad Analytics: Datavetenskaplig profilering – Utvärdering av forskningsprofilerna BigData@BTH, HITS och Semantiska robotar. 2020-10-02.

Branschanalys

Föregående kapitel förklarade för drivkrafterna till tillväxt, länets förutsättningar för framtida tillväxt samt hur näringslivsstrukturen ser ut. I det kommande kapitlet diskuteras de urvalskriterier som vi anser bör präglar Blekinge styrkeområden utifrån den i metodkapitlet presenterade branschindelningen.

Förädlingsvärde, produktivitet och sysselsättning

För att en bransch ska anses vara ett styrkeområde bör bidraget till tillväxt och den regionala ekonomin vara betydande i form av kritisk massa i förädlingsvärde och sysselsättning samt präglas av en hög produktivitet. Branscher som präglas av en hög produktivitetsnivå är viktiga för den regionala ekonomin för en konkurrenskraft i en bransch. Innan vi studerar det närmare så är det viktigt att poängtera att produktivitetsnivån varierar kraftigt mellan branscherna,²⁰ på samma sätt som storleken på branscherna och dess bidrag till den regionala ekonomin. I rapporten har vi delat in branscherna i hög, medel eller låg produktivitetsnivå. Enda indelningskriteriet har varit att högproduktiva branscher har en produktivitetsnivå över medelvärde för hela ekonomin (de inkluderade branscherna). I övrigt bygger inte indelningen i olika grupper på något tröskelvärde utan är endast tänkt att underlätta för läsaren och göra det möjligt att följa branscherna fortsättningsvis i kapitlet samt för att peka på skilda utvecklingstrender för branscher som präglas av hög respektive lägre produktivitet.

Produktivitet	Antal branscher	Förädlingsvärde	Anställda
Hög	12	53%	37%
Medel	9	22%	25%
Låg	10	24%	38%

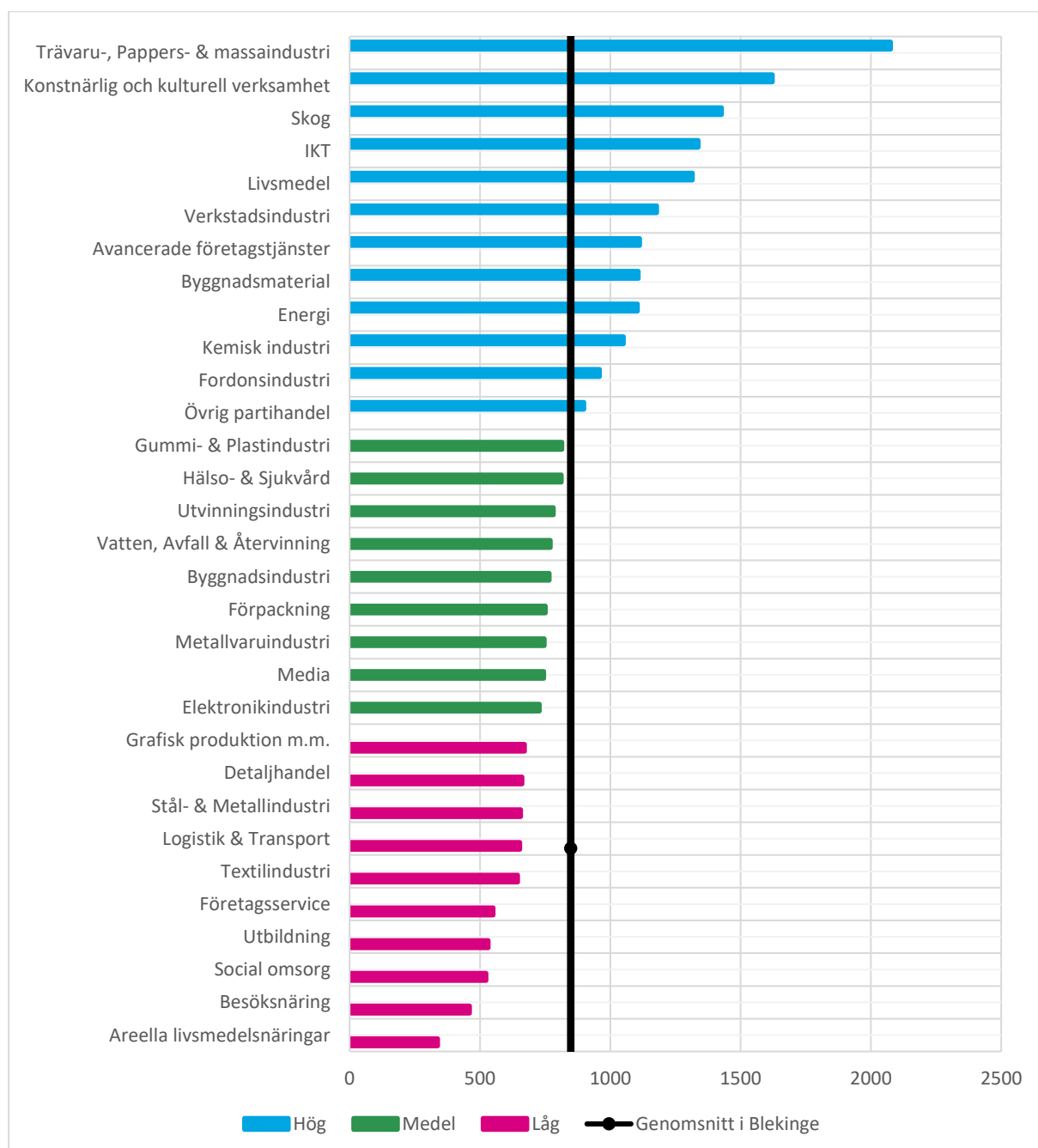
Tabell 1. Indelning i grupper efter produktivitet. Antal branscher som innefattas, andel av det totala förädlingsvärdet och andel anställda. Källa: Bisenode och bearbetning av Region Blekinge.

I Blekinges näringsliv är produktivitetsnivån högst inom branscherna trävaru-, pappers- och massaindusti, kulturell verksamhet, skogsverksamhet, IKT och livsmedel. Av de branscher som kännetecknas av en hög produktivitet finns det stora skillnader. Fordonsindustrin, IKT, livsmedel, Trävaru- pappers- & massaindusti, avancerade företags tjänster och verkstadsindustri är stora i faktiska tal och utgör en betydande del av ekonomin. Dels i form av att branscherna har ett högt förädlingsvärde och på så sätt också ett stort bidrag till länets BRP, och dels för att de tillsammans motsvarar närmare 35 procent av de sysselsatta i näringslivet. Gruppen innefattar också mindre branscher, sett till både antal anställda och förädlingsvärden, konstnärlig och kulturell verksamhet, skog, byggnadsmaterial, energi o kemisk industri och övrig partihandel.

I jämförelse med riket (även med Skåne som använder samma branschindelning, vilket möjliggör jämförelse) skiljer sig produktivitetsnivån inom konstnärlig och kulturell verksamhet avsevärt för Blekinge. Förklaringen till den höga produktiviteten förklaras av ett stort bolag, Sweden Rock. Företaget står för 65 procent av det totala förädlingsvärdet i branschen och över 40 procent av de anställda. I övrigt består branschen av företag som mest med 3 anställda och de allra flesta företagen saknar anställda. Inom skog finns istället ett stort antal företag, drygt 1500 och de allra flesta utan anställda. Det kan tolkas som att det finns många skogsägare eller att ägaren är ensamt sysselsatt, vilket per definition skulle förklara den höga produktivitetsnivån.

²⁰ Fortsättningsvis kommer de 31 utvalda branscherna att användas i analysen.

Energisektorn å andra sidan består av relativt få bolag och domineras av de kommunala energibolagen tillsammans med sydkraft, Enkla Elbolaget, och E.ON. Inom byggnadsmaterial, kemisk industri och övrig partihandel saknas större ”ankar företag” i länet.

Figur 30. produktivetsnivå efter bransch i Blekinge, 2018. Källa Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

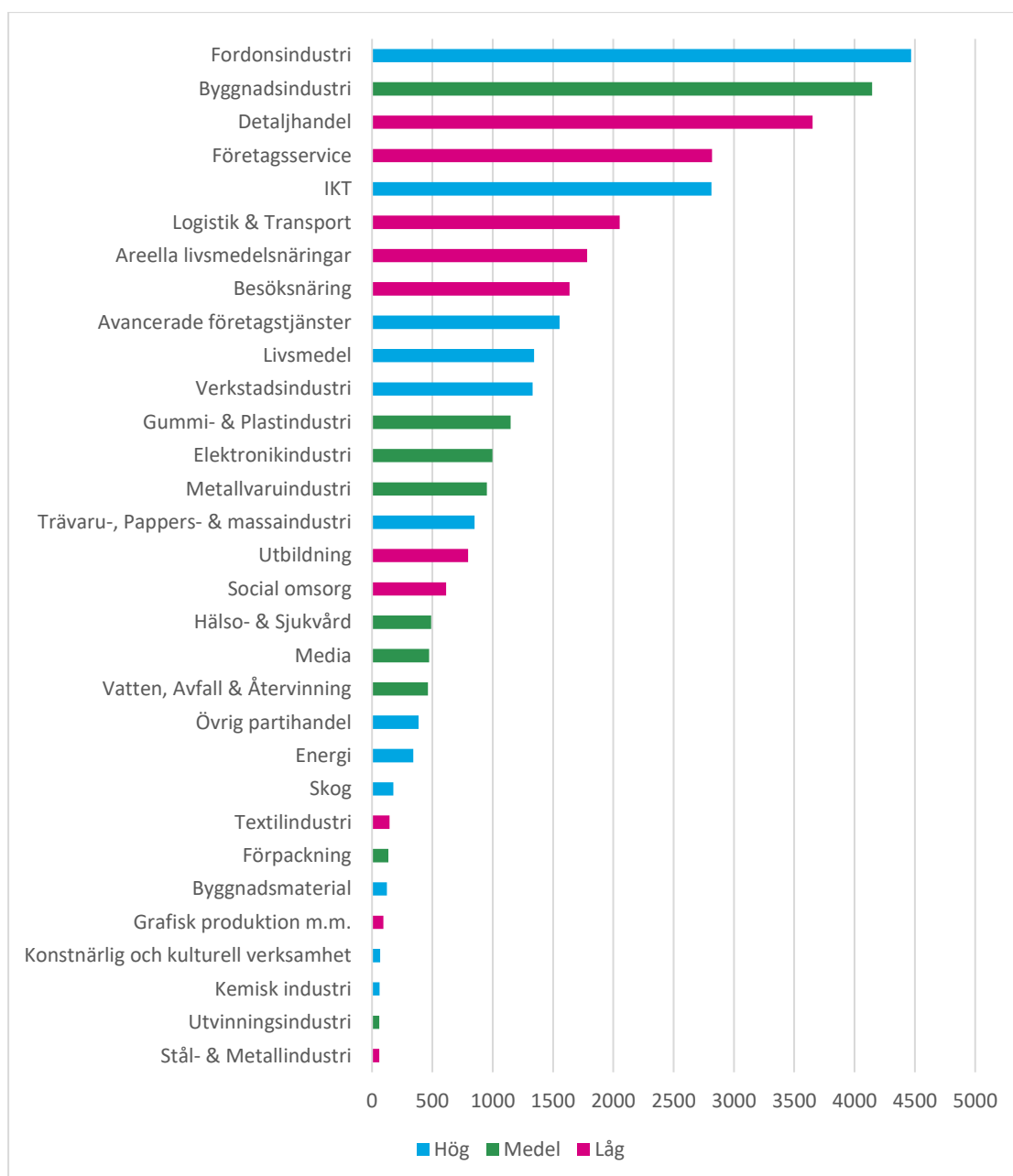
Bland de branscher som klassificeras med medelhög produktivitet återfinns några av länets större branscher, byggnadsindustri och gummi- & plastindustri. Byggnadsindustrin är central för näringslivet i Blekinge och är efter fordonsindustrin störst sett till anställda och har det tredje högsta förädlingsvärdet. En så stor sektor innebär att det finns en stor variation inom branschen där exempelvis tekniska konsultbyråer, och anläggningsentreprenörer har en hög produktivitet medan snickeri och måleri har en lägre. Inom gruppen finns elektronikindustri, vilket innefattar ett av länets större företag NKT. Men företaget utgör 80 procent

av branschen, vilket gör att branschen som helhet betraktat, precis som tidigare diskuterade branscher, saknar kritisk massa.

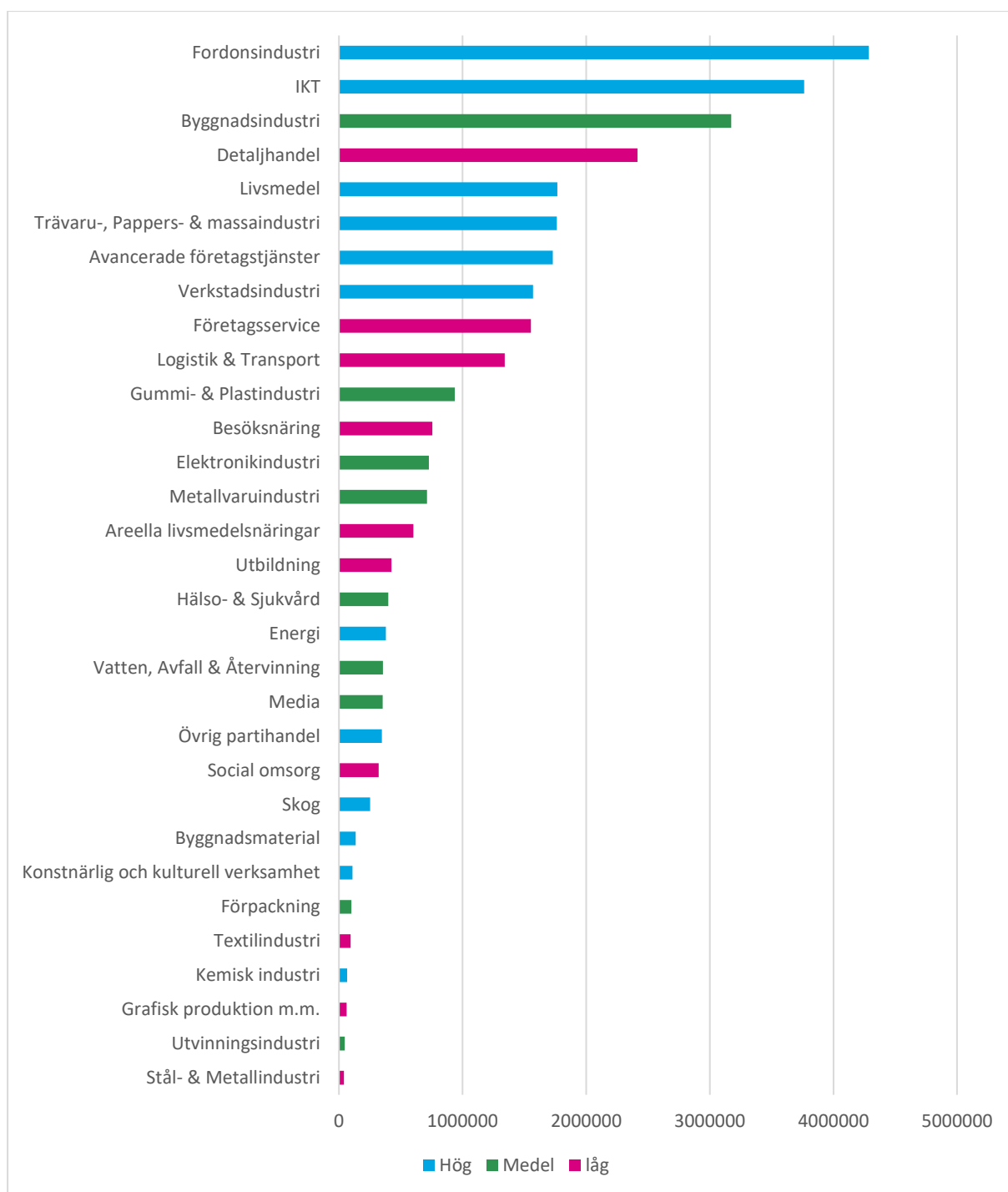
I de branscher som klassificeras med låg produktivitet finns besöksnäring, detaljhandel, företagservice och logiskt och transport som alla är relativt personalintensiva, vilket inte är unikt för Blekinge utan för branscher med generellt lägre produktivitet. Detaljhandel med sin storlek är betydelsefull för ekonomin och omfattar över 3600 anställda i Blekinge. Flera serviceintensiva branscher har ett beroende av kritisk massa för avsättning och blir på så vis beroende folkmängden och utvecklingen i dessa branscher borde hänga ihop med befolkningsutvecklingen eftersom de inte exporterar varor utan har sin primära marknad i närområdet. Det är också anledningen till att dessa branscher generellt är mer framträdande i större städer och regioner. Besöksnäringen är en annan relativt stor bransch i länet men som till viss del är beroende av export på så vis att turister kommer utifrån och omsätter medel i Blekinge.

Fordonsindustrin och IKT-sektorn är särskilt intressanta i sammanhanget med hög produktivitet och stor betydelse för ekonomin. Fordonsindustrin har länge präglat näringslivet i länet och framför allt västra Blekinge. Industrin är den största i hela Blekinges näringsliv, sett till både antal anställda och förädlingsvärde. Branschen domineras av två större företag, Volvo Cars och SAAB Kockums. Industrin är inte heller lika beroende av en stor närmarknad. Minskade transportkostnader innebär att andra faktorer som tillgång till markpriser och lokalisering till andra företag i branschen spelar större roll.

Inom IKT finns också flera stora företag - Ericsson, Orbit One och Telenor - med stor betydelse för ekonomin sett till förädlingsvärde och antal anställda. Branschen innefattar också flera medelstora företag som tillsammans med företag inom avancerade företagstjänster förser andra delar av näringslivet med kvalificerade tjänster. I riket växer dessa näringsgrenar kraftigt, vilket återigen delvis kan förklaras av ökat kunskapsinslag i ekonomin som drivit på utvecklingen mot mer uppdelning av produktionsled, vilket inneburit en växande marknad i specialiserade konsultverksamheter inte minst kopplat till tjänstefieringen av industrin. Digital omställning genomsyrar i stort sett hela näringslivet och på så vis kan IKT-branschen vara betydelsefull för flera branscher. Även livsmedel är en bransch som i regionen har hög produktivitet och står för en relativt stor del av förädlingsvärdet och omfattar över 1300 anställda. I branschen finns ett stort företag, AAK i Karlshamn, med över 250 anställda, men branschen innehåller också flera medelstora företag.

Figur 31. Antal anställda efter bransch i Blekinge, 2018. Källa: Bispode och bearbetning av Region Blekinge.

Figur 32. Förädlingsvärde efter bransch Blekinge (tkr), 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

Kritisk massa

Ett styrkeområde bör utifrån ovan resonemang vara betydande för ekonomin och om det finns potential för en kritisk massa alternativt finns starka kopplingar mot branscher med en kritisk massa för att täthetsfördelar inom branschen ska uppnås.

Genom att studera vilka branscher som har fler anställda än ett genomsnitt i näringslivet,²¹ och som därmed får antas ha en kritisk massa, framkommer att av de elva branscherna är det förutom byggnadsindustri en blandning av flera branscher med hög produktivitet och mer platsbundna och personalintensiva branscher med lägre produktivitet. Ser vi till förädlingsvärde handlar det om tio branscher med ett högre värde än genomsnittet svärdet av samtliga inkluderade branscher. Nio av de elva stora branscherna, sett till anställda, återfinns även bland branscherna med högt förädlingsvärde. Dessa branscher får anses vara särskilt betydelsefulla för den regionala ekonomin och länets totala BRP.

Kritisk massa - antal anställda

Fordonsindustri
Byggnadsindustri
Detaljhandel
Företagsservice
IKT
Logistik & Transport
Areella livsmedelsnäringar
Besöksnäring
Avancerade företagstjänster
Livsmedel
Verkstadsindustri

Kritisk massa - förädlingsvärde

Fordonsindustri
IKT
Byggnadsindustri
Detaljhandel
Livsmedel
Trävaru-, Pappers- & massaindustri
Avancerade företagstjänster
Verkstadsindustri
Företagsservice
Logistik & Transport

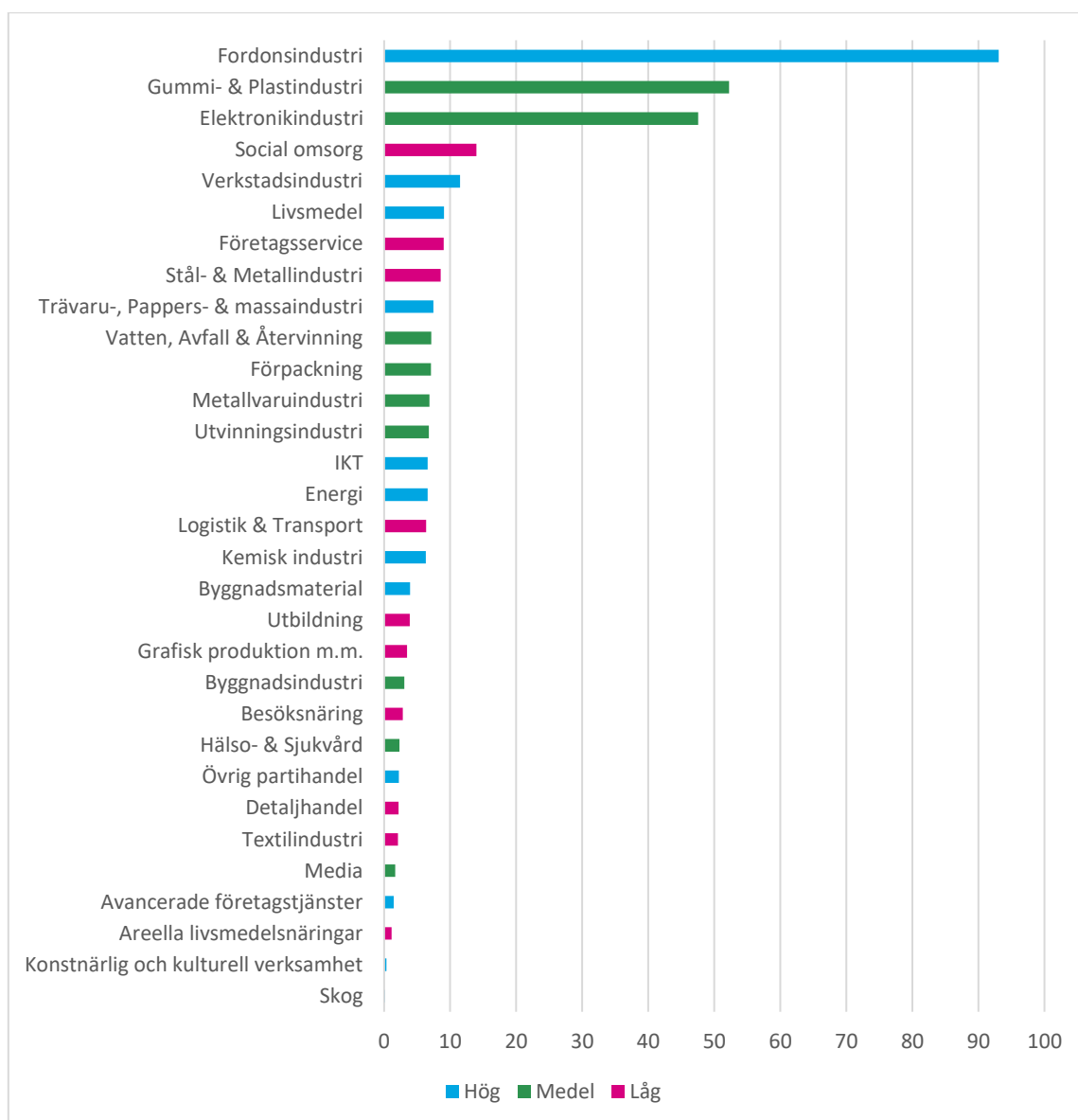
Tabell 2. Branscher med ett större antal anställda och högre förädlingsvärde än genomsnittet för näringslivet totalt i länet Källa: Bispode och bearbetning av Region Blekinge.

Slutligen, indikerar en sammanvägning av kriterierna – kritisk massa och produktivitet - flera intressanta branscher som potentiella styrkeområden. Avancerade företagstjänster, Fordonsindustrin, IKT, Livsmedel, verkstadsindustri och trävaru-, pappers & massaindustri. Av övriga branscher som präglas av hög produktivitet är storleken begränsad på samma sätt som att flera branscher med medelhög produktivitet saknar kritisk massa som bransch. I sammanhanget är värt att nämna avancerade företagstjänster särskilt. Branschen består av företag inom flera olika grenar - ekonomi, juridik och teknik - med många konsultbolag. Branschen är viktig för att den förser näringslivet med kvalificerade tjänster och är genom det betydelsefull för regionen men som område betraktat är branschen svår att beskriva som ett styrkeområde.

Stora företag

I Blekinges näringsliv finns i genomsnitt 3,3 personer anställda per företag. Men mellan branscherna i studien varierar företagsstorleken kraftigt. I fordonsindustrin och gummi- och plastindustrin uppgår det genomsnittliga antalet anställda per företag till fler än 50, vilket kan jämföras med skogsbranschen och konstnärlig och konstnärlig och kulturell verksamhet där den genomsnittliga företagsstorleken är under 1. I sammanhanget vill vi poängtera att det inte bara handlar om storlek utan som beskrevs i inledningskapitlet så är en mix av små-, medelstora- stora företag önskvärt i branschen. En bransch som består eller domineras av få företag skapar en stor sårbarhet för regionen samtidigt som kopplingen till det övriga regionala näringslivet kan vara svagt. En god mix av bolag innebär att flera av de agglomerationsfördelar som diskuterats kan uppnås inom branschen med större kunskapspridning, matchning och lärande.

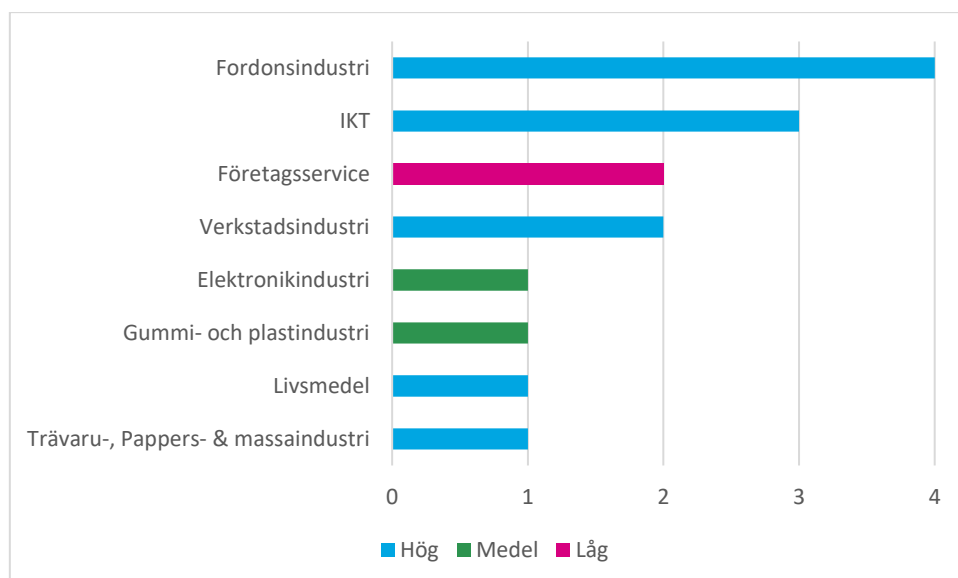
²¹ Beräknat som antalet anställda i näringslivet dividerat med antal branscher. Samma metod för att beräkna ett genomsnitt av förädlingsvärdet.

Figur 33. Genomsnitt antal anställda per bransch i näringslivet i Blekinge, 2018. Källa: Bispode och bearbetning av Region Blekinge.

Dock är stora företag viktiga för en god konkurrenskraft, ökad produktivitet och spridning av kunskap. De står för en stor del av FoU-investeringarna i Sverige, vilket genom spridning kan nå den regionala marknaden även i de fall då investeringarna görs i andra delar av multinationella koncerner utanför länets gränser. Vidare kan de arbeta med innovation och skala upp till internationell försäljning och även hjälpa mindre företag ut på den internationella marknaden. Stora företag kan också samla underleverantörer samtidigt som andra företag och andra branscher exempelvis tjänsteföretag knyts till branschen.

Trots Blekinges höga koncentration av anställda till stora företag får vi inte glömma att regionens näringsliv i en nationell och europeisk kontext är litet och antalet stora företag är begränsat. I Blekinge finns det totalt 29 stora företag, mätt som företag med minst 100 anställda. Flest finns inom företagsservice med flera bemanningsföretag som Manpower, Ikett och Lernia samt Samhall. Studerar vi istället företag med fler än 250 anställda finns endast 15 företag i regionen varav 11 finns inom högproduktiva branscher. Flest finns inom fordonsindustrin med bland annat Volvo, SAAB Kockums och TitanX och i IKT med Ericsson, Orbit One och Telenor. Resterande är fördelade inom företagsservice, livsmedel, gummi- och plastindustrin, pappers- och massaindustrin och verkstadsindustrin.

Figur 34. Företag med arbetsställe i Blekinge med minst 250 anställda efter bransch, 2018. Källa Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

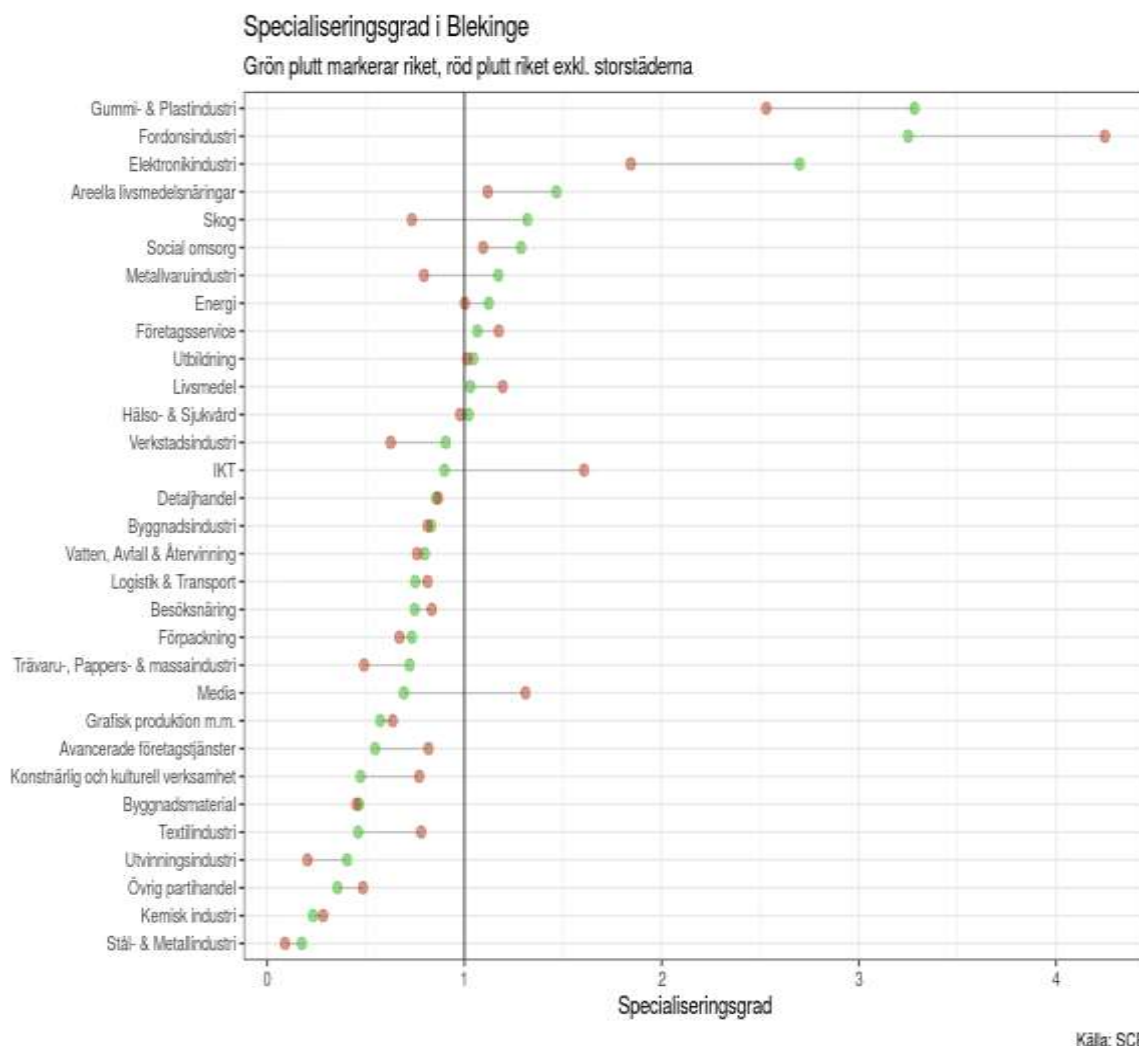
Specialiseringsgrad i Blekinge

Komparativa fördelar är ett viktigt koncept inom smart specialisering och ett vanligt sätt att identifiera dessa är genom att studera graden av specialisering, vilket ofta mäts genom att relatera andelen anställda i en bransch i regionen med branschen som helhet i landet. För att på så sätt visa på hur specialiserad regionen är i en bransch. Om kvoten är lika med ett (1) har branschen samma relativa storlek i Blekinge som i riket och ett värde över ett (1) innebär att branschen är relativt större i Blekinge än i riket och tvärtom för värden under ett. En hög specialiseringsgrad (eller specialiseringskvot) indikerar således att branschen har goda och gynnsamma förutsättningar i regionen i relation till jämförelseregionen (riket). Relativ specialisering inom branscher är centralt för att vara konkurrenskraftig, attrahera kapital och kompetens. Finns mer gynnsamma förhållanden i andra regioner finns risken att branschen på sikt koncentreras till andra platser med mer gynnsamma förhållanden.

Specialiseringsgraden visar inte på var sysselsättningstyngdpunkten i ekonomin finns och behöver därför sättas i relation till det absoluta antalet anställda i branscherna, vilket diskuterats ovan. Teoretiskt kan de mest specialiserade områdena utgöra en begränsad del av ekonomin och tyngdpunkten i regionen ligga någon annanstans. En hög specialisering i en bransch behöver därför inte betyda att branschen står för en stor del av sysselsättningen i länet. Samtidigt kan en mindre region inte vara konkurrenskraftiga i samtliga branscher utan det handlar om att fokusera på ett mindre antal branscher med stark konkurrenskraft.

Bland de analyserade branscherna har 12 av dem en specialiseringsgrad som överstiger 1 i relation till riksgenomsnittet, vilket illustreras i figuren nedan. Branschstrukturen i riket influeras starkt av storstadsregionerna med en allt större koncentration av ekonomisk aktivitet och arbetstillfällen. Strukturen i dessa regioner får stort genomslag på riksgenomsnittet och för övriga regioner blir det således svårt att ”synas” samtidigt som att den relativt låga andelen inom flera industrinäringar i storstadsregioner kan visa på en överdriven specialisering i Blekinge i relation till andra regioner med liknande näringslivsstruktur. Därför är det intressant att studera Blekinge i relation till riket exklusive storstadsregionerna (Stockholm, Västra Götaland och Skåne). 11 branscher har en specialiseringsgrad som överstiger 1 när vi exkluderar storstadsregionerna. 9 av branscherna är specialiserade i Blekinge både i relation till riket och till riket exklusive storstadsregionerna.

Gummi- och plastindustrin, Fordonsindustri och elektronikindustrin är de mest specialiserade branscherna i relation till båda jämförelseregionerna. Flera av industrinäringarna är mindre specialiserade jämfört riket exklusive storstadsregionerna, vilket också är rimligt då industrin är relativt stor i regioner utanför storstäderna. För Skog, metallvaruindustrin och hälso- och sjukvård upphör specialiseringen när storstadsregionerna exkluderas. För de två förstnämnda kan det förklaras av att regioner med likartade förutsättningar som Blekinge och en större varuproducerande sektor är mer specialiserade i dessa delar av ekonomin och kan erbjuda andra eller fler fördelar för företag i branscherna. Bland de högproduktiva branscherna är fordonsindustrin, skog, energi och livsmedel specialiserade i relation till riket och förutom skog är de även specialiserade i relation till riket exklusive storstadsregionerna. För fordonsindustrin och livsmedel ökar dessutom regionens specialisering när storstadsregionerna faller bort. Flera av de högproduktiva branscherna däribland kemisk industri, övrig partihandel, byggnadsmaterial, konstnärlig och kulturell verksamhet, avancerade företagstjänster och trävaru-, pappers- och massaindustri saknas en tydlig specialisering i länet.

Figur 35. specialiseringsgrad efter bransch, en kvot större än 1 indikerar regional specialisering. Källa: SCB. Notera att specialiseringsgraden är beräknad utifrån SCB RAMS, vilket innehåller offentlig sektor och medför att antalet sysselsatta ökar kraftigt inom bland annat hälso- och sjukvård.

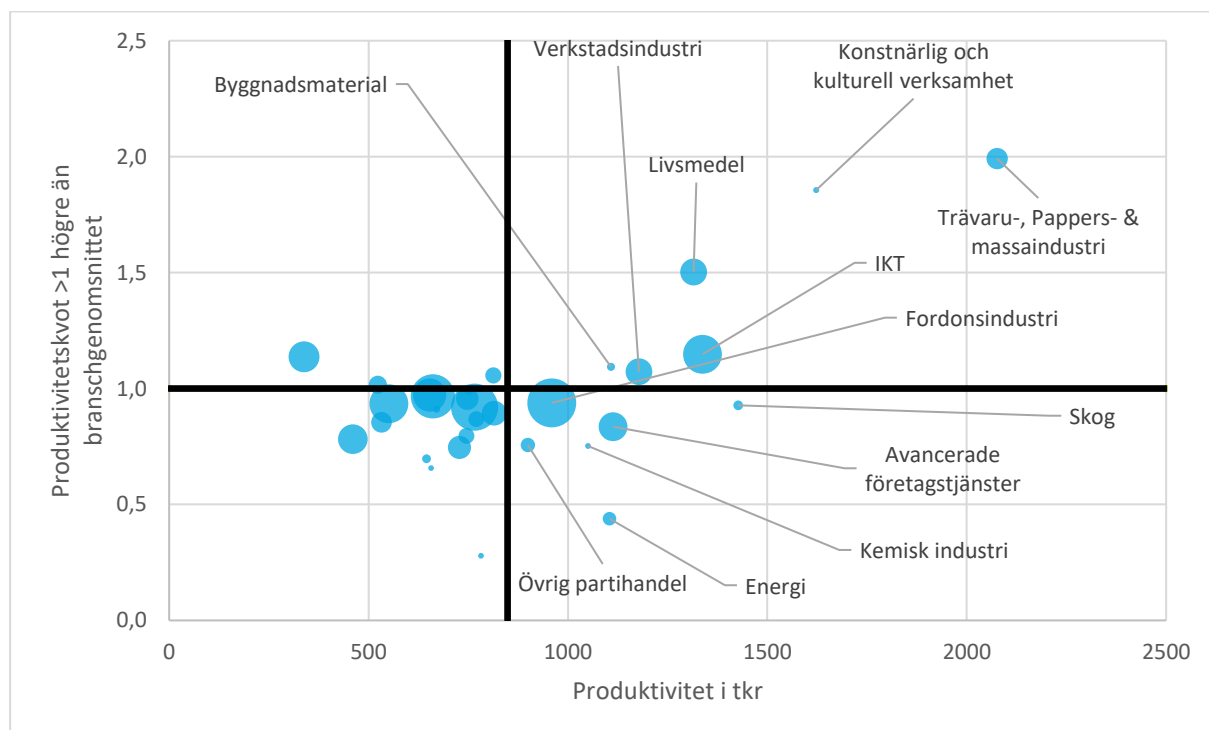
Noterbart är att det framför allt är inom de varuproducerande branscherna som länet uppvisar hög specialisering. Tjänstenäringarna är större och har växt kraftigt i storstadsregionerna dit flera branscher har lokaliserat sig som en konsekvens av ett större befolkningsunderlag och andra täthetsfördelar som en större

kritisk massa av företag medför. Dessa fördelar tycks väga tungt men tanke på att dessa tjänster kan transporteras utanför den egna regionen till låga kostnader. IKT och media är två branscher där Blekinge i relation till riket saknar specialisering men exkluderat storstadsregionerna uppvisar en specialiseringsgrad över 1.²²

Flera av länets större branscher, sett till anställda, präglas av högre personalintensitet och är kopplade till servicesektorn. Detaljhandel, besöksnäring och logistik och transport är exempel där länet saknar en tydlig specialisering. För flera av branscherna förklaras storleken av andra faktorer som befolkningsstorleken och blir också mer framträdande i större regioner återigen som en konsekvens av att de är beroende av en stor närmarknad av produkter och tjänster. För besöksnäringen kan utvecklingen också vara beroende av andra faktorer som attraktiviteten av besökare till regionen. Låg specialisering innebär inte att branscher saknar betydelse i Blekinge utan tvärtom är de centrala för att service, utvecklingen av attraktiviteten för platsen och för den regionala sysselsättningstillväxten.

Produktivitet

Tidigare har vi diskuterat de 12 branscher där produktivitetsnivån överstiger den för näringslivet som helhet. För att komplettera den ovan presenterade bilden om specialisering kan vi också identifiera vilka branscher som har en högre produktivitet än riksgenomsnittet för respektive bransch. På samma sätt som tidigare ger det en indikation på om branschen har särskilt goda konkurrensförutsättningar i Blekinge. Av branscherna i Blekinge som karaktäriseras av en hög produktivitet jämfört med övriga branscher och som även har en högre produktivitet än i branschen som helhet återfinns Trävaru-, pappers- och massaindustri, livsmedel, IKT och verkstadsindustri. För många branscher är produktivetsknoten nära 1, vilket innebär att produktiviteten i Blekinge är nivå med den för branschen som helhet i Sverige.

Figur 36. produktivetsknot i relation till riket och produktivitetsnivå i Blekinge, 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

²² Det faktum att graden av specialisering skiljer sig åt mellan olika jämförelseregioner och att all information inte tas hänsyn till i ett relativt mått visar också att resultaten ska tolkas med viss försiktighet

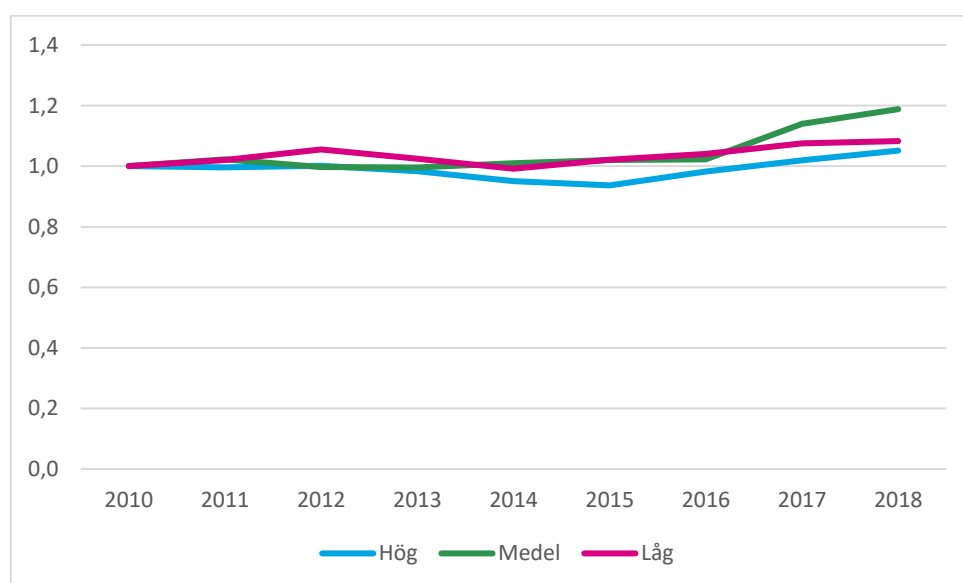
Branschutvecklingen i Blekinge

En god utveckling indikerar delvis förnyelseförmågan som finns i näringslivet och i branscher. Avsnittet studerar därför närmare utvecklingen i branscherna över tid. Med det sagt har analysen inte kunnat studera sambanden mellan branscher och vilka effekter ökad produktivitet i en bransch skapar för förutsättningar i andra branscher. Tidigare studier visar exempelvis på samband mellan tillverkningssektorn och tjänstebanscher och att tillväxt i en bransch kan var helt beroende av utvecklingen i en annan bransch. På samma sätt kan sysselsättningsminskningen inom industrin kompenseras av en ökning av jobb i andra delar av ekonomin med kopplingar till industrin. Sambanden mellan branscher och relaterade branscher är därför viktiga och i en liten region som Blekinge borde en mer kvalitativ studie kunna komplettera bilden av regionala värdekedjor och sambanden mellan branscher.

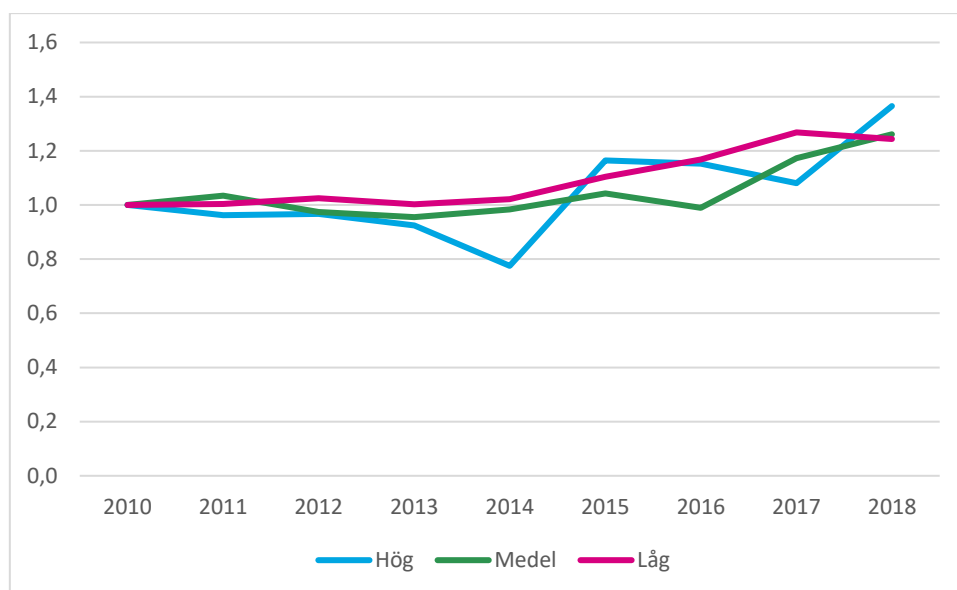
Utvecklingen skiljer sig åt mellan grupper och mellan högproduktiva branscher

Utvecklingen i antalet anställda och förädlingsvärde visas i figurerna nedan. Samtliga tre grupper har växt både sett till anställda och förädlingsvärden. I avsnittet bör läsaren vara uppmärksam på tidsperioden 2010–2018. Vi har alltså inte studerat perioden före finanskrisen och hela nedgången i sysselsättning utan här fångas endast återhämtningsperioden, vilket i viss mån också förklarar den förhållandevis goda utvecklingen. Men som vi tidigare har redogjort för så har antalet anställda i näringslivet minskat sedan finanskrisen.

De högproduktiva branscherna står för över 50 procent av det totala förädlingsvärdet och har också haft högst tillväxt sett till förädlingsvärdet under perioden, 37 procent. Utvecklingen, sett till antalet anställda, har varit relativt svagt för gruppen, 5 procent och istället har tillväxten i antal anställda varit särskilt god för de branscher som kategoriserats med medelhög produktivitet. Gruppen är sett till antal anställda minst men har växt med 19 procent under perioden, vilket motsvarar 1400 fler anställda. Utvecklingen för högproduktiva branscher är inte förvånande. Flera av branscherna verkar på en internationell marknad och konkurrerar snarare genom produktivitet med ett högt kunskapsinnehåll och teknikutnyttjade än med låga löner.

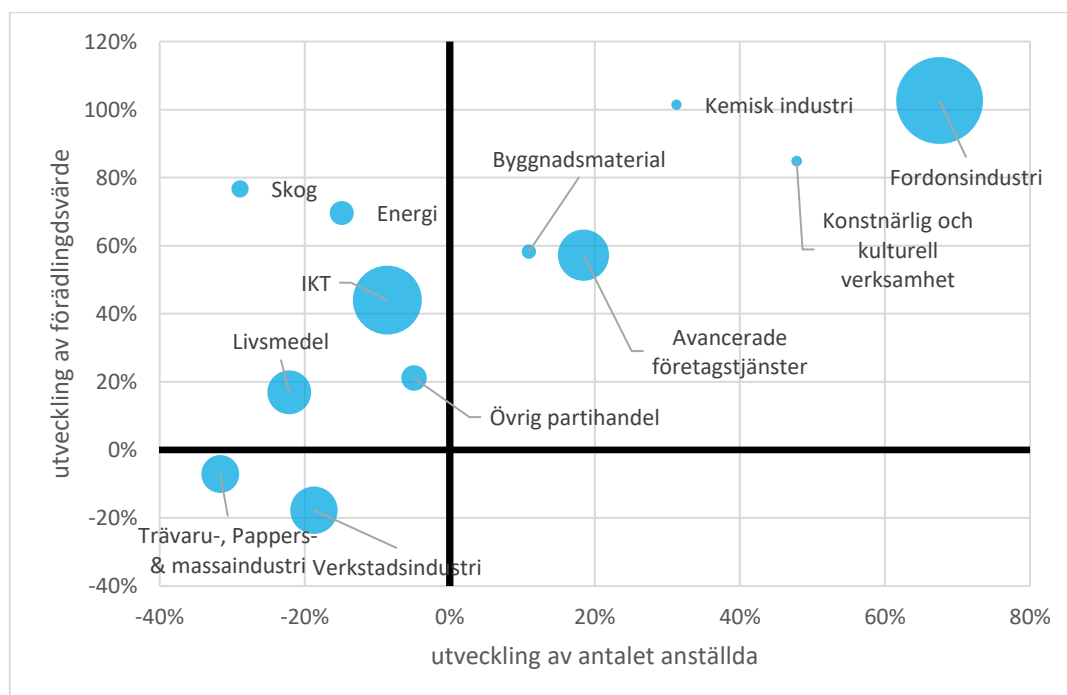

Figur 37. Utveckling av antal anställda i näringslivet i Blekinge, 2010-2018 efter grupp. Källa: Bispode och bearbetning av Region Blekinge.

Figur 38. Utvecklingen av förädlingsvärdet i näringslivet efter grupp, 2010-2018. index 2010=100. Källa: BSNODE och Bearbetning av Region Blekinge.

Bland de högproduktiva branscherna finns stora skillnader med hög tillväxt sett till antal anställda och förädlingsvärde inom bland annat fordonsindustrin och avancerade företagstjänster. Båda branscherna har haft en högre tillväxt än näringslivet i sin helhet. Branscherna är således ytterst viktiga för regionen och är draglok för den totala jobb- och förädlingsvärdetstillväxten i länet. Både IKT och Livsmedel har haft en tillväxt i förädlingsvärde, minskat i antalet anställda. Produktiviteten har således utvecklats väl i dessa branscher. Branscherna är med sin storlek viktiga för regionen, den svaga sysselsättningsutvecklingen kan delvis förklaras av att konkurrenskraften stärkts istället av ökad produktivitet. Verkstadsindustrin och trävaru-, pappers- och massaindustri är relativt stora i länet men har haft en vikande utveckling sett till både sysselsättning och förädlingsvärde.

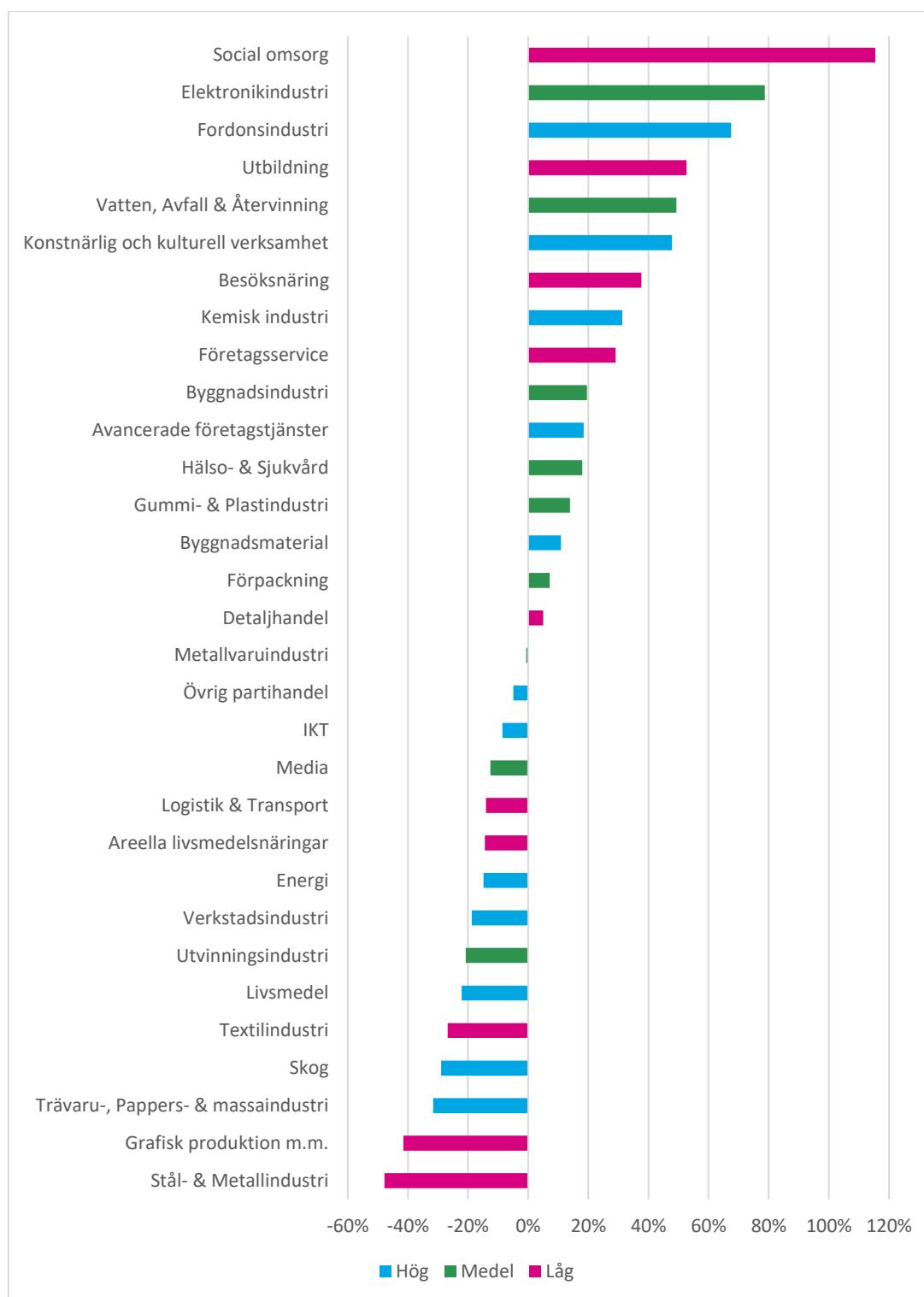

Figur 39. Utvecklingen av förädlingsvärde och antal anställda i branscher med hög produktivitet, 2010-2018. Källa: BSNODE och bearbetning av Region Blekinge.

Utveckling anställda

Av de 31 branscherna ökade antalet anställda i 16 av dem och förädlingsvärdet i 25. Totalt var jobbtillväxten i näringslivet 9 procent under perioden och högst jobbtillväxt i social omsorg, elektronikindustrin och fordonsindustrin, vilka tillsammans förklarar en stor del av den totala jobbtillväxten i länet. I absoluta tal har tillväxten också varit hög i byggnadsindustrin, företagservice och besöksnäring, men branschernas relativa storlek i jämförelse med social omsorg och elektronikindustri innebär att tillväxttalen inte blir lika höga. I hälften av branscherna minskade antalet anställda och trävaru-, pappers- och massindustrin, logistisk och transport samt livsmedel stod för de största negativa bidragen, både i absoluta och relativa tal.

Förhållandevis få av de kategoriserade högproduktiva branscherna har haft en positiv jobbutveckling i länet medan flera branscher med lägre produktivitet har utvecklats relativt väl. Social omsorg och utbildning kan förklaras av en högre grad av privata aktörer etablerat sig på en marknad som traditionellt präglats av offentliga aktörer och med flera friskolor och assistans- och omsorgsbolag. Flera mer personalintensiva branscherna som besöksnäring, detaljhandel och företagservice har också utvecklats väl sett till antal anställda. Utvecklingen visar att branscher som är serviceinriktade och mer personalintensiva har i flera avseenden haft en god utveckling under perioden. Den goda konjunkturen har gynnat flera branscher med en ökad efterfrågan från de svenska hushållen och en tillväxt driven av inhemsk konsumtion. Besöksnäringen har dessutom gynnats av en svag krona. Utöver den goda konjunkturen har låga räntor gynnat byggnadsindustrin med en hög byggtakt. Industrin är en av länets större branscher och som under perioden har haft en särskilt god utveckling sett till antalet sysselsatta.

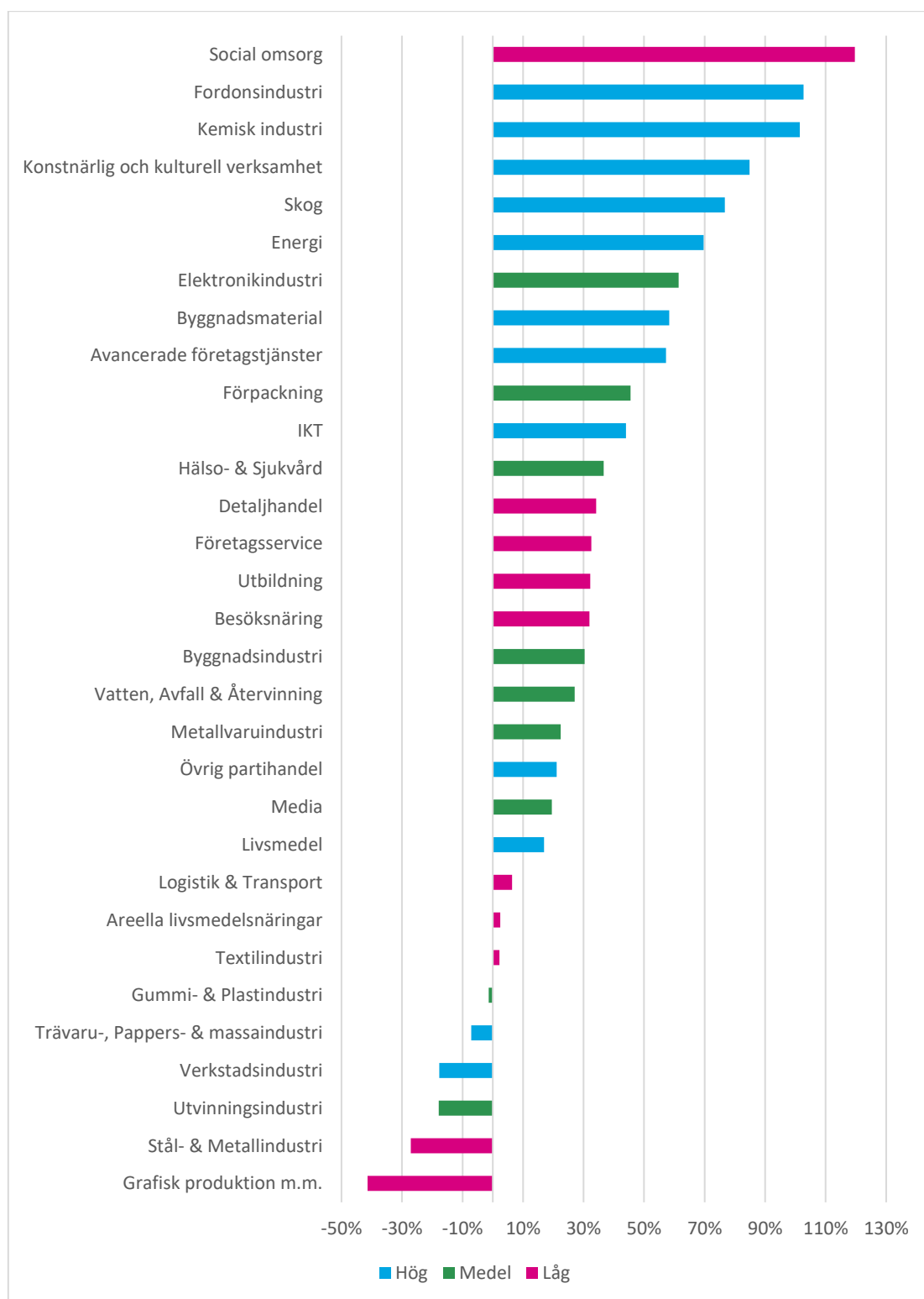

Figur 40. Utvecklingen av antal anställda efter bransch, 2010–2018. Källa: Bispode och bearbetning av Region Blekinge.

Utveckling i förädlingsvärde

Bortsett social omsorg domineras tillväxten sett till förädlingsvärde istället av branscher med hög produktivitet. Social omsorg tillsammans med kemisk industri och konstnärlig och kulturell verksamhet är relativt små branscher, vilket delvis bidrar till de goda tillväxttalen. Bidraget från dessa tre branscher till den totala utvecklingen av förädlingsvärdet i regionen är blygsamt och uppgår till 3 procent. Fordonsindustrin med sin storlek i regionen bidrar istället med 32 procent av tillväxten och tillsammans med IKT och byggnadsindustri står de för närmare 60 procent av tillväxten i förädlingsvärdet under perioden. Av de sex

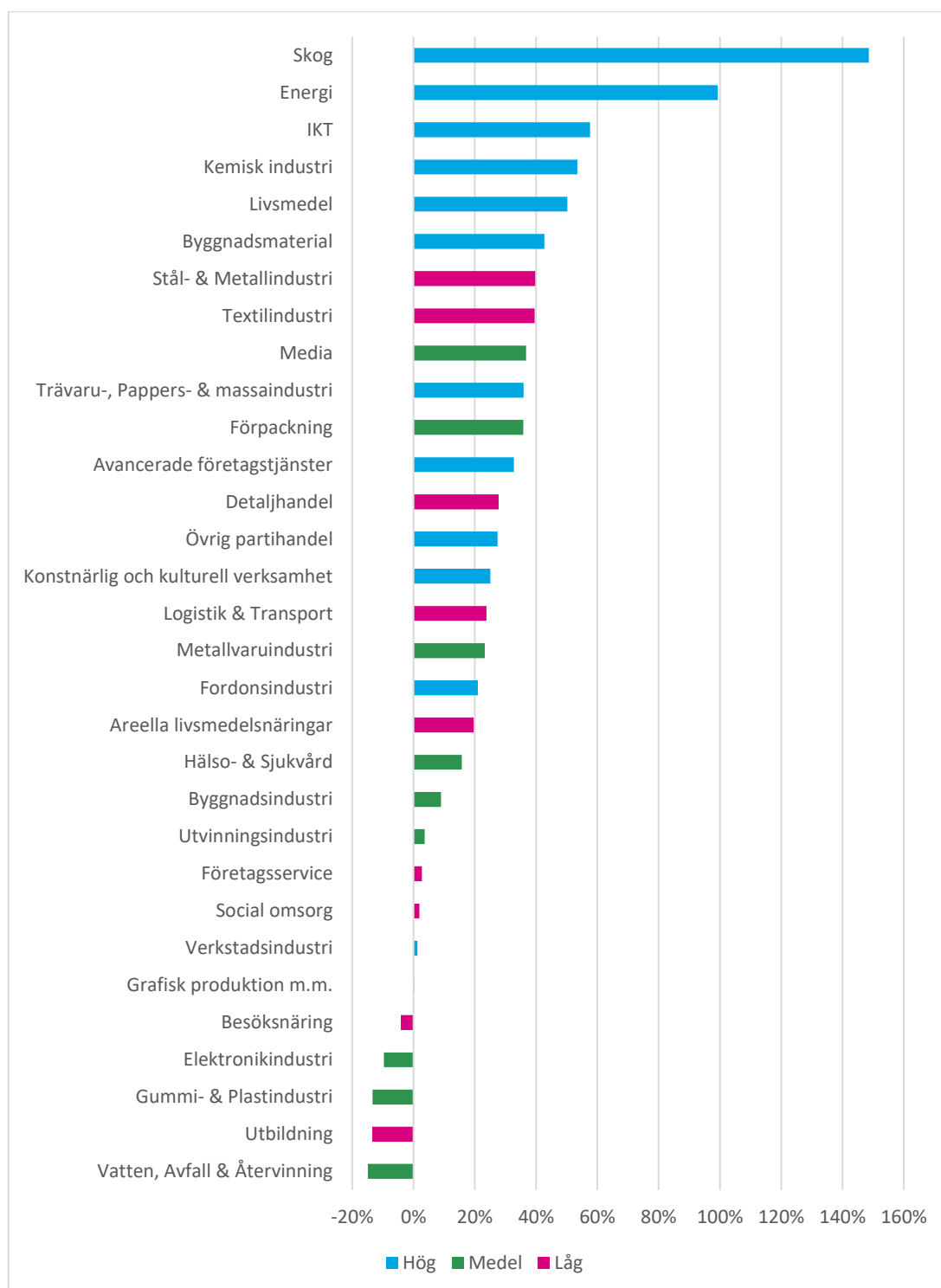
branscher som har haft en negativ utveckling stod verkstadsindustrin för över 60 procent och trävaru-, pappers- och massaindustrin för 23 procent även om den relativa nedgången var större inom grafisk produktion och stål- och metallindustrin.

Figur 41. Utvecklingen av förädlingsvärdet efter bransch, 2010–2018. Källa: Bispnode och bearbetning av Region Blekinge.

Utveckling i produktivitet

Jobbtillväxten är mer jämnt fördelad mellan produktivetsgrupperna än tillväxten i förädlingsvärde som framför allt tillkommit i de mer högproduktiva branscherna. Flera branscher, framför allt de med lägre produktivitet har haft en god tillväxt i antal anställda men sett relativt svag utveckling i förädlingsvärde. Per definition har produktivetsutvecklingen varit svagare i branscher som besöksnäring, utbildning och social omsorg som vuxit främst sett till antal anställda. Produktivitetstillväxten har istället varit hög inom skog, energi, IKT och industrin. Samtliga branscher med hög produktivitet har också haft en produktivitetstillväxt. Den tydliga uppdelningen visar att branscher som i högre grad bedriver handel på en internationell marknad och består av stora företag blir konkurrenskraftiga genom ökad produktivitet snarare än mer platsbundna och serviceinriktade näringar som växer främst genom sysselsättning.

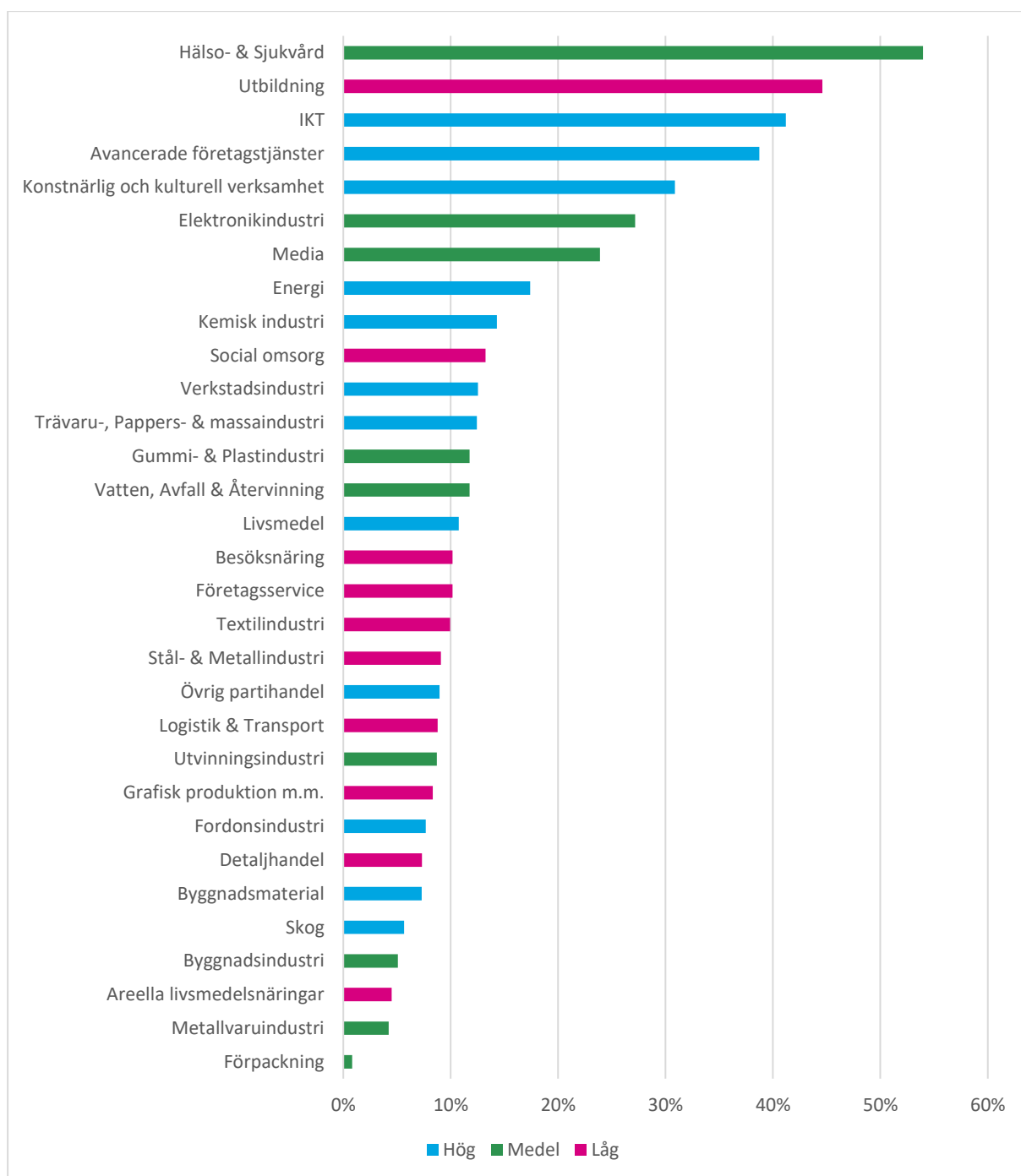
Figur 42. Utvecklingen i produktivitet efter bransch, 2010–2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

Utbildningsnivån varierar

Ökad kunskapsintensitet i näringslivet har inneburit att utbildning blir avgörande för utveckling och långsiktig konkurrenskraft i regionen. Vi visade i tidigare kapitel att kunskapsinnehållet har ökat och att de som träder in på arbetsmarknaden idag i högre grad än de som lämnar har en eftergymnasial utbildning om lägst tre år. Inom Blekinges näringsliv kan vi inte konstruera samma branschindelningar för 2007 eller för riket, vilket gör att vi inte kan studera utveckling över tid eller jämföra med riksgenomsnittet för branscherna. Samtidigt kan det vara svårt att utreda ifall en ökad utbildningsnivå i många branscher förklaras

av demografiska förändringar eller om det är en effekt av strukturomvandlingen med ökat kunskapsinnehåll. Förmodligen är det en kombination av både, där antalet anställda med STEM-utbildning har ökat samtidigt som antalet anställda har minskat för flera yrkesgrupper med lägre krav på utbildning inom bland annat industrin. Parallellt som att många med lägre utbildningsnivå lämnat arbetskraften, vilket är en effekt av demografiska förändringar.

Utbildningsnivån, mätt som andelen sysselsatta med en eftergymnasial utbildning om minst tre år, är högst inom hälso- och sjukvård, utbildning och IKT. Den höga utbildningsnivån i de två förstnämnda kan förklaras av att det finns många legitimationsyrken med bland annat läkare, sjuksköterskor, förskole-, grundskole- och gymnasielärare. Inom IKT är stora yrkesgrupper tekniska ingenjörer och systemutvecklare, vilket också förklarar den höga utbildningsnivån. Även inom avancerade företagstjänster är utbildningsnivån hög. Inom förpackning, metallvaruindustri och de areella livsmedelsnäringarna är det istället färre som arbetar med yrken med krav på eftergymnasial utbildning. Istället är vanliga yrken svetsare, maskinställare, fabriksarbetare och uppfödare, vilket kan förklara den relativt låga andelen eftergymnasialt utbildade. Fordonsindustrin till skillnad från flera andra industrinäringar (elektronik-, kemisk- och verkstadsindustri) har en relativt låg utbildningsnivå, vilket delvis kan förklaras av att flera av de stora yrkesgrupperna i sektorn inte är yrken som kräver eftergymnasial utbildning.

Figur 43. Andel högtbildade (minst treårig eftergymnasial utbildning) 25–64 år per bransch i Blekinges näringsliv, 2018. Källa: SCB och bearbetning av Region Blekinge.

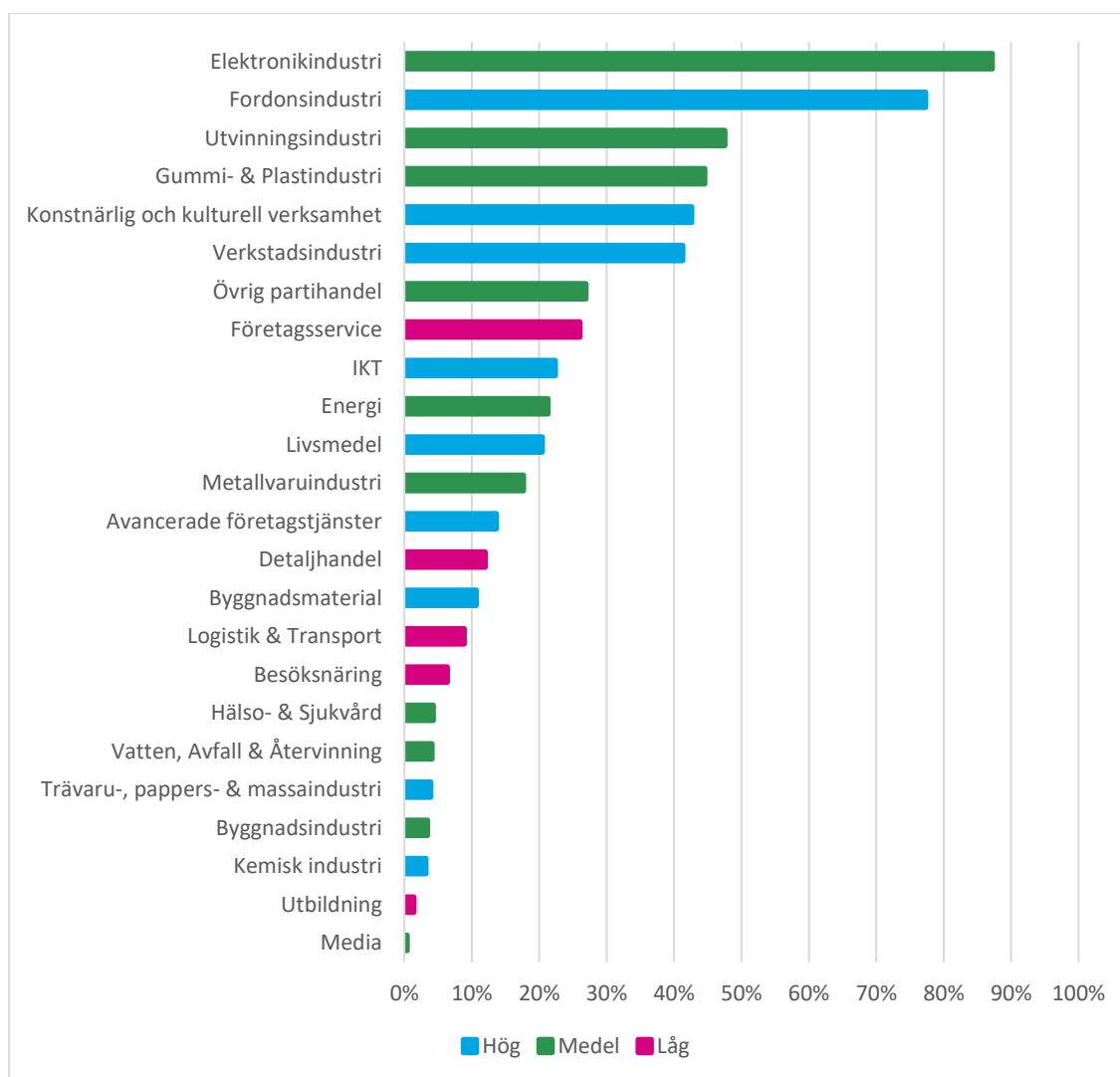
Internationalisering

En alltmer globaliserad och internationaliserad värld med färre handelshinder och lägre transport- och kommunikationskostnader har inneburit en framväxt av globala värdekedjor. För Sverige som kunskapsnation har den utvecklingen inneburit en generellt högre specialisering i de mer värdeskapande delarna och utflyttning av de i huvudsak personalintensiva delarna av produktionen till länder med ett lägre löneläge än i Sverige och många andra utvecklade ekonomier.

Utländskt ägande

Blekinges näringsliv karaktäriseras av en stor närvaro av multinationella företag. I Blekinge arbetar 24 procent av de anställda i näringslivet i ett företag med utländskt ägande. För företag med minst 50 anställda är andelen utländskt ägande 44 procent. Det kan sättas i relation till att drygt hälften av de anställda i näringslivet, av de inkluderade branscherna, arbetar i företag som är svenskägda och med huvudkontor i Blekinge. Elektronikindustrin och fordonsindustrin är särskilt internationaliserade och karaktäriseras av ett stort utländskt ägande och inom dessa arbetar 87 respektive 77 procent av de anställda i utlandsägda företag. Återigen domineras elektronikindustrin av ett stort företag, vilket såklart innebär att en övervägande majoritet av de anställda arbetar i ett utländskt företag. Fordonsindustrin består av närmare 50 bolag varav 4 har fler än 250 anställda. Trots det utgör Volvo Cars 60 procent av de anställda i branschen, vilket får stort genomslag när vi studerar utländskt ägande.

Av de större branscherna, sett till förädlingsvärde och anställda, sticker också företagsservice ut med en relativt hög andel utländskt ägande. Andel utländskt ägande är relativt lågt inom IKT, avancerade företagstjänster och byggnadsindustri. Värt att notera är att inom IKT är antalet anställda i utlandsägda företag högt i faktiska tal. I övrigt är det utländska ägandet generellt lägre i servicesektorn som utbildning, detaljhandel och besöksnäring med en närmarknad och mindre internationell handel.

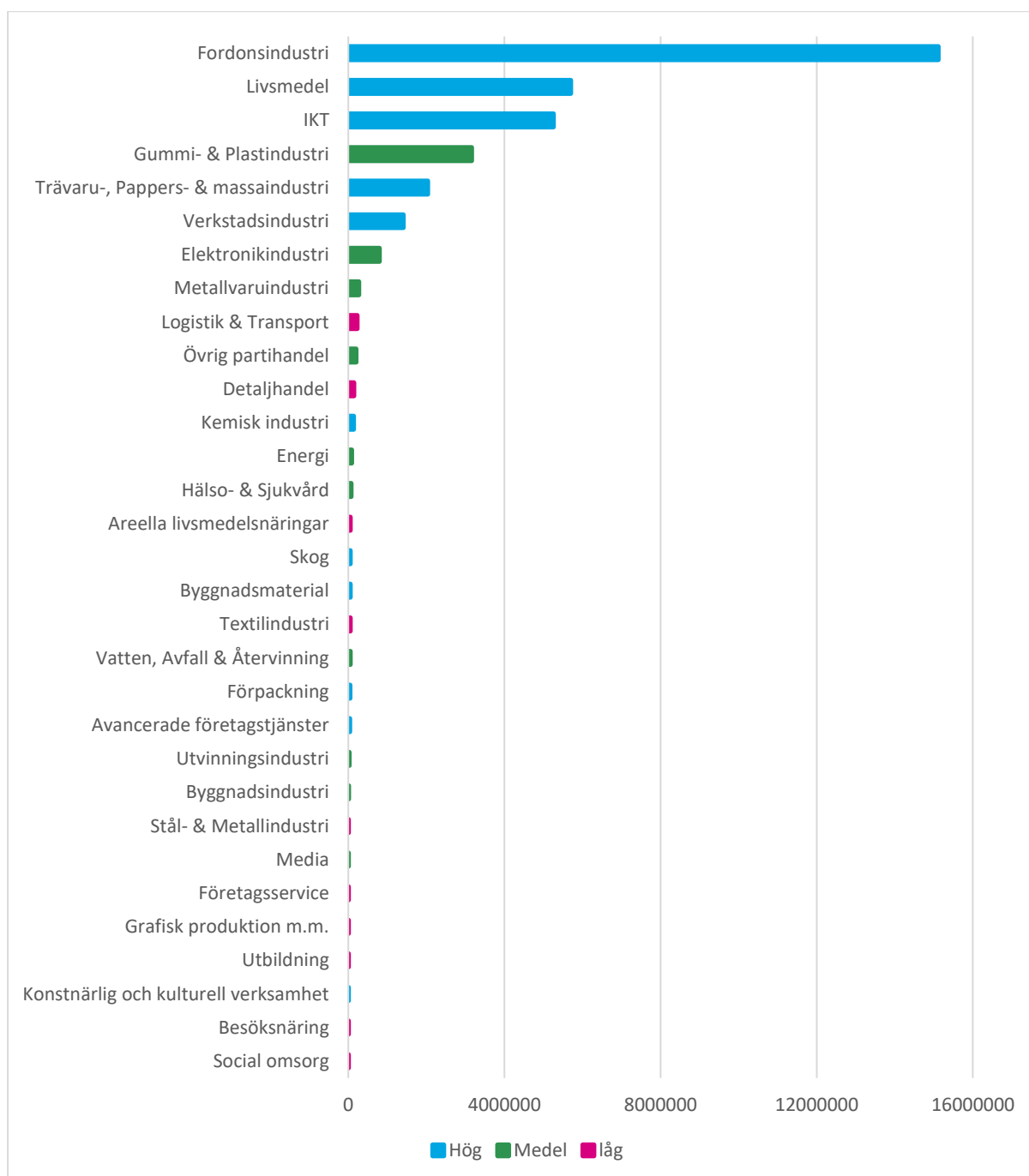

Figur 44. Andel anställda i företag med utländskt ägande, Blekinge 2018. I flera av de i studien inkluderade branscherna finns inget utländskt ägande och redovisas således inte i figuren. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.

Varuexport

Företag som verkar på den internationella marknaden och bedriver internationell handel är i högre utsträckning en del av de globala värdekedjorna, vilket också hänger ihop med produktivitet. Det framgår också tydligt av figuren nedan att varuexporten är högst inom branscher med hög produktivitet. Fordonsindustrin, livsmedel och IKT utgör närmare tre fjärdedelar av den totala varuexporten från länet. I relation till riket var de största skillnaderna också i dessa tre branscher. Men även gummi och plastindustrin, trävaru-, pappers- och massaindustrin samt verkstadsindustrin har en relativt hög export. I jämförelse med riket är Blekinges export mer koncentrerad till ett färre antal branscher. I Sverige som helhet står de fyra branscher med högst varuexport istället för drygt halva exportvärdet. Det speglar näringslivsstrukturen i länet med en lägre branschdiversifiering och hög koncentrationen till den varuproducerande sektorn.

I relation till den totala omsättningen är gummi- och plastindustrin, fordonsindustrin och livsmedel de mest exportintensiva. För dessa tre överstiger exporten över hälften av omsättningen. I mindre branscher, sett till förädlingsvärde, som Gummi- och plastindustrin och elektronikindustrin förklaras den höga exportintensiteten av ett fåtal större företag som får stort genomslag. Läsaren bör notera att exportomsättningen i företagen fördelats ut på arbetsställen och att varje anställd därmed står för en lika stor del av företagets export. Vidare redovisas endast varuhandel mellan Sverige och andra länder. Statistiken fångar inte handeln med tjänster mellan länder, vilken enligt SCB uppgår till ungefär 30 procent av den totala exporten. Varuexportstatistiken innebär också att tjänstesektorn per definition har en liten varuexport medan en stor vikt läggs vid de varuproducerande näringarna. Även ifall läsaren ska vara försiktig att dra för långtgående slutsatser baserat endast på exportstatistiken kan vi, utifrån tillgängliga data, se tendenser till att branscher med hög produktivitet också verkar på en internationell marknad.

Figur 45. Varuexport tkr per sektor i Blekinge 2018. Källa: Bisnode och egna bearbetningar.

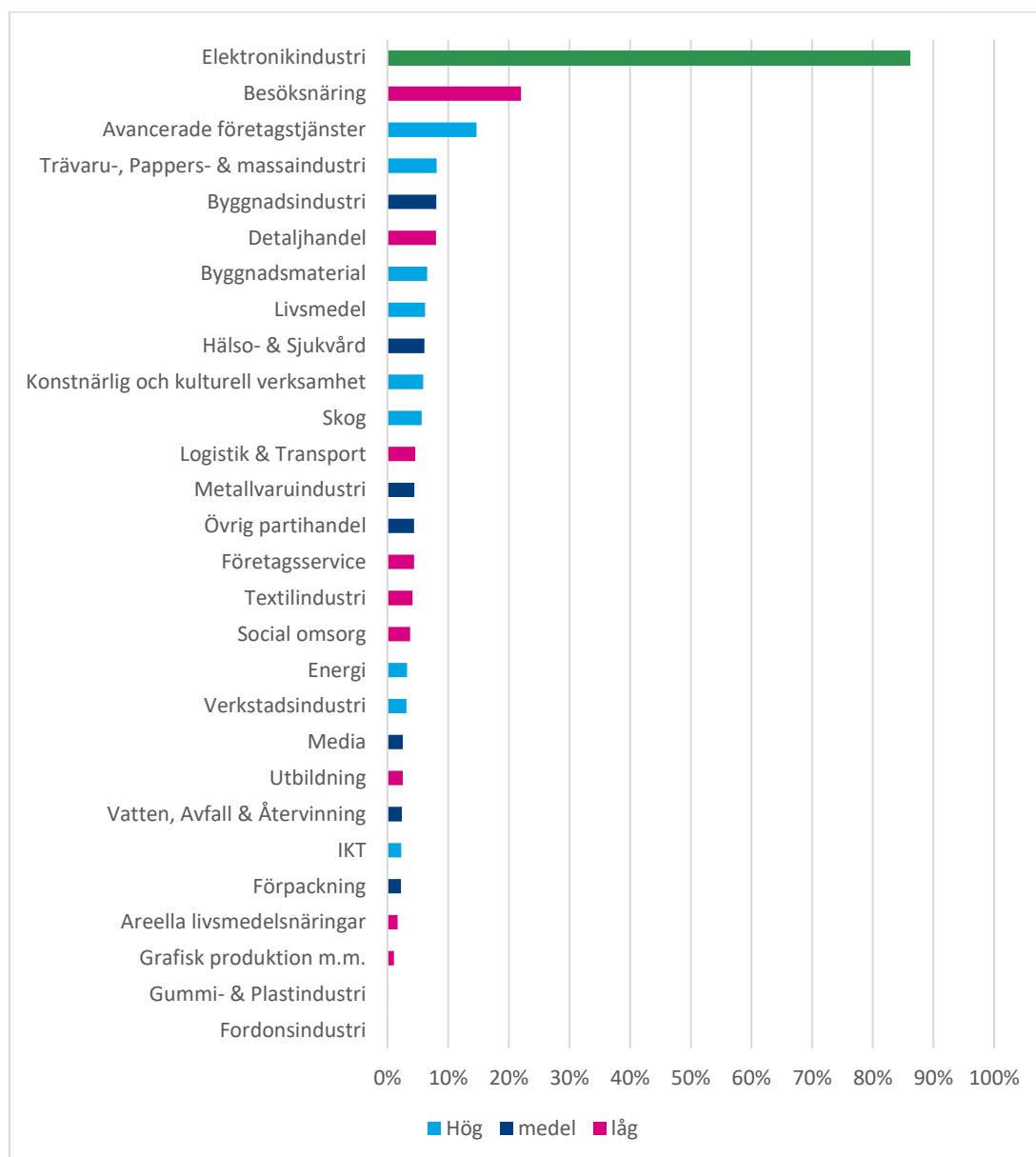
Nya och växande företag

Företag försvinner och ersätts av nya och ett sätt att fånga företagsdynamiken i en region är genom att studera nya företag och se hur dessa bolag bidrar till länets utveckling. Företag mellan 0–3 år stod 2018 för 6 procent av förädlingsvärdet i de inkluderade branscherna och 8 procent av de anställda. Elektronikbranschen utgör cirka 30 procent av förädlingsvärdet och antalet anställda, vilket förklaras av NKT:s förvärv av ABB, vilket i sammanhanget inte är det vi försöker fånga. Exkluderar vi företaget utgör de nya företagen istället 5 procent av förädlingsvärdet och antalet anställda i näringslivet i Blekinge.

För branscher med ett högt förädlingsvärde och relativt många anställda mellan 0-3 år finns avancerade företagstjänster, byggnadsindustri, detaljhandel och besöksnäring. I jämförelse med flera industribranscher

är det relativt små trösklar för att etablera sig i dessa branscher. Det krävs sällan samma kapital i form av lokaler och maskiner och många av företagen är små sett till antalet anställda. För besöksnäringen utgör unga (0–3 år) företag 22 procent av branschen både sett till förädlingsvärde och antal anställda. För flera av branscherna som präglas av förnyelse och lägre trösklar försvinner också företag.

Ett sätt att fånga dynamiken är att studera utvecklingen i de företag som 2013 var 0–3 år. Av de företagen fanns 2018 ca två tredjedelar kvar och sysselsättningen hade minskat 12 procent. flest företag hade försvunnit i de branscher som präglas av färre anställda per bolag och som tenderar att ha mindre uppstartskostnader. Flest företag hade försvunnit inom detaljhandel, skog och areella livsmedelsnäringar och jobbminskningen var störst inom areella livsmedelsnäringar, detaljhandel och IKT.

Figur 46. Andel anställda i företag 0-3 år efter bransch i Blekinge, 2018. Källa: Bisnode och bearbetning av Region Blekinge.

Sammanfattande diskussion och analys

Utgångspunkter för vägval och begränsningar

Analysen har syftat till att ge ett fördjupat kunskapsunderlag inför vidare dialog i formandet av en smart specialiseringsstrategi i Blekinge. Till hjälp har vi använt ett par vägledande kriterium för att kunna identifiera styrkeområden, men ingen bransch uppfyller alla kriterier och därför blir identifieringen av näringslivets styrkor också en samlad bedömning av resonemang. Vi vill betona att de nedan presenterade områdena inte betyder att strategin ska utarbetats efter dessa utan underlaget bör fungera som stöd i framtagandet.

Smart specialisering likställs ofta med regionala specialiseringar och inom vilka branscher regionen har komparativa fördelar. Vi anser att det förhållningssättet medför en risk för ett allt för snävt angreppssätt i identifieringen av potentiella styrkor i näringslivet. Regionens mest specialiserade områden eller branscher kan teoretiskt finnas inom en väldigt liten del av näringslivet. En bransch där Blekinge sticker ut med en hög specialisering kan vara ett tecken på att branschen endast finns kvar i Blekinge, då bör man också ställa sig frågan varför det är så? Därtill kan en hög specialisering inom branscher omfatta en väldigt liten del av den regionala ekonomin och den ekonomiska tyngdpunkten finns inom andra områden. En hög specialisering relativt jämförelseregioner behöver således inte betyda att branschen utgör en stor del av ekonomin eller innebära en hög sysselsättning i absoluta tal. Om områden saknar absolut specialisering, kan dessa då anses vara en näringslivsstyrka? Utgångspunkten är att Blekinge är en liten region i en nationell jämförelse och ännu mer så i en europeisk kontext. Branscher som utgör en stor del av den regionala ekonomin kan i vissa fall inte anses präglas av en kritisk massa i ett större sammanhang. Analysen visar tydligt att Blekinge med sin litenhet inte uppfyller både kriteriet med kritisk massa och specialisering i allt för många branscher. I formulerandet av en strategi tycker vi därför det är centralt att resonera kring absolut specialisering som ett komplement till relativ specialisering för att det fångar var tyngdpunkten i ekonomin finns samt att andra studier visat att så kallade agglomerationsfördelar i högre grad återfinns där det finns en absolut snarare än en relativ specialisering.

Dessutom anser vi att en det är en för snäv tolkning att endast förstärka det som redan är starkt och därmed befästa redan regionala styrkor. Vi anser att en sådan tolkning bidrar till inlåsningseffekter. Ja, genom koncentration till utvalda prioriteringar där det finns kunskaper och resurser kan konkurrenskraften stärkas, men det riskerar också att låsa prioriteringar till områden som utvecklas i en ogynnsam riktning eller till branscher som krymper. Frågan är komplex, och nedan citat har varit utgångspunkten i att formulera de näringslivsstyrkor som följer.

- *Flera studier från Europa såväl som USA visar att en regions näringsliv tenderar att diversifieras ”inkrementellt” i den bemärkelse att en ny industrispecialisering är mer sannolikt att växa fram om den är relaterad till existerande branscher (se t.ex. Xiao, Boschma och Andersson 2018). Argumentet kan simplificerat uttryckas som följer:*
 -
 - 1. *nya industrier och branscher behöver tillgång till relevant kunskap och erfarenhet för att utvecklas,*
 -
 - 2. *tillgänglighet till sådan kunskap och erfarenhet är sannolikt högre om det finns relaterade branscher i regionen som delvis bygger på samma eller liknande kunskapsbas*
 -

- *På ett sätt sammanfattar detta vad som anses med smart i Smart specialisering. Det är ett policykoncept som handlar om att stödja experimenterande och diversifiering med utgångspunkt i existerande kunskapsbas(er) i en region. Fokus är förnyelse och diversifiering av det lokala näringslivet genom entreprenörskap innovation. Det kan till exempel handla om att uppmuntra nya applikationsområden som kan dra på existerande kunskaper och branscher i en region. På detta sätt handlar inte Smart specialisering om att endast identifiera en regions komparativa fördelar och att fördjupa specialiseringen inom dessa områden. Smart specialisering handlar i grund och botten om förnyelse och näringslivsdynamik inom områden som framgångsrikt kan dra på existerande resurser och kunskaper, men samtidigt bidra till att bredda och diversifiera det regionala näringslivet. Ett bättre namn på Smart specialisering hade ur denna synvinkel varit "Smart Diversifiering genom Entreprenörskap och Innovation".*
- Citat från rapporten Västsverige: ekonomisk utveckling och ekonomisk geografi, Martin Andersson och Johan P. Larsson

Citatet ovan speglar väl vad analysen försöker fånga. Regionen behöver nyttja de styrkor, resurser och kunskaper som redan finns för att främja förnyelseförmågan. En alltför snäv branschkategorisering riskerar att begränsa innovationer och spridningen till nya användningsområden och branscher. Därför har utgångspunkten för kapitlet varit att identifiera synergier mellan branscher och hitta en typ av "klustring" av branscher, snarare än att fokusera allt för mycket på enskilda branscher.

Trots det har analysen haft ett stort fokus på just branscher och skillnader mellan dem. Läsaren bör i det avseendet vara införstådd med komplexiteten och de brister som finns med en branschanalys. Det finns tidigare exempel som visar att prognoser för branscher som bygger på historiska data inte alltid utvecklas som förväntat och därför är ett bredare perspektiv att föredra för att minimera risken för inlåsning i exempelvis krympande eller förvinnande (åtminstone regionalt) branscher. Dessutom finns det stora variationer inom branscherna både vad gäller utvecklingen och inriktningen. Exempelvis kan det finnas både välmående och konkurrenskraftiga företag och vice versa i en bransch samtidigt som det inom en nisch i en bransch kan finnas tydliga kopplingar och synergier med vissa delar av ekonomin och helt andra kopplingar i en annan nisch inom samma bransch. En bredare områdesindelning är i sammanhanget att föredra både för att fånga en större del av näringslivet i en strategi och för att branschindelningen inte ska bli allt för avgörande för vad som blir prioriterat.

En försvårande omständighet är att analysen, i brist på tillgänglig statistik på området, inte tar hänsyn till globala eller regionala värdekedjor. Handeln mellan länder har ökat och tillsammans med den ökade specialiseringen i produktionen kan en slutprodukt idag bestå av komponenter från flera länder i olika delar av produktionen. Värdekedjorna följer inte samma branschindelning som vi studerar utan kan involvera företag i flera olika branscher. På samma sätt finns det underleverantörer till företag i regionen och man skulle kunna diskutera att det finns regionala värdekedjor. Blekinges litenhet har den fördelen att det borde vara relativt enkelt att med kvalitativt arbete komplettera och fånga aktörer i länet för att få en uppfattning av flödena mellan branscherna i regionen och hur de relaterar till varandra. Oaktat problematiken har ambitionen varit försöka hitta länkar och synergier mellan styrkeområdena och relaterade branscher.

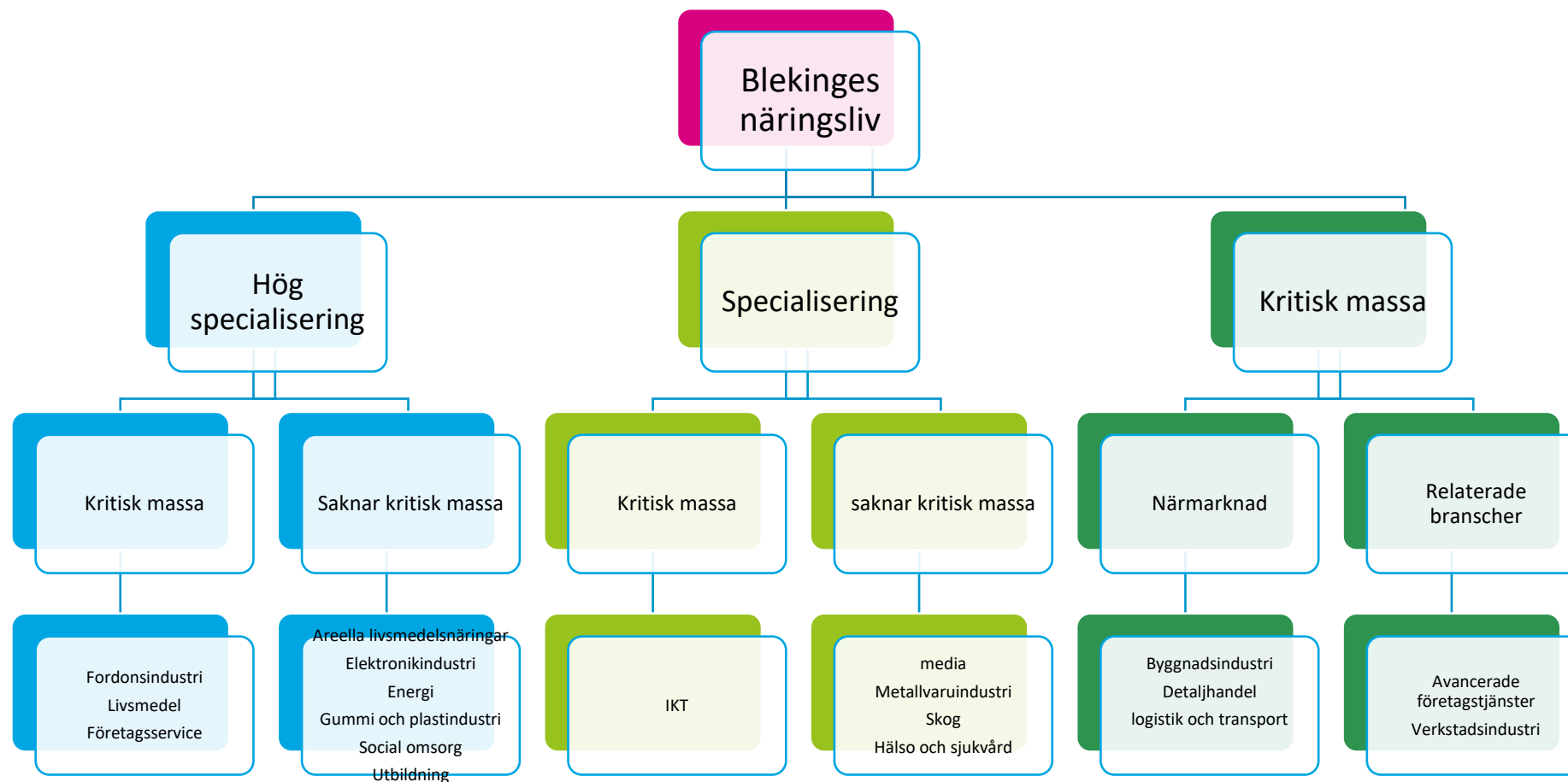
Förutom avsaknaden av data över branschrelationer och hur sammanlänkade olika branscher är med varandra saknas en mer djupgående kvalitativ analys över de forskningsstyrkor som finns i närområdet. Ett nästa steg i framtagandet strategin bör vara att relatera utpekade inriktningar till de forskningsmässiga styrkor som finns på BTH eller andra lärosäten.

Slutligen vill vi återigen betona att de branscher som inte blir styrkeområden inte för den sakens skull saknar betydelse. Tvärtom, flera av de branscher som Blekinge inte är specialiserade inom är viktiga ur ett regionalt perspektiv för tillkomsten av jobb och inte minst för ett serviceutbud och regionens attraktivitet. Service- och till viss del tjänstebanscher – besöksnäring, företagstjänster, logistik och transport och detaljhandel – har en relativt begränsad avsättningsmarknad i länet, vilket innebär att dessa är större där befolkningsunderlaget är större. Trots det är de viktiga för Blekinge och står för en stor del av jobben och det samlade förädlingsvärdet för branscherna är stort. Däremot, eftersom de är beroende av en köpstark närmarknad och drivs av befolkningsunderlaget på platsen så är specialiseringsmöjligheterna i dessa branscher lägre.

Styrkeområden och framtida styrkeområden

Figuren nedan är ett försök att tydliggöra och kategorisera de analyserade branscherna i Blekinges näringsliv. Figuren sammanfattar de kriterier som vi satte upp i inledningen. Specialisering är en central del av smart specialiseringskonceptet och därför har vi delat upp specialiserade branscher i två kategorier. Branscher med hög specialisering (specialiseringsgrad över ett (1) i jämförelse med både riket totalt och exklusive storstadsregionerna) och specialiserade branscher (specialiseringsgrad över ett (1) i jämförelse med riket totalt eller exklusive storstadsregionerna). Därtill finns en branschkategori för branscher som inte är specialiserade i Blekinge men som har en kritisk massa av företag, anställda och förädlingsvärde. Branscher som saknar specialisering eller kritisk massa finns således inte redovisade i figuren.

De branscher som kategoriseras med hög specialisering antas ha särskilt goda förutsättningar i länet för fortsatt konkurrenskraft både nationellt och utanför storstadsregionerna. Men för en god konkurrenskraft inte minst internationellt bör specialiseringen kompletteras med en hög produktivitet. Dock kan länet besitta konkurrensfördelar (hög produktivitet och specialisering) i branscher som i ett regionalt perspektiv är små och saknar en kritisk massa. För att kunna bygga en struktur kring en bransch, nyttja kunskaper och därigenom skapa spridning finns ett behov av en kritisk massa sett till antal anställda och förädlingsvärde. Med det sagt innebär det inte att små branscher saknar betydelse eller inte kan komma att bli avgörande för regionen i framtiden. Mindre branscher som växer, inte bara i Blekinge, utan även nationellt kan komma att bli större i regionen, men är idag inte redo för att ses som ett styrkeområde utan kan snarare betraktas som ett potentiellt framtidsområde i regionen.

Modell 5. Branschindelning av Blekinges näringsliv i branscher med specialisering och eller kritisk massa.

Fordonsindustrin och relaterade branscher

Av de branscher som återfinns i kategorin (hög specialisering, kritisk massa samt präglas av hög produktivitet) finns fordonsindustrin. Industrin är den största branschen i näringslivet och är som poängterats flera gånger betydande för Blekinge. Branschen utgör en stor del av det regionala näringslivet och är därför i en regional kontext betydelsefull för sysselsättning och tillväxt och har en kritisk massa av företag och anställda. I ett jämförande perspektiv, kan branschen vara relativt stor i ett regionalt perspektiv men utgöra en liten del av branschen i Sverige. Men fordonsindustrin är i en nationell kontext bara större, sett till antal anställda, i tre regioner och bara i Östergötland är den större utanför storstadsregionerna. Därmed har branschen ur flera perspektiv (specialisering, kritisk massa regionalt och nationellt) en stark koncentration och närvaro i Blekinge såväl i relativa som i faktiska tal.

Av de branscher med hög specialisering men som saknar kritisk massa finns bland annat elektronikindustrin och gummi- och plastindustri. Som enskilda branscher betraktat saknas (utifrån den branschindelningen som används) en massa företag och anställda men det finns företag (NKT och Roxtec bland annat) som brukar relateras till större företag inom en nisch i fordonsindustrin (SAAB Kockums) som tillsammans med forskning och utbildning på BTH och Försvarmakten utgör grunden för det område som ofta benämns som marin teknik i Blekinge. Till området finns också kopplingar in i avancerade företagstjänster och IKT. sammanfattningsvis innefattar området förutom ett par av länets större företag också offentlig sektor och akademien.

För andra delar inom fordonsindustrin finns en mer tydlig inriktning till materialbearbetning med Volvo Cars. Här finns också flera större företag som verkar på exportmarknaden och med kopplingar till verkstads- och metallvaruindustrin. De två branscherna utgör ensamt inte ett styrkeområde i länet, men de är i flera led en del av värdekedjor och kan vara leverantörer till fordonsindustrin samtidigt som det inom fordonsindustrin finns flera företag som fungerar som underleverantörer till de större.

Avancerade företagstjänster förser i hög utsträckning näringslivet med kvalificerade tjänster, inte minst fordonsindustrin. Dessa företag skulle i det närmaste kunna beskrivas som industrinära tjänsteföretag med Afry och Evomatic bland de större. Eftersom det finns materialbearbetande företag inom flera branscher, tycks kopplingarna till andra branscher (även om det inte kvantifieras i analysen) vara starka samtidigt som de många underleverantörerna och industrinära tjänsteföretagen innebär att fordonsindustrin är starkt förankrad och inbäddad i det regionala näringslivet. Vidare består branschen av flera större företag som tillsammans med flera mindre företag skapar en god företagsmix i branschen och relaterade branscher.

En möjlig begränsning i sammanhanget är att många är regionala underleverantörer och få tycks ha egna slutprodukter. Det kan självklart vara positivt att bli eller vara en del av de globala värdekedjorna, men att vara beroende av en eller ett fåtal exporterade företag innebär också en sårbarhet för företag. Ett större och mer diversifierat produktutbud mot flera marknader innebär mindre sårbarhet mot branschspecifika chocker. De större företagen står för både tillväxten och volymen i varuexport i branschen och kan teoretiskt med ett stort internationellt kontaktnät agera dörroppnare för mindre företag som söker en större bredd. Dessutom finns i Olofström RISE pressning- och formningscenter som är en test- och demonstrationsanläggning för utveckling av framtidens produktion av lättare produkter, vilket kan stärka både företagets konkurrenskraft och leda till en mer hållbar utveckling. Även BTH har ett nära samarbete med industrin bland annat inom för att ta fram framtidens hållbara produkter.

Som helhet har också branschen haft en god tillväxt under perioden 2010–2018, sett till både antalet anställda och förädlingsvärde. Men den studerade perioden kan till viss del ge en något missvisande bild över branschutvecklingen eftersom perioden till stora delar har präglats av en god konjunktur globalt och vi fångar inte den stora nedgången inom industrin under finanskrisen.

Branschen, precis som hela industrisektorn, är under stort omvandlingstryck och utsatt för internationell konkurrens, vilket innebär att innovation och nya tekniska lösningar tillsammans med hög specialisering och kunskap inom områden som exempelvis materialbearbetning kan skapa god konkurrensförmåga för företagen i branschen på sikt i Blekinge. Den starka närvaron och stora kunskapen som finns inom dessa områden kan leda till att nya specialiseringar stegvis utvecklas som är relaterade till de idag befintliga styrkorna i branschen. Sammantaget finns det flera ingångar i fordonsindustrin i länet med olika relationer till övriga branscher. Av den anledning anser vi att fordonsindustrin kan delas upp i två delar för att konkretisera de relaterade branscherna:

1. *marin teknik*
2. *Materialbearbetning*

Livsmedel

Livsmedelsbranschen i Blekinge lyfts mer sällan som en naturlig kandidat till ett specialiseringsområde till skillnad från fordonsindustrin som länge präglat och dominerat länets näringsliv. Trots det visar analysen att det inom branschen finns en kritisk massa av antal anställda, förädlingsvärde och en företagsmix av mindre och större företag. Därtill har branschen en hög produktivitet i relation till andra branscher och nivån är också högre än branschgenomsnittet i Sverige. Tillsammans med en hög specialisering ger det indikation på att branschen har särskilt goda förutsättningar i Blekinge.

Jämfört med fordonsindustrin och IKT (längre ner) är branschen trots det relativt liten och i en nationell kontext är branschen i Blekinge en av de minsta i landet. Dock finns det en stark närvaro med många sysselsatta i närliggande regioner - Skåne och Halland- vilket möjliggör utbyte med kringliggande miljöer. Men det faktum att branschen är relativt liten medför svårigheter att lika tydligt se hur väl branschen relaterar till det övriga näringslivet. Dessutom innehåller branschen en stor bredd av företag där flera av de större tillhör livsmedelsindustrin medan branschen också inkluderar större partihandelsföretag och stormarknader. Rimligen är det inte inom de sistnämnda som branschen är specialiserad i Blekinge. Dessa delar kan mer traditionellt delas in i detaljhandel eller partihandel. Likt tidigare resonemang är dessa större i och koncentrerade till storstäder och Blekinge borde av den anledning sakna kritisk massa och specialisering i dessa nischer. Ett problem i sammanhanget är att företagen anger SNI-kod (vilket branschindelningen bygger på) och vi anser ibland att företag skulle finnas under en annan kod. Klassificeringen (eller vald branschindelning) kan vara en anledning till att branschen innefattar många anställda.

Studerar vi livsmedelsindustriföretagen domineras branschen av AAK (företaget utgör även en stor del av hela branschen) men Atria och Orkla Foods är andra större företag. Utvecklingen skiljer sig åt i jämförelse med fordonsindustrin genom att antalet anställda i branschen har minskat mellan 2010–2018 samtidigt som förädlingsvärdet har utvecklats relativt blygsamt. Trots det bidrar branschen i hög grad till den starka varuexporten från länet.

Sammanfattningsvis är branschen specialiserad i länet, förmodligen som en följd av ett eller flera större livsmedelsindustriföretag. De företagen bidrar också till den höga produktiviteten i branschen. Däremot får branschen anses innehålla en stor bredd av områden, vilket gör det svårt att se kopplingar till andra delar av näringslivet. För att djupare förstå dessa relationer kan återigen en mer kvalitativ studie fungera som stöd. Branschen anser vi därför vara mer av ett utvecklingsområde och ett potentiellt framtida styrkeområde i Blekinge. Där nya företag kan växa som relaterar till de befintliga större livsmedelsindustriföretagen som verkar på den internationella marknaden

IKT

Av länets större branscher med kritisk massa, sett till förädlingsvärde, antal anställda och företag, finns även IKT-branschen. Den är således betydelsefull ur ett regionalt perspektiv men är i en nationell kontext relativt liten. Branschen är istället specialiserad i regionen i jämförelse med regionerna utanför storstäderna, vilket skiljer branschen från både livsmedel och fordonsindustrin. Branschen växer främst i storstäderna och storstadsregionerna står för 75 procent av antalet anställda i branschen och har haft en god utveckling i dessa. För att vara en region utanför storstäderna är regionen relativt specialiserad och den skiljer sig från både livsmedel och fordonsindustrin på så sätt att den utgör en del av tjänstesektorn istället för den mer varuproducerande sektorn även om utvecklingen har bidraget till en betydande tjänstefiering av industrin. Det också borde innebära goda framtidsutsikter för branschen eftersom tilltagande digitalisering och digital omställning genomsyrar i stort sett hela näringslivet och kunskaperna i branschen kan appliceras och tas tillvara för att utveckla andra näringar i länet till att bli mer konkurrenskraftiga. Branschen kan därför ses som viktig för hela näringslivet och den omvandling som ständigt pågår och som har accelererat som en följd av rådande pandemi.

Utvecklingen, både i förädlingsvärde och antal anställda, under den studerade perioden i flera av de större bolagen har varit svag. Men trots det får branschen anses ha god potential att utvecklas i regionen då flera företag kan ha avsättningsmarknader utanför länet och bidra med inkomster som kan omsättas i regionen. Branschen kan därför ses som intressant och relaterad till industrin, men också till offentlig sektor där det finns stora behov av nya digitala tjänster för att klara kommande välfärdsutmaningar. En ytterligare positiv aspekt i sammanhanget är BTH:s profilering till områden som teknik och data.

IT-säkerhet är ett exempel på område som diskuteras allt mer och kunskaper från branschen kan leda till nya specialiseringar inom området i Blekinge. Att sja om framtiden och peka ut enskilda näringar eller nischer är alltid förknippat med osäkerheter, men att en allt större del av näringslivet digitaliseras och att digital omställning påskyndas är det ingen tvekan om. På vilka sätt det kommer ske och vilka nischer som växer är inte enkelt att säga, men länet borde kunna nyttja befintliga styrkor inom IKT-branschen och relaterade näringar tillsammans med akademien i det arbetet för att stärka framtida tillväxt inom fältet i Blekinge oavsett vilka de framtida specialiseringarna i branschen är.

Dessutom präglas branschen av hög produktivitet i relation till övriga branscher men också i jämförelse med riksgenomsnittet inom branschen. Därtill finns högt kunskapsinnehåll och utbildningsnivån i branschen är hög. Branschen har funnits relativt länge i regionen och tidigt fanns ett telekomkluster i länet med flera stora företag som fortsatt finns kvar i regionen med Ericsson och vad som idag är Telenor. I spåren av det finns numera flera andra internationella företag i regionen inom branschen med bland annat HiQ och Sigma. Utöver stora företag i branschen finns också mindre konsultverksamhetsföretag, vilket innebär att branschen också har en god företagsstruktur med en mix av större och mindre företag.

i Sverige har antalet med utbildning inom STEM ökat kraftigt över tid. För ett teknikintensivt län som Blekinge är det därför positivt att en hög andel av befolkningen i länet har en eftergymnasial utbildning inom IT och teknik och som är högre än i flera andra mindre regioner, vilket också är positivt för att dra nytta av kunskaper inom IKT. I takt med att kunskapsnivån i näringslivet ökar kommer behovet av välutbildade personer inom detta fält att öka.

Utmaningar och möjligheter i Blekinge

Föregående kapitel redogjorde för utvecklingen i näringslivet och för vilka förutsättningar det finns för framtida tillväxt i Blekinge. Länet är i inne i en omställningsperiod och sedan finanskrisen har tillväxten varit svag. Återhämtningen har tagit relativt lång tid och sett till hela 2000-talet har Blekinges tillväxt i näringslivet kommit uteslutande från ökad produktivitet som tillkom framför allt före finanskrisen. Blekinge är sett till folkmängd och storleken på näringslivet litet i en nationell kontext och än mindre i en europeisk kontext. Det är en viktig förutsättning som är viktig att ha med sig i val av prioriteringar framöver.

Branschstrukturen i Blekinge

Den ökade koncentrationen av ekonomisk aktivitet till ett fåtal större arbetsmarknadsregioner har bidragit till de stora regionala skillnader som finns idag. Analysen visar att Blekinge i sammanhanget har en ogynnsam branschstruktur med många anställda och en ekonomisk tyngdpunkt inom industrin som generellt, sett till anställda, krymper och färre inom tjänste- och servicesektorn som växer kraftigt. En anledning till det är att trots att tjänstesektorn växer i Blekinge så är den i hög grad är lokaliserad till och växer i snabbare takt i storstäderna. Därtill har tillväxten sedan finanskrisen också präglats av mer inhemsk konsumtion, vilket gynnat servicebranscher som byggindustri, hotell och restauranger. Dessa är till sin natur beroende av befolkningsunderlaget i geografin och tillväxten borde därför delvis vara kopplad till befolkningstillväxten. Som konsekvens är dessa branscher större och uppvisar högre tillväxt i större regioner.

Avsaknaden av kritisk massa och sårbarhet

En mindre inomregional marknad innebär att länet har ett stort exportberoende för att inkomster utifrån hamnar i regionen. Beroendet avspeglar sig i att Blekinge är en av de mest exportintensiva regionerna och varuexporten per invånare är högst i landet. Branscher som exporterar uppvisar ofta också en högre produktivitet och en stark internationell konkurrensförmåga. Svenska företag, inte minst inom industrin, konkurrerar främst genom ökad produktivitet, effektiviseringar och rationaliseringar och växer genom användandet av ny teknik och innovationer snarare än genom fler anställda. Det är därför viktigt att jobb växer fram inom andra och nya näringar för att regionen ska dra nytta av den höga produktiviteten inom flera exportintensiva näringar. Vi vill i sammanhanget återigen betona att det finns företag inom tjänstesektorn och företag med kunder i Sverige som är viktiga och bidrar med inkomster utifrån, men eftersom vi inte kan fånga tjänsteexporten och den interregionala exporten kan dessa flöden inte observeras. Vidare skulle vi kunna resonera om att besöksnäringen också är beroende av att "låna" storlek i viss utsträckning genom att turister kommer hit och omsätter medel i Blekinge.

Den starka exportsektorn är oerhört betydelsefull för länet, men bidrar också till en sårbarhet i näringslivet. Dels genom ett beroende av köpstarka exportmarknader för avsättning av produkter och tjänster utanför regionen, dels blir företagen utsatta för ett stort globalt konkurrenstryck och det medför svårigheter i tider av en globalt minskad efterfrågan. För fortsatt konkurrenskraft i regionen i en allt mer kunskapsintensiv ekonomi är kunskap centralt och tillgången till rätt kompetens har blivit allt mer avgörande. Blekinges litenhet och relativt låga boendeattraktivitet för unga människor medför att tillgången till lämplig arbetskraft

är lägre än i storstadsregionerna, vilket är en utmaning för att skapa långsiktigt konkurrenskraftiga företag i regionen. En möjlighet är därför att ”låna” storlek genom att ingå i ett större funktionellt sammanhang. Det kan minska beroendet av enskilda branscher och attrahera kompetens genom att de flyttar till regionen eller pendlar in från andra boendeorter. En större arbetsmarknadsregion kan på så sätt minska sårbarheten i näringslivet och underlätta matchningen på arbetsmarknaden samtidigt som regionförstoring innebär att flera, ibland komplementära, näringslivsstrukturer knyts samman, vilket kan leda till förstärkningseffekter.

Vidare kan regioner ha en mono- eller polycentrisk struktur. En monocentrisk struktur innebär en hög koncentration av befolkningen till den största staden medan en polycentrisk struktur innebär att befolkningen är mer jämnt fördelad mellan kommunerna och orterna. En mer flerkärnig struktur har visat sig fördelar genom funktionellt utbyte som kan komplettera orter och som gynnar specialisering. Däremot är Växjö och Stockholm exempel på växande platser som är utpräglade enkärniga. Blekinge präglas av en mer flerkärnig struktur och ingen av kommunerna är tillräckligt stor för att driva utvecklingen i hela regionen, vilket Karlskronas relativt svaga utveckling i jämförelse med kringliggande regionala centrumstäder visar. Det ställer krav på en god samverkan mellan kommunerna och det faktum att länet är litet och består av få kommuner borde skapa goda förutsättningar för just samverkan i Blekinge.

Hög specialisering och ett diversifierat näringsliv

Branschanalysen pekar ut ett par intressanta områden där regionen är specialiserad och som innehåller en kritisk massa regionalt. Men i ett nationellt eller internationellt sammanhang kan Blekinge inte ha en kritisk massa av företag och anställda i tio branscher. En konsekvens är att näringslivets sårbarhet är större och fullt naturligt medför en liten kritisk massa en mindre branschbredd och ett större beroende av ett fåtal nyckelbranscher. Den högre tillväxten i storstäder kan därför förklaras av att storleketen och tätheten medför relativt större möjligheter att skapa agglomerationsfördelar (matchning som vi beskrivit ovan, delning och lärande) i en större bredd av branscher. Det är således inget konstigt att en större geografi med ett större befolkningsunderlag har en större branschbredd med mindre sårbarhet.

Blekinge kan inom vissa branscher skapa dessa täthetsfördelar, främst runt starka specialiseringar som exempelvis materialbearbetning. För att återknyta till sårbarhetsdiskussion har de särskilda lokaliseringfördelar som mindre och glesare regioner åtminstone historiskt kunnat erbjuda inneburit en stark närvaro och en ekonomisk tyngdpunkt i färre branscher främst inom och runt industrin. Det har medfört flera regionala eller lokala industrikluster.

Den lägre branschbredden kan i sammanhanget medföra ett större tryck på de regionala specialiseringarna. Dessa har gjort mindre regioner konkurrenskraftiga, men bidrar samtidigt till regionens sårbarhet och på så vis är det en balansgång mellan ”överdriven” specialisering och diversifiering. Det blir särskilt tydligt när specialiseringarna utanför storstäderna främst inom industrin tenderar att krympa, sett till antalet anställda, och samtidigt blir utsatta för en tilltagande global konkurrens. En stark ekonomisk koncentration kan minska spridningen i ekonomin och kan i viss mån hålla tillbaka omvandlingen av näringslivet. En omvandling och diversifiering av näringslivet, från de producerande delarna till före/efter produktion, innebär en förflyttning till de mer värdeskapande delarna som att ta fram nya produkter, tjänster och designer. Utvecklingen över tid har lett till att själva produktionsdelarna inte längre tillför samma värde. En utveckling mot de mer värdeskapande delarna inom exempelvis industrin och en diversifiering av näringslivet är på sikt avgörande för att företagen, både inom industrin och tjänstesektorn, ska förbli konkurrenskraftiga och för att undvika negativa konsekvenser som följer av omställningar, inte minst i mindre regioner där strukturomvandlingen går i lägre takt.

Slutligen vill vi återknyta till det inledande citatet och vikten av ökat entreprenörskap och förnyelseförmåga. Det är inte helt enkelt att i data fånga just entreprenörskap, men ofta används nyföretagandet och utvecklingen i branscher. Beroende av vilken data vi studerar kommer vi identifiera olika styrkor och svagheter. För Blekinge indikerar nyföretagandet och omvandlingen sedan finanskrisen på en relativt svag förnyelseförmåga och entreprenörskap. Istället har Blekinge en koncentration av anställda till stora företag och internationellt konkurrenskraftiga företag. Förnyelse sker ofta, som beskrivits tidigare, stegvis utifrån det befintliga näringslivet och de kunskaper som finns i regionen där nya nischer kan växa inom styrkeområdena och kan leda till förflyttningar till delar med högt värdeskapande. Entreprenörskap kan också byggas kring de större företagen och på så vis kan nya företag utvecklas utifrån de befintliga särskilda kunskaper och struktur som finns inom regionala specialiseringar.

Appendix

STEM-utbildningar
45D datautbildning, eftergymnasial nivå
45F fysikerutbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)
45G geovetenskaplig utbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)
45K kemistutbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)
45M matematiker-, statistiker-, datavetenskaplig högskoleutb. (minst 3 år)
45Q övrig naturvetenskaplig högskoleutbildning (minst 3 år)
45X övrig utbildning inom naturvetenskap, matematik, data, eftergymnasial
54PH minst 180 högskolepoäng inom teknik och tillverkning, ej examen
55B civilingenjörsutbildning; industriell ekonomi
55C civilingenjörsutbildning; väg- och vatten, byggnadsteknik, lantmäteri
55D civilingenjörsutbildning; maskinteknik, fordons- och farkostteknik
55E civilingenjörsutbildning; teknisk fysik, elektro- och datateknik
55F civilingenjörsutbildning; kemi- och bioteknik, material- och geoteknik
55H högskoleingenjörsutb.; väg- och vatten, byggnadsteknik, lantmäteri
55I högsk.ing.utb; maskinteknik, fordons- farkostteknik, industriell ekon.
55J högskoleingenjörsutbildning; teknisk fysik, elektro- och datateknik
55K högskoleingenjörsutb.; kemi- och bioteknik, material- och geoteknik
55T teknikutbildning, yrkeshögskolan
55X övrig utbildning inom teknik och tillverkning, eftergymnasial nivå

Tabell 3. Inkluderade utbildningar. Källa: SCB.

Tack

Som utgångspunkt och stöd har Region Skånes rapport om skånska styrkeområden använts. Vi vill även tacka analysavdelningen på Region Skåne för att de har delat med sig av den branschindelningen som använts i rapporten och till analysavdelningen på Region Kalmar som delat med sig av underlag och beräkningar av forskningsmässiga styrkeområden. Till sist vill vi också tacka analysavdelningen på Region Kronoberg för givande diskussioner och värdefulla synpunkter under arbetet med rapporten samt framtagande av ett par figurer.

Referenser

- Andersson, M och J. P. Larsson, (2019), *Västsverige: Ekonomisk utveckling och ekonomisk geografi*, VGR Analys.
- Andersson, M och J. P. Larsson (2017), *Näringslivsdynamik, städer och agglomerationsekonomier – forskningsöversikt och agenda*, Tillväxtanalys.
- Arena för tillväxt och SKR, (2008), *Pendlare utan gränser? En studie om pendling och regionförstoring*.
- Enflo, K. och J. R. Rosés, (2015), *Coping with Regional Inequality in Sweden: Structural Change, Migrations and Policy, 1860– 2000*, Economic History Review, vol. 68, nr 1, s. 191–217.
- Foray, D, J.Goddard, X. Goenaga Beldarrain, M. Landabaso, P. McCann, K. Morgan, C. Nauwelaers, och R. Ortega-Argilés, (2012), *Guide to research and innovation strategies for smart specialisations (RIS3)*.
- Johansson, P, (2017), *Produktivitetens nya geografi*.
- Johansson, P, (2019), *Så utvecklas Sydöstra Sverige*, Sydsvenska Handelskammaren.
- Kemeny T och M. Storper, (2015), *Is specialization good for regional economic development?*, Regional Studies, vol.49 nr. 6, s.1003–1018.
- Konjunkturinstitutet, (2015), *Lönebildningsrapporten 2015*.
- Långtidsutredningen bilaga 1, (2019), *Sveriges ekonomi – utsikter till 2035*.
- Löof H och G Martinsson, (2015), *Från jobbpolitik till tillväxtpolitik*, Entreprenörskapsforum.
- Neffke, F., M. Henning och R. Boschma, (2011), *How do regions diversify over time? Industry relatedness and the development of new growth paths in regions*, Economic Geography, vol. 87, nr 3, s. 237–265.
- Paulsson David (2019), *Report on the implementation of smart specialisation in Sweden*.
- Region Blekinge, (2020), *Förstudie Smart specialiseringsstrategi*.
- Statistiska centralbyrån, (2015), *Urbanisering – från land till stad*. URL: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/>
- Tillväxtanalys, (2010), *Tjänstesektorns storlek – sysselsättning, produktivitet, förädlingsvärde, andel av BNP, andel av export med särskilt fokus på KIBS*.
- Tillväxtanalys, (2014), *Sverige i globala värdekedjor – förändringar av företagens roll i en alltmer sammanflätad världsekonomi*.
- Tillväxtanalys, (2019a), *Regional employment effect of MNE offshoring*.
- Tillväxtanalys (2019b), *Forskning och utveckling i internationella företag 2017*.
- Tillväxtanalys, (2020), *Effekter av direktinvesteringar på svenskt näringsliv*.
- Tillväxtverket, (2018), *Tillstånd och trender för regional tillväxt*.

WSP, (2019), *Blekinges funktionella geografi*, Region Blekinge. URL:
<https://regionblekinge.se/download/18.24fea06916a58941706bc501/1560931004496/Blekinges%20funktionella%20geografi.pdf>